

DONOSTIA / SAN SEBASTIÁN 2016
EUROPAKO KULTUR HIRIBURUA
CAPITAL EUROPEA DE LA CULTURA
DSS2016.EU

DONOSTIA PEDIA

AUZOLANEAN
ERAIKITAKO
LIBURUA

HIRIKIA

DONOSTIA PEDIA

AUZOLANEAN ERAIKITAKO LIBURUA

Egileak: Wikipediako lankideak. *Wikipedia, Entziklopedia askea.*

Argitaratzailea: Donostia/San Sebastián 2016 Fundazioa.

Edukia: Iturriak, lizentziak eta artikuluen eta irudien egileak amaierako *Artikulu iturriak eta egileak* atalean zerrendatuak daude. Liburu honetako zenbait zati GNU Dokumentazio Librearen Lizentziaren azpian egon daitezke. Gainerako guztiak Artikulu iturriak eta egileak atalean agertzen direnak dira.

Diseinua eta Maketazioa: Hiru Damatxo Ideia Faktoria.

Lege gordailua: SS-1702-2016

HITZAUREA

Esku artean duzun liburu hau etenik ez duen auzolanaren lagin txiki bat baino ez da. Ez da Donostiako libururik hoberena, ezta luzeena ere, baina bai Donostiari buruz inoiz egin den libururik irekiena, esku gehienekin egina dagoena, lan profesionalek jasotzen ez dituzten ahotsak jasotzen dituenen. Gure asmoa erraza bezain utopikoa zen: Donostiari buruzko ezagutza liburu batean biltzea.

Donostiapedia proiektua Donostia 2016 Kultur Hiriburutzak sustatutako proiektua da eta Wikipediako ezagutza eta herritar eta bisitarien esperientzia uztartu nahi dituen ekimena da.

Donostiari buruzko ezagutza bildu, eta gure hizkuntzetan ez ezik, ahalik eta hizkuntza gehienetara zabaldu. Horrekin batera Euskal Wikipedia indartzea eta hiriari buruzko informazioa handitu, zabaldu eta modu errazean eskuragarri jartzea ere lortu nahi du proiektuak. Arnas luzeko egitasmoa da dudarik gabe, kultur hiriburutzaren baitan hasiera eman eta aurrera begira bere ibilbidea egingo duena.

Baina liburuak, egun, eder bezain iragankorrak dira; beste euskarri biziago bat behar genuen ezagutza hori jasotzeaz gain, aurreko ezagutza txertatu eta hortik abiatuta, 2016an eta aurrerantzean handitzen, zabaltzen eta hobetzen joan zedin. Horretan Wikipedia aurkitu genuen, entziklopedia digital askea eta auzolanean egindakoa. **Wikipedia munduan seigarren webgune bisitatuena da**, eta hori, ekidin ezin genuen errealitate bat zen. Esku artean dituzun testu eta irudi guztiak Wikipedian jarriak eta idatziak izan dira, eta bertan diraude, etengabe osatzen eta hobetzen, horretan lanean ari den komunitate baten gerizpean. Liburuaren ideiatik Wikipediara iritsi gara, eta

WP: euskarak
izan duen
obrarik
handiena.

orain, Wikipedian egindakoa liburuan gorpuztu dugu, joan-etorriko harreman bat sortuz.

Liburu bat ezin da egin idazlerik gabe, argazkilaririk gabe. Liburu hau idatzi dutenak Donostiarekiko eta bere ezagutzarekiko interesa izan duten herritarrek izan dira. Egin den lan hau guztia, musu-truk egin da, inongo konpentsaziorik gabe, ezagutza partekatze plazer hutsagatik. Honetan parte hartu duten erakundeek baliabideak jarri dituzte, batez ere, Wikipedian aritzeko lantegiak egin dituzte, antolakuntza lanak egin dituzte, baina muinean, herritarrek izan dira liburu hau posible egin dutenak.

Donostiarrak

Ez dugu gai konbentzionalik jorratu nahi izan; horiek dagoeneko nahikoa landu ditu akademiak. Batez ere ezkutuko ezagutza bilatu dugu, beti diskurtso handien bazterrean geratzen dena, txikiak direlako edo albiste ez direlako. **Ba al zenekien Wikipedian dauden donostiarren biografietatik %25a baino ez direla emakumei buruzkoak?** Hirugarren lanbide ohikoena futbolariarena dela? Komunikabideek erakusten diguten hori ez da gure errealitate bakarra, eta horregatik hain justu, ikusgarritasuna eman nahi izan diogu ezkutuan eta isilean geratu izan diren errealitate horiei.

Donostiapedia:
lantegien bideo
ak eta irudiak

Esku artean duzun liburua, zurea da; denona da; ez du amaierarik eta bizirik dago Wikipedian, aldaketa etengabea dago. Eduki guztiak zure eskura geratzen dira orain Wikipedian, osatzeko, zabaltzeko eta nahi duzun adina hobetzeko.

Aurkibidea:

Hiriaren ezaugarriak	8
Etimilogia.....	10
Geografia.....	11
Hiri senidetuak	17
Historia	18
Erdi aroa	20
Aro modernoa.....	24
Aro garaikidea.....	27
Gizartea	50
Demografia	52
Ekonomia	53
Politika.....	55
Azpiegiturak.....	56
Hezkuntza eta ikerkuntza.....	60
Kultura	66
Jaialdiak.....	68
Donostia 2016ko Europako Kultur Hiriburua.....	69
Ekipamenduak.....	71
Zinema aretoak.....	74
Hizkuntza.....	74
Kirolak	77
Jaiak eta ospakizunak	81
Herri elkarteak	82
Ondasun nabarmenak.....	83
Hedabideak.....	86
Bertsolaritza	87
Liburuaren egileak.....	96
Artikulu iturriak eta egileak.....	98
Irudi iturriak, lizentziak eta lagundu dutenak	102

*Zure mugikorrak QR irakurgailua badu,
liburuan aurkituko dituzun QR kodeei
esker Wikipedia artikuluak zabaldu
ahal izango dituzu mugikorraren
konfigurazio-hizkuntzan.*

1/ HIRIAREN EZAUGARRIAK

Etimologia_____

Donostia

Donostia euskal izenaren jatorria ez da oso argia. Hipotesi onartuena Koldo Mitxelenarena da, hots, Sebastian santuaren izenetik datorrela hiriaren euskal izena ere, latinezko *Dominus Sebastianus* izenetik abiatuta bilakabide hau egin da: **Done Sebastiáne* > *Donasa(b)astiai* > *Donasastia* > *Donastia* > *Donostia*. Beste hipotesi batek dio bilakabidea beste hau izan zela: **Done Sebastiane* > **Done Sebastiae* > **Done Sebastie* (Ezkaroze herrian *Sebastie* antroponimoa bade-la argudiatuta) > **Donesebastia* > **Donasastia* > **Donastia* > *Donostia*. Ez da ahaztu behar Orendaingo San Sebastian ermitari Jaun Donosti izena eman izan diotela herritarrek. Azkenik, gaur egun baztertzen den hipotesi batek dio izenaren jatorria latinezko *dominus ostianus* (hitzez hitz, *portuko buruzagia*) izan zela. Nolanahi ere, egungo euskal izenaren lehen aipamen idatzia Joan Perez Lazarraga arabarrak egin zuen, XVI. mendean: «Donostiako San Frantziskuan / ha-goan gizon soldadua».

San Sebastian

1180. urteko hiribildu-foruan agertzen da *Sanctus Sebastianus* izena lehen aldiz agiri batean, 1014. urtetik izen horren berri badago ere, San Sebastian santuaren omenez, Antigua auzoan Loretopearen gainean eraikitako monasterio bati loturik. Hortik dator *San Sebastián* erdal izena.

Easo

Hiriari *Easo* (edo, gaztelaniaz, *la Bella Easo*) izena eman izan zaio, aurreko mendeetan Donostialdean kokatua zela uste izan zen Oiasso erromatar hiria zela eta; hortik etorri zen donostiarrek easoar izena jasotzea. Egun, ordea, badakigu Oiasso Bidasoa ibaiaren bokalean zegoela.

Herritarrak

Donostiako herritarrak *donostiarrak* dira. Hain zuzen, Donostiako kultura herrikoian, eta batez ere Parte Zaharrekoan, bi ezizen erabili izan dira: San Bizente elizaren inguruan jaio edota bizi direnentzat, *koxkeroak*; eta Santa Maria elizaren inguruan jaio edo bizi direnentzat, *josemaritarrak*. Burla egiteko ezizentzat, berriz,

Autonomia kalea

Gipuzkoako Donostia hiriburuko kale bat da. Easo plazan hasten da, Amara Zaharrean, eta Morlans pasealekuarekin elkartzen den lekuan amaitzen da.

Historia. 1907ko abuztuaren 27an "Osasun Iturri kale partikularren

eta errepidearen artean zegoen" pasealekuari Paseo de la Autonomia (Autonomia pasealekua) izena ematea erabaki zen Euskal Herrian jaiotako guztiengan eta bertan jaio gabe ere bertan bizi diren guztiengan errotutako autonomia -sentimenduen oroimenez. 1938ko martxoaren 15ean

izena aldatu eta Tercio de Oriamendi izena eman zitzaion (Donostian 1936ko irailean sartu zen batailoietako bat hain zuzen ere). 1979ko uztailaren 15ean kaleari berriz ere aurreko izena jartzea erabaki zen.

segi Wikipedia irakurtzen

donostiarrei *kaskarinak* (hau da, «burugabeak, gauzak pentsatu gabe egiten dituztenak») edo *ñoñostiarrak* («Donostiako aberaskumeak, señoitoak, txepelak») deritze, eta hiriburuari, *Ñoñostia*.

gi ditu hiriak: hego-mendebaldean, Zubieta auzoaren zati bat; hego-ekialdean, Landarbaso mendialdea; eta hegoalderago, Urdaburu mendialdea.

Geologia

Hiria Kontxako badiaren inguruetan zabaltzen da, Bizkaiko golkoaren kostaldean. Donostiako kostaldea Hondarribitik Oriara Eozenoko hareharritzko flysch delakoak osaturiko mendikateak zeharkatzen du: Ulia, Urgull, Igeldo mendia eta Mendizorrotz ekialdetik mendebaldera. Mendikatea etena duen eremuetan Zurriola, hain zuzen Urumea ibaiaren bokalean, Kontxa eta Ondarreta hondartzak daude. Kontxako badiako sarreran, Santa Klara uhartea dago.

Geografia_____

Donostia Urumea ibaiaren bokalean dago, Igeldo, Urgull eta Ulia mendien artean, eta hiru hondartzak ditu: Ondarreta, Kontxa eta Zurriola. Elkarren ondoan dauden lur horiez gainera, hiru barrende-

Donostia, Igeldoko jolas-parketik ikusita.

Errondo

Errondo Donostiako auzune bat da, Aiete auzoan. Goragune batean kokaturik, auzunetik Amara Berriko eta haratagoko ikuspegi zabalak daude. Guztiz hiritu gabeko auzunea da, oraindik inguru naturala gordetzen duena. Auzunearen izena inguruan zeuden Errondo Txiki eta Errondo Aundi baserrietatik dator. Inguruetan baziren beste baserri batzuk, hala nola Borroto, Uralde, Merkezabal, Puio, Aizkolene eta Juanistegi. 1976ko apirilaren 28an Errondoko Bidea izeneko kalea izendatu zuen Donostiako Udalak, 1998ko urriaren 14an Errondoko Gaina kalea bilakatu zena. Auzoaren azpiko tuneletatik Donostiako Amara auzoko sarrerak daude.

Kokapena. Auzunearen ardatza Errondo Gaina kalea da, Amarako Errondo pasealekutik aldapan gora igotzen dena, Donostialdeko metroko trenbide gaineko zubia pasa ondoren, eta Aieteko Oriamendi pasealekuarekin bat egitean bukatzen dena.

Ondare nabarmenak. San Juan de Dios Ospitalea Errondoko tontorrean dago eta 1952an ireki zen.

segi Wikipedian
irakurtzen

316. - SAN SEBASTIAN. - Ensanche de Amara desde Errondo

Errondotik antzinako bista Amarako zabalgunerantz.

Parte Zaharra eta erdialdeko zabalgunea San Bartolome gaina eta Urgull mendia lotzen zituen tonboloaren gainean eraiki ziren; eta Gros auzoa osatu aurretik, hareatza zabala zegoen han. Amara auzoko lurretan, berriz, Urumea ibaiak sortutako padura zegoen. Eremu hauetan izan ezik, Donostiako udalerrria 50-100 metroko kareharrizko muino txikietan kokatua dago gehienbat, muino batetik bestera kareharriaren higaduraz sortutako ibar txikiak dituela (Ametzagaina, Aiete, Añorga, Igarra). Udalerrriaren ekialdean dagoen San Marko-Txoritokieta mendia diapiro-egitura bat da.

Sismologiari dagokionez, Donostiak badu arriskurik. Izan ere, lurrikaren sorgune ez den arren, uhin sismikoen anplifikazio eremu baten barruan daude hala Donostia osoa nola haren metropoli eremuaren zati handi bat. Hala, bada, hainbat kilometrotara sortutako lurrikarek eragin handia dute Donostian; halaxe erakutsi dute Iruñeko 1903ko lurrikarak, Martesko (Huesca) 1923koak, Turruncúngo (Errioxa) 1929koak eta Eretako (Okzitania) 1967koak.

Hidrologia

Urumea ibaia Goizueta, Hernani eta Astigarraga herrietatik igaro ondoren, hiria zeharkatuz itsasoratzen da bokale bat sortuz. Bokalean nabariak dira itsas gorabeheren eragina, Loiola eta Martutene auzoetaraino. Hori dela eta, ohikoa da, uholdea dagoenean, auzo horietan ibaiko urak gainezka egitea. Urumea ibaiak bere ibilbidean osatzen dituen zeharruneetatik nabaria da hirian Kristinaeenea lorategia inguratzen duena. Aipatu behar da Oria ibaia ere, Gipuzkoako ibairik luzeena, Zubieta auzotik igarotzen dena, itsasoratzetik kilometro gutxitara. Añorga erreka ere Antigua, Ibaeta, Igarra eta Añorga auzoak zeharkatzen zituen garai batean, baina egun lur azpian dago bideratuta hirira sartzean.

Donostia, airetik ikusia. Ekialdetik mendebaldera, Ulia, Urgull, Santa Klara uhartea eta Igeldo mendia ageri dira. Zurriola, Kontxa eta Ondarreta hondartzak ere argi ikusten dira. Hiria Urumea ibaiak zeharkatzen du.

Landaredia

Landaredi potentzialean, gizakiaren eraginaren ezean litzatekeen hartan alegia, batez ere lizarra eta haritza aurkituko lirateke, eta ezkia, zumarra, gaztai-nondoa, astigarra, pagoa, zumea eta haltza neurri txikiagoan, betiere hezetasun maila zein den. Azpiko basoan, hurritza, elorri beltza eta garoak izango lirateke. Belardi eta soroek ere oparotasun eta aniztasun nabaria erakusten dute. Oro har, Donostiako landaredia klima ozeaniko heze bati dagokiona izango litzateke, tenperatura hotzepelekin, Kantauri isurialde osoaren antzera.

Dena den, egungo landaredia gizakiak gogor eragindakoa da. Hiriko urbanizazioak antzinako basoak eta baserri lurrak ordeztu ditu neurri handi batean. Hirigunetik kanpo soroak eta baratzeak dira, baserrien ustiapenen ondorioz, antzinako landaredia ezabatu dutenak. Ulia eta Igeldoko gunee batzuetan, otea, garoa eta txilarra dira nagusi, antzinako basoaren galtzearen ondoren garatu den landaredia. Bertakoa ez den pinu beltzaren (*Pinus radiata*) gunee batzuk ere badaude, Zubieta eta Landarbaso aldean, Euskal Herriko beste gunee batzuetan baino neurri txikiagoan ordea. Hala ere, antzinako landarediko guneeak daude oraindik ere Igeldon, Urgullen, Ulian, Igarako erreka inguruetan, Añorgan, Ametzagainan, Basozabalen eta Aieteko zenbait tokitan. Haltzak, berriz,

Heriz pasealekua

Heriz pasealekua Gipuzkoako Donostia hiriburuko pasealeku bat da. Antigua eta Aiete auzoak lotzen dituen kale nagusietakoa da. Matia kalean hasten da, Antiguan, eta Aieteko Doktor Marañon pasealekuan, Pinu bidearekin elkartzen den lekuan, amaitzen da.

Errepide hau bere jabetzako lurretan eraiki zuen Heriz jaunaren omenez eman zaio izen hau pasealekuari. Heriz familiak bide honen zati partikular bat eraiki zuen (garai hartan Camino Particular de Aranalde a Lugariz esaten zitzaion).

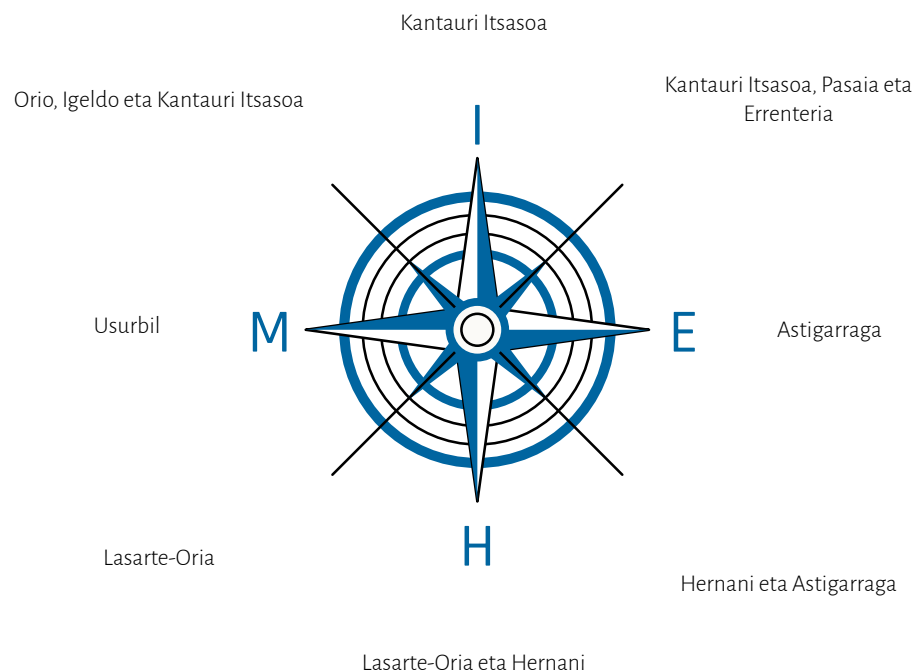
Leku interesgarriak.

- Lugaritz kultur etxea
- Donostiako apaiztegia

Oharrak. 1979ra arte Donostiako Udalbatzak kaleen gaztelaniazko izenak bakarrik onesten zituen eta euskarazko izenik ez. 2014-10-30ean Udalbatzak pasealeku honen euskarazko izena onetsi zuen.

segi Wikipedian
irakurtzen

baditugu Urumea ibaiaren ibilbidean, Martutene aldean, eta Oria ibaiaren ertzetan, Zubieta aldean.

Mugak

Iparraldean, Donostiak osoki Kantauri Itsasoarekin egiten du muga; ipar-ekialdean, Kantauri Itsasoa eta Pasaiaarekin; ipar-mendebaldean Kantauri Itsasoa, Igeldo eta Oriorekin; ekialdean, Astigarragarekin; hego-ekialdean, Hernani eta Astigarragarekin; hegoaldean, Lasarte-Oria eta Hernaniarekin; hego-mendebaldean Lasarte-Oriarekin; eta mendebaldean, berriz, Usurbilekin.

Klima

Donostiak, euskal kostalde guztiak bezala, klima ozeanikoa du. Köppen klima sailkapenaren

arabera, Donostiak klima hotzpelel hezea eta urtaro lehorrik gabea (Cfb kodeaz) da. Tenperatura hotzpelelak, hezetasun nabaria eta euri ugari izaten dira Donostian urte osoan zehar. Hala ere, uda eta negua nabari bereizten dira tenperaturari dagokionez. Euria berriz, urte osoan izaten da eta neguaren eta udaren arteko aldeak txikiak izaten dira. Elurra, ordea, oso gutxitan egiten du, urtean behin-edo, eta 5-10 alditan izozten du urtean. Enbata ugari izaten dira. Urrian eta martxoan ur biziak izaten dira, hau da, maila handiko itsas gorabeherak.

2007an euri kopurua 1.536,1 mm izan zen. Batez besteko tenperatura 15 °C ingurukoa izaten da eta udako hezetasun handiak (% 65-70 inguru) bero handiko sentipen termikoa sortzen du. Hego haizeak jotzen duenean, tenperatura supituki igo daiteke, neguan 20 °C eta udan 38 °C eragin arte. Udan, tenperatura handi horien ondoren, ipar-mendebaldeko haizeak bat-batean jo dezake, eta enbata eragin.

Datu klimatikoak (Donostia)

	Hila	Urt	Ots	Mar	Api	Mai	Eka	Uzt	Abu	Ira	Urr	Aza	Abe	Urtekoa
Batez besteko tenperatura maximoa (°C)	12.8	13.9	15.4	16.8	20.0	22.3	24.7	25.2	23.7	20.4	15.8	13.7	18.7	
Batez besteko tenperatura (°C)	8.6	9.5	10.9	12.4	15.7	18.2	20.6	21.0	19.0	15.8	11.5	9.6	14.4	
Batez besteko tenperatura minimoa (°C)	4.4	5.1	6.4	8.0	11.3	14.0	16.4	16.7	14.3	11.2	7.2	5.5	10.0	
Pilatutako prezipitazioa (mm)	168	150	144	168	138	96	98	112	138	174	186	167	1738	
Prezipitazio egunak (≥ 1 mm)	13	12	12	14	12	10	9	10	10	12	13	12	140	
Eguzki orduak	91	104	139	148	174	185	202	194	167	136	100	82	1722	

Iturria: AEMET

Iturria: Geografía e historia de San Sebastián: el clima

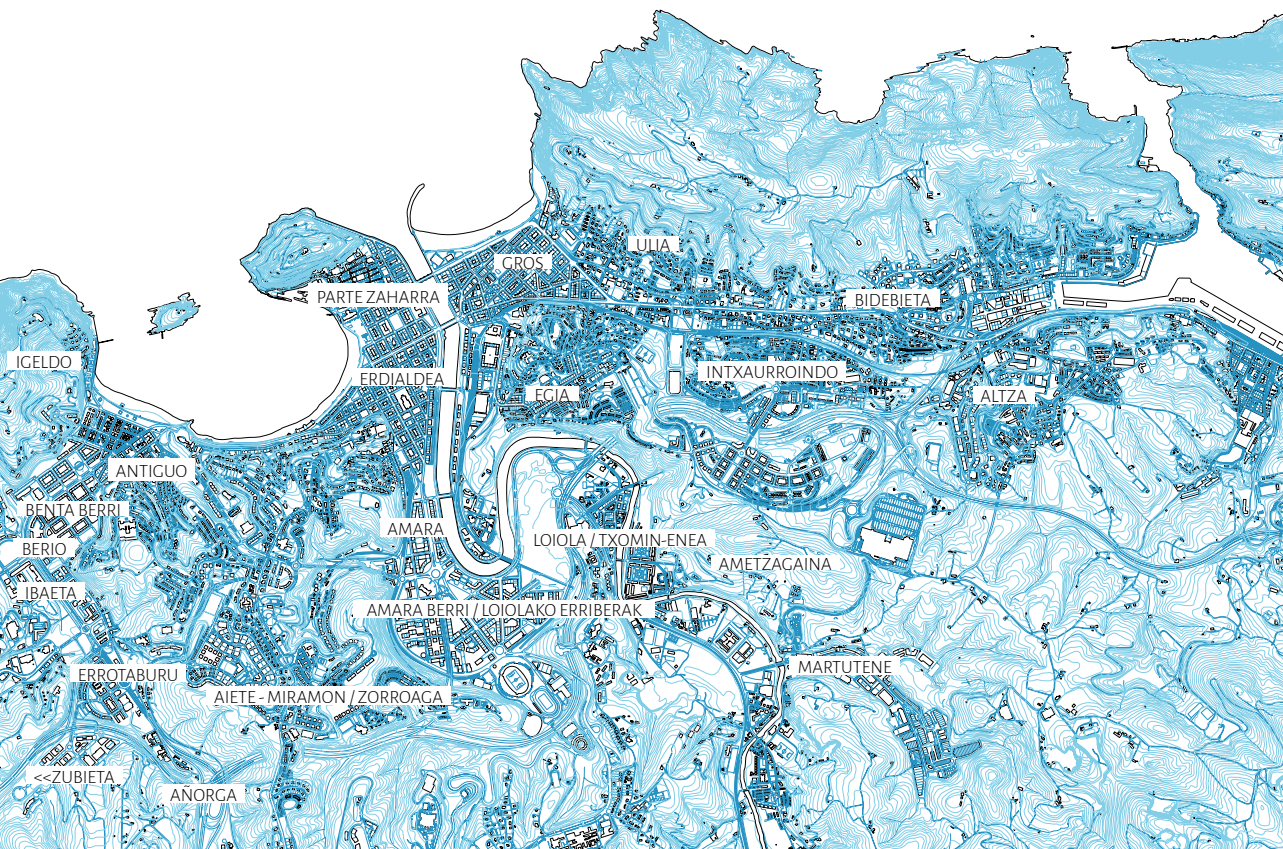
Auzoak

Mendeetan Donostiako harresiek kale estuak dituen Donostiako Parte Zaharra inguratu zuten, 1863. urtean harresiak eraitsi zirenean, ordea, hasi egin zen Donostia hiria zabaltzen egun ezagutzen den hiria osatu arte. Antonio Kortazarren Hiriko Plan Orokorrak etxalde karratu erregularrak taxutu zituen egungo Boulevardetik Mendeurrenaren plazaraino. Lehenengo zabalgunea hura 1900. urtean egin zen. Orduan hiriak zubi bakarra zuen, Santa Katalina zubia, hain zuzen. XX. mendearen lehenengo erdian hiria Gros aldera zabaltzen hasi eta Antiguako zabalgunea osatzen ere hasi zen. Urte haietan Urumea ibaia bideratu eta beste azpiegitura batzuk ere eraiki ziren, hala nola, Maria Kristina zubia eta Zurriola zubia. 1950eko hamarkadan Amara auzoa osatu zen, Antso Jakitunaren hiribidearen inguruan lehendabizi eta 1960ko hamarkadaren ondoren, Amara Berria auzoa osatuz. Urte horietan izandako hazkunde demografiko itzelaren ondorioz, Altza, Bidebieta, Egia eta Loiola

auzoek zabalkunde handia izan zuten, zoritzarreko handikeriazko urbanismo batez. XX. mendearen hondarretan eta XXI. mendearen hasieran, besteak beste, Loiolako Erriberak, Benta Berri, Errotaburu, Ibaeta eta Berio izeneko auzoak osatu ziren. Egun, Parte Zaharra eta Igeldo baserri-auzoa dira antzinako itxura erakusten bakarrik.

Hau da auzoen zerrenda ofiziala:

Aiete / Miramon-Zorroaga	Egia
Altza	Erdialdea
Amara	Errotaburu
Amara Berri / Loiolako Erriberak	Gros
Ametzagaina	Ibaeta
Antiguo	Igeldo
Añorga	Intxaurrondo
Benta Berri	Loiola / Txomin-enea
Berio	Martutene
Bidebieta	Parte Zaharra
	Ulia
	Zubieta

Horietaz gain, Donostiak baditu hiru barrendegi ere: Zubietakoa, Landarbasakoa eta Urdaburukoa. Zubietakoak baizik ez ditu biztanleak.

Donostiako Parte Zaharra.

Txapillo kalea

Txapillo kalea Donostiako kale bat da, Errondogaina kalean hasten da eta Lanberri kalean, Juanistegi bidearen parean bukatzen da. 1996ko otsailaren 19an Donostiako Udalbatzak Jose Zapiain Irastorza, Txapilloren omenez, kale honi bere izena jartzea erabaki zuten.

segi Wikipedia irakurtzen

Hiri senidetuak

Donostia hiri hauekin senidetua dago:

Batumi (Georgia)
Bojador (hiria) (Mendebaldeko Sahara)
Jiutepec (Mexiko)

Marugame (Japonia)
Plymouth (Erresuma Batua)
Reno (AEB)
Stepanakert (Azerbaijan)
Trento (Italia)
Wiesbaden (Alemania)

Batumi, Bojador, Jiutepec, Marugame, Plymouth, Reno, Stepanakert, Trento eta Wiesbaden hiriak, hurrenez hurren.

Gaiari buruzko zerbait gehitu nahiko zenuke?
Sartu Wikipedia eta idatzi

2/ HISTORIA

Erdi aroa

Donostiaren historia 800 urtetik gora luzatzen da Nafarroako Antso *Jakitunak* 1180 inguruan hiri-gutuna eman eta egungo izenaz deitu zionetik. Dena den, egungo Donostia eta haren inguruan baziren lehenago ere giza finkapenak. Gizakia orain dela 25.000 urtetik, gutxienez, bizi izan da Donostia inguruan. Ametzagaina izeneko lekuan garai horretako industria litikoa aurkitu dute.

Sortu zenetik, Donostiak garrantzi nabarmena izan du Euskal Herriko gizarte-, politika- eta kultur-bizitzan, baita Europako eta Atlantiko itsasoko hainbat gertaera erabakigarriren garapean ere.

Hiriaren sorrera

Donostiari buruzko lehendabiziko erreferentzia "San Millango botuak" agiriak ematen du, 939an, eta Donostia Hernanin kokatzen du, Buruntzatik kostaldera zihoan eremuan eta, beraz, Donostia *Sanctum Sebastianum de Emani* izenaz agertzen da historian lehenengo aldiz. Hala ere, agiri hori aizuntzat ere jo izan da. Nafarroako Antso Handiaren 1014. urteko dokumentu faltsu batek ere Donostia aipatzen du. Horren arabera, San Sebastian monasterioa Leireko abadearen eta Iruñeko apezpikuaren eskuetan jarri zen. Dokumentu hori, 1101ean berretsi zuen Petri I.a Santxez Nafarroa eta Aragoiko erregeak eta, beraz, berriz agertzen da monasterio hori. Gainera,

egun ezagunak zaizkigun leku-izenak aipatzen dira: *Alça, Iheldo*, etab. Gune espiritualak izateaz gain, eremu horretako biztanleen bizitza sozial eta administratibo jaio berriaren gune ere bazen. Kontuan izanik portu horrek, itsas erasoetatik aterpetzeko, burgu harresitu batez babestuta egon beharko zuela, Nafarroako Antso VI.a erregeak erabaki zuen Donostiari bere garaian Lizarra eta Jaka birpopulatzeko erabili zen foru berdina aplikatzea.

Tomas Urzainkik azaltzen du Donostiaren hiri-gutuna 1090eko Lizarrako foruan oinarritu zela (aldi berean, 1063ko Jakakoan funtsatua): artikuluen %60 inguru. Haren berezitasun handiena itsasorako forua izatea da, Antso *Jakitunak* Nafarroaren itsas merkataritzarako portu nagusia bihurtu nahi baitzuen Donostia. Hauxe da Europako lehendabiziko itsas forua, eta bertan biltzen dira Europako itsas lege zaharrenak. Foruak ez du datarik, baina 1180 edo 1181 baino aurrekoagotzat jo izan dute batzuek, segur aski, 1150. urtekoa; hala

ere, azken urteotan, hainbat adituk segurutzat jo dute 1180. urte ingurua.

Baiona denbora luzean Nafarroaren portu izan zen, baina XI. mendean baliorik gabeko portu bat zuen, landetako hareak itsutua. Gertakizun horiek eta foru berriaren abantailek gaskoien (Baionako armadore eta merkataritza burgesak) emigratio ga-

Nafarroako Antso VI.a
erregearen zigilua (puskatua)

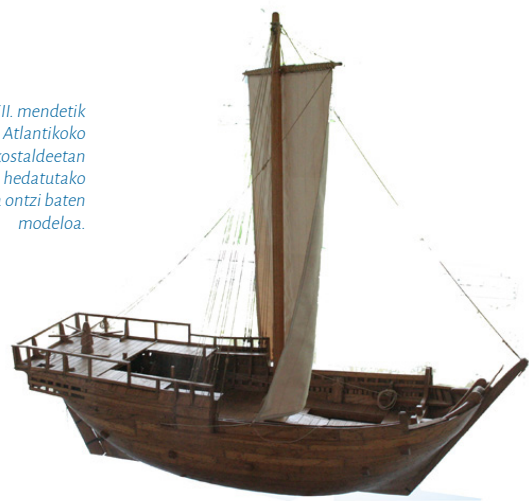
rrantzitsu bat eragin zuten; izan ere, XII. mendean, Gaskoiniako familia ugari (gaskoiak, “franko” deituak) Pasaia eta Hondarribitik hedatu ziren, eta Urgull magaleko hareatzan finkatu Erregeren abantailek erakarrita: Orioraino, libre ziren merkataritzan aritzeko, inoren menpeko izan gabe, Erregez salbu. Luze gabe okupatu eta antolatu zuten Urgullen magaleko hareatzako *Izurum* (Izurun), gotorleku erromatar batekin identifikatu izan dena, harresiak ere eraikiz. Ordurako, bi eliza agertzen dira egungo Donostiako Aldez Zaharrean: Santa Maria eta San Bizente Antiguokoa, eta Antso Jakitunak Izurungo monasterioa eman zien dohaintzan. Lehena, bertako herritarren (“nafar” deitutakoen) eliza zen eta bigarrena, berriz, gaskoiena, Manuel Lekuonak azaltzen duenez.

XII. mende amaieran, Donostiak, Baionak eta Hondarribiak harreman onak zituzten Normandia, Ingalaterra eta Flandeseekin, mende horretatik aurrera bide seguruak eta merkeak baitziren. Hala ere, Nafarroa eta Gaztelako erregeak tirabira batean zebiltzan albait portu gehienek jabe izateko, eta 1200. urtean Alfonso VIII.a Gaztelakoak Nafarroa inbaditu zuen, baita era horretan portu garrantzitsuak eskuratu ere: Mutriku, Getaria, Donostia, Hondarribia, etab. Konkista hori sendotzeko, Gaztelako erregeak berretsi egin zuen Donostiaren nafar forua 1204an. Gainera, Donostiako forua eman zien Mutrikuri eta Hondarribiari.

Gaztelako koroaren pean

Gaztelako koroaren eskuetan geratuta ere, Donostiak jarraitu egin zuen Nafarroaren itsas merkataritza-bideetan, eta Antso IV.a Gaztelakoak, XIII. mende amaieran, berretsi egin zituen nafar merkatariek hiribilduan zituzten pribilegioak. Nafar produktuen isuri horrez gain, Donostia Gaztelatik zetozen beste salgai batzuen irteera-portu izaten hasi zen: Burgosen zein Gasteizen barrena zetozen, Agurain

XII. mendetik Atlantikoko kostaldeetan hedatutako koka ontzi baten modeloa.

(*Salvatierra*), Segura, Ordizia (*Villafranca*), Tolosa hiribildu sortu berrietan gora, Donostiaraino. Horrek Donostiaren oparoaldia ekarri zuen. Gaztelako erregeek 1248an lehendabizikoz Donostiako itsasontzi indarrak izan zituzten euren agintepean, andalustarren kontrako kanpaina batean erabiltzeko. Ondorioz, Trianako zubia deuseztatu zuten eta, hori dela eta, Sevilla hiri ahulduak amore eman zuen. Donostia, hala ere, autonomia handi batez aritzen zen, eta Gipuzkoan ere ez zegoen sartuta.

Donostiarrek, orduan, hiru ainguraleku nagusi zituzten: Kontxa, Zurriola, eta Pasaia (*Pasage*). Horietatik abiatzen eta sartzen ziren koka motako itsasontziak, garai hartan arrakasta handikoak, Atlantikoko kostaldeko itsas trafikoan erabiltzen baitziren Flandesera bidean. Haien sotoetan ekartzen zituzten oihalak, apaingarriak, tinduak, eta zirtzilkeriak. Garai honetan, itsas merkataritza familietan edo *factore* elkarrekin antolatzen zen, gehienetan gaskoi edo baionnes leinuko donostiarrek zuzenduak. Beraz, Donostia inguruko lurretatik eta ohituretatik nahiko bereizita zegoen. Hala ere, hiribildua garatu ahala, baserri-giroko inguruko herritar asko, eskulangileak eta nekazariak asko, hirian bizitzen hasi ziren; beraz, jende desberdinak elkarren ondoz ondo. Hala ere, Mans familiak ahalmen handiak eskuratu zituen, eta Engomez leinuan betikotu zuten haien boterea gero ere. Kontzejuak, halaber, elite batek kontrolatuak, indar handia hartu zuen, eta eliz agintariekin lehiatu zen nork bere jurisdikzioa handitzeko.

1266tik aurrera, hiriak hainbat sute jasan zituen: bi mende eta laurdenetan, sei aldiz kiskali zen. XIV eta XV. mendeetako ezurte edo eskasia urteek gogor astindu zituzten baserritarrak eta, ondorioz, babes eta bizibide berriak bilatu zituzten hirigune eta herriguneetan. Jende-pilaketek jurisdikzioen gaineko borrokak eta hiribildu berrien sorrera piztu zituzten eta, Donostiaren lurretan, Pasaiaiko portuaren erabilerari buruzko istiluen lorratzean, 1320an Erreterria sortu zen; hegoaldeko mugetan, berriz, istiluak izan ziren Hernaniko olagizonekin, Urumeako mendiak erabiltzeko eskubideaz. 1371 eta 1379an, Usurbil eta Orio sortu ziren, eta Donostiaren mugakide bihurtu. Bi mendetik gora, bere itsaso eta barrualde arteko zubi-lana eginez, Donostia Gipuzkoatik aparte mantendu arren, 1397an Gipuzkoako Ermandadea sortzen parte hartu zuen azkenean. Horren bitartez, Koroaren bultzadaz sortutako hiribilduak elkartu egiten ziren jauntxoek eta bidelapurren gehiegikeriei aurre egiteko. Aldi berean, Donostiak espezializatu egin zuen bere merkataritza, lehia handia baitzegoen

euskal kostaldeko gainerako beste portuekin. Ondorioz, Donostia batez ere Baionarekin lehiatu zen Nafarroatik zetozen salgaiak garraiatzeko: artilea eta nekazaritzako produktuak, hala nola, ardoa, fruituak, etab.

Gaztelako Petri I.a *Ankerra* eta Henrike II.a *Trastamarakoa* erregeen senide arteko borrokak Gipuzkoa astindu zuen eta, bertan, Donostiak Petri I.aren alde egin zuen, baita Mutriku eta Getariaren aurka borrokatu ere. Gipuzkoari dagokionez, oinaztarraren eta ganboatarren arteko lehia tragikoak zailtasunak ekarri zizkien donostiarrei barne merkataritzan, Donostia borroka horietatik kanpora geratu arren. Artean, Guiena Plantageneten Koroari atxikita zegoela, Ehun Urteko Gerra piztu zen, eta Alfonso XI.a Gaztelakoak argi eta garbi frantziarren alde agertu zen (1336ko itunean eta, geroago, 1345ean), 1474ra bitartean. Hala ere, Donostiak autonomia handia izan zuen ordu arte, eta Bidasoaz bi aldeek arteko merkataritza harremanak mantendu ziren. 1459an, azkenean, Donostia bete-betean sartu zen Gipuzkoan.

San Bizente eliza (1574an amaitua), Donostiako eliza zaharrena, gaskoien erlijio-bilgune.

Aro modernoa

Donostia mugako hiri

1489an, sute latz batek hiria kiskali egin zuen, baita aro berri baten hasiera iragarri ere. Errautsetatik altxatako hiria lehen bezala zur-material hutsez baino, harriz eta zurez eraiki zuten. Gaztelako Koroako errege-erregina Fernando eta Isabeli herri-tarrek kexua bidali zieten 1491n, Donostia hamabi familiako elite batek, harakinek eta merkatariek gobernatzen zutela salatze eta herritar xumeen eta haien sufrimenduaren lepotik ari zirela hiri-bildu berria eraikitzen. Aldi berean, ordea, hiria gerra-gotorleku bihurtzen hasi zen: Errege Kato-likoen etorrerak erabateko aldaketa ekarri zuen, eta Donostiak kokapen estrategikoa hartu zuen Gaztelaren eta Frantziaren artean; hain zuzen, 1476an frantsesen lehendabiziko eraso bat jasan zuen. Handik gutxira, La Motako gaztelua eraiki zuten Urgull tontorrean, baita harresi mardul eta altuak ere. Hurrengo mendeetan, hiribilduak setio ugari izan zituen.

Gaztela-Aragoiko errege-erreginek donostiarrak babestu zituzten, hainbat zergatetik salbuetsi eta abar, haien mesedea irabazteko eta, bereziki, ontzigintza bultzatuz ontziteria indartsu bat sortzeko. Urte horietan gertatu zen Espainiako erregeek zuzendutako Nafarroaren konkista, eta hiriak Karlos V.a enperadorearen aldeko jarrera hartu zuen erabat. Ondorioz, Karlos V.ak *Muy Noble y Muy Leal* tituluak esleitu zizkion. Aldiz, Frantziarekiko etsaigo berriak ez zien donostiar gaskoiei inondik mesede egin. Ordu arte aginte postuetan eta bizitza ekonomikoa zuzentzen aritu baziren ere, arbasoz kanpotarrak zirela eta, gizarte-klase apa-lagokoak eta haien aurkariak Espainiako erregeei zuzendu zitzaizkien gaskoia bazter zitzaten eta,

1527an, Zestoako batzarrek bazterketa horren al-deko lehenengo erabaki ofiziala hartu zuen. Garai honetan, ordena desberdineko hainbat komentu sortu ziren, tartean dela dominikarren San Telmo komentua.

Hiribilduaren oparoaldiak mendearen bigarren erdi arte iraun zuen. Hala ere, Karlos V.a eta bere oinor-dekoak (Filipe II.a eta Filipe III.a) gerra gehiagotan sartu ahala, Donostiaren egoera okertzen joan zen: korrejidoak bat-batean eteten zituen mer-kataritza eta balea-ehiza zein bakailao-arrantzako kanpainak eta, ondorioz, arrantza-kanpainak baino lehen adostutako salerosketa-tratuak eta kredituak hankaz gora geratzen ziren; gainera, burdinole-tan oinarritutako ontzigintzarako erregearen pizga-riak desagertzen joan ziren. Okendo leinuak, berriz, Erregeren eskakizunen eta korrejidoarearen alde jo zuen horrelakoetan, justu Donostiako herritarren beste muturrean.

Bestalde, defentsarako hiribildua sendotzeak gas-tuak zekartzen, eta soldaduak mantendu beharra zegoen. 1573tik aurrera, Kontratazio Etxea Sevillara lekualdatu zen eta, beraz, hiri horrek Amerikarekiko transakzioen monopolioa eskuratu zuen, Donostia-ren kalterako. Hala ere, datuek agerian uzten dute Amerikarekiko trafikoa zuzenak legez bestela ere ja-rraitu egin zuela. 1580ko lekukotasun baten arabera, 13-14 itsasontzi ateratzen ziren Ternuara urtero Do-nostiatik, 70-100 marinela bana. Erdi Arotik Donos-tiako marinela Santa Katalina Kofradia indartsuan biltzen ziren, haien interesak eta ongizatea defen-datuz, adibidez, zaurituen eta familien alde, edota hiletak antolatze. Erregek hirutan bisitatu zuen hiria 1565, 1615 eta 1630ean eta donostiarraren harre-ra-ospakizunak egin zituzten: su-festak, ohorezko agurrak, prozesioak eta soka-muturrak.

Artean, artilearen garraioa Donostiara heltzen zen Nafarroatik, Aragoitik zein Errioxatik, Donostia baitzen euskal kostaldean horretarako esporta-zio-portu nagusia 1570 eta 1580ko hamarkadetan. Flandeseko gerra, baita Armada Garaiezinaren po-rrota ere (euskal ontzidian oinarritua), kaltegarria

Pedro Agirre

Pedro Agirre donostiar pirata, "Ezkila kapitaina" edo "Campanario" izenez ezaguna zena, XVI. eta XVII. mendeetan bizi zen. Espainiako Felipe II.a erregeak 1588an Ingalaterra erasotzeko "Jornada" izeneko kanpainan mutil gisa aritu zen hasieran. 1588an armada horretako ontzi

baten agintera iritsi zen, baina ontzi hori hondoratu egingo zen geroago. 1623an korsuan hasi zen San Pedro izeneko patatx erako itsasontzian, hainbat ontzi holandarren aurka eraso joz. Itsaso eta gerrako kapitain izendatu zuten 1624an, eta bere lapurreta eta harrapaketa-ekintzetan jarraitu zuen. Frantsesak

bila ibili zitzaizkion egin zituen hainbat gehiegikeriengatik. Donostiako Piratek pertsonaia garrantzitsu bati "Ezkila kapitaina" izena ematen diote Donostiako aste nagusian.

segi Wikipedia-n irakurtzen

izan zen, baina trukean, Ingalaterrak eta Frantziak artile-eskaria handitu zuten. Salerosketa horretan nabarmendu ziren Iruñea eta Donostiako Luis Cruzat, Martin Beroiz eta Martin Gurrupide. 1597an izurrite bubonikoak hiria eta Pasaia astindu zi-tuen, baita 650 hildako utzi ere Donostian, eta 364 Pasaian. Gorabehera guztiekin, udala (Erregimen-tua) oso zorpetuta zebilen XVI. mende hasieran eta balantzea berdintzeko, zerga berriak jarri zi-zkion artileari portuetan (bereziki Pasaia-koan), bai-ta ondorio larriak eragin ere. Harrezkero, Iruñetik zetorren barrualdeko merkataritzak iparraldeko bidea hartu zuen, eta Baiona bihurtu zen artilea itsasoratze portua. Gainera, Urduñako bidea ire-ki zen, eta Gaztelako artilea Bilbotik itsasoratzen hasi ziren.

Filipe IV.a Espainiako erregeak, Frantziarekin 1659ko Pirinioetako Bake Hitzarmena sinatu ondo-ren, 1662an, *Noble y Leal Ciudad* titulua eman zion Donostiari eta berriz piztu ziren merkataritza hobe-tzeko esperantzak. Ontzi-ekoizpenak indar handia izaten jarraitu zuen, hala ere. Ordu arte, ontziolak Santa Katalinan, Urumean oro har, eta Ergobia au-zoan izan ziren, baina ontziola espezializatuagoen beharrez Pasaiara lekualdatzen joan ziren. Hala ere, XVI. mendea beheraldi ekonomikoko garaia izan zen eta, merkataritza eta nabigazioa suspertzeko, 1682an, Kontsulatua eta Kontratazio Etxea sortu ziren, Caracasko Gipuzkoar Konpainiaren oinarri izango zena.

Ameriketara begira

1713ko Utrechtoko Ituna oso kaltegarria izan zen hi-riarentzat, donostiarrak ipar Atlantikoko arrantza-urak galdu baitzituzten. Gainera, ez zuen bakea ekarri, Frantziaren etsaigoa baizik. Hirigintzaren aldetik, eztabaida sakona sortu zen harresiak de-fentsa elementu gisa mantentzearen aldekoen eta defentsaren gunetzat gaztelua hartzearen al-dekoen artean eta, kinka horretan, Gaztelako (Es-painiako) Filipe V.a errege berriak Euskal Herriko Ebroko aduanak kostaldera ekartzeko ahalegina egin zuen 1718ko otsailean, baina matxinada piztu zen Gipuzkoan eta Bizkaian, Erregearen armadak odolez zapaldua. 1719. urtean, lehendabizikoz Do-nostia Berwick dukea buru zuen 26.000 gerlariko frantziar armadak hartu zuen, setioa jarri ondoren.

Sortutako kontrako giro gaiztoa eta ondorio eko-nomiko kaltegarriak ikusita, Erregeak atzera egin zuen aduanen gaian 1722an, baita Gipuzkoako Aldundi Nagusiarekin negoziatzen hasi ere. Kon-trabandoa kontrolatzearen gaia garrantzitsua zen Erregearentzat, nola Gipuzkoan, hala egun-go Venezuelako lurraldean. Donostiarrak, berriz, nabigazio-bide berriak behar zituzten arrantza-rako eta, batez ere, merkataritzarako. Era horre-tan, Caracasko Gipuzkoar Konpainia sortu zen 1728an, herbeheretarren zein ingelesaren Indietako merkataritza-elkarte publikoetan oinarrituta. Bal-dintzak mesedegarriak ziren nola gipuzkoarren-

Caracasko Gipuzkoar Konpainia

Konpainiaren akzio bat (Madril, 1752ko ekainaren 1a)

Caracasko Gipuzkoar Errege Konpainia, Caracasko Gipuzkoar Konpainia edo **Gipuzkoar Konpainia** (gaztelaniaz sortua, Real Compañía Guipuzcoana de Caracas edo Compañía Guipuzcoana izenez) gipuzkoar merkataritza-konpainia bat izan zen 1728tik 1785era, eta monopolioa izan zuen Venezuelarekiko merkataritzan. Tabakoa, kakaoa eta kolonietako beste hainbat gai ekarri zituen Venezuelatik, eta hara hainbat produktu eta tresna esportatu. Europako merkataritza trafikorako garrantzi handikoa izan zen, Euskalerraren Adiskideen Elkartearen sorrera bultzatu zuen, eta modu erabakigarrian Ilustrazioko ideiak eramán zituen Venezuelara, Hego Amerikaren independentzia-

mugimenduaren atarian. Donostiako Amara auzoan, Konpainiaren izena eta izana gogorarazten duen kalea dago.

Ondorioak. Konpainiak euskaldun eta, bereziki, gipuzkoar asko baliatu zituen eskifaian. Horregatik eta bestela ekarritako oparotasunagatik, Donostian, Venezuelako itsasontzien etorrerak kalean ospatzen ziren. Soraluzeko arma-fabrika sendotu zuen eta ezin da ahaztu Donostiako Santa Maria Korukoa eliza eraikitzeo, Konpainiaren funtsak erabili zirela eta, egun ere, eliza barruan Konpainiaren itsasontziak neurri handiko kroskoak ziren eta, beraz, portu egoki ia bakarra Pasaia zen, orduan Donostiaren udalerrian kokatuta. Horrenbestez, Konpainiak Pasaian bertan ontziola espezializatuak egitea erabaki zuen,

eta zazpi izatera heldu ziren. Ontziolel eta itsas trafikolari buruzko erreminta-tailerrak eta -dendak ere sortu zituen.

Kakaoa produktu oso estimatua zen, urrearen hurrengo. Konpainiak ez zuen aukera pasatzen utzi eta hainbat txokolate-fabrika sortu zituen. 1750az geroztik, konpainiaren jarduera handitu egin zen, nola Mundu Berria delakoan, hala Mundu Zaharrean. Beste lurralde batzuetara hedatu zuen bere eragina, beste ekimen batzuk bultzatuz: Lizarra eta Vianako distilategiak sortu zituen, Nafarroa Garaiko basoen gaineko monopolioa lortu ontzigitzarako, bakailao-arrantza eta balea-ehizarako ontzigitzan aritu zen, eta partaidetza zuen konpainia horietan, esklabo-merkataritzan aritu zen, eta Valdenoceda-Leongo eta Errioxako ehungintza-fabriken jabetza zuen. 1775 eta 1777. urteetan, Konpainiak Ameriketara bidaltzeko arma-horniketa sorta oso handiak ekoizteko mandatua jaso zuen Erregerengandik, Soraluze eta Tolosako arma-fabriketan egitekoak.

1765ean, Caracasko Gipuzkoar Konpainiak babestuta eta Gipuzkoako Ilustrazioaren hegalepean Euskalerraren Adiskideen Elkarte sortu zen: Peñafloidako konde Frantzisko Xabier Munibe izan zuen bultzatzaile nagusia.

segi Wikipedian irakurtzen

tzat, hala Erregearentzat, inportatutako gaiek, bereziki kakao estimatuak, tabakoak, larruak eta espezieak, aduana-zergarik gabe sartuko baitziren Ebron zehar. Europarako produktu horien gaineko monopolioa izan zuten. Gainera, Konpainiak defentsa- eta eraso-eskumenak izango zituen bere baitan, Erregeak kortso baimena eman baitzion.

Negozioa borobila zen, eta Donostia aberastu egin zen urte horietan. Ontzigitzek eta burdinolek lanean jarraitu zuten bete-betean. Euskaldunak eskifaian sartzen ziren kopuru handitan eta, Konpainiaren ekimenez, hainbat enpresa eta elkarte sortu eta sustatu ziren Gipuzkoan, Euskal Herrian eta Espainian. Tartean ziren Soraluzeko eta Tolosako arma-fabrikak, baina baita Euskalerraren Adiskideen Elkarte ere (1765), Ilustrazioaren bultzatzailea, besteak beste Frantzisko Xabier Munibek sortua. Aldiz, Karlos III.a erregeak 1778an Venezuelarekiko merkataritza liberalizatzeko emandako aginduak egoera politiko-ekonomikoa gaiztotu zuen. 1785ean, Caracasko Gipuzkoar Konpainia desegin egin zen.

Aro garaikidea

Hondamenditik turismo-hirira

Tentsio politiko handiaren erdian, 1794ko abuztuan, Molina jeneralak eta donostiarrek ez zuten eragotzi frantses iraultzaileak Donostiara sartzea, eta Gipuzkoaren independentzia-aldarrikapen bat ere gertatu zen. Konbentzioaren tropek gillotina ale bat utzi zuten, geroago Plaza Berrian ezarri zena eta desertore batzuekin erabili zena. Gerra amaituta, Donostiako alkate Mitxelena eta udal batzordea kargu-gabetu, gerra-epaiketara eramán, eta kondenatua izan zen, Iruñean (1796). 1808an, Napoleonen tro-

Juana Larando

Juana Larando (Donostia, XVII. mendea) kortsario jarduneko emakumea izan zen. Alarguna zen eta ostatu baten jabe izateaz gain, beste sozio batzuekin Koroaren ontzi etsiak harrapatu eta sakeatzen ibili zen patatxe bat ere bazuen. Berak, inoiz ontziratutako ez bazen ere, beti jaso zituen harrapaketatik zegozkion mozkinaren parteak. Euskal Herrian ez da emakumezko piraten berririk izan, baina bai kortsario jarduneko emakume honena.

segi Wikipedian irakurtzen

pak berriz sartu ziren Donostiara Manuel Godoyren gobernuaren baimenez. Jose I.a (Jose Bonaparte) Espainiako subirano konstituzionala izendatu zuten, eta Donostiara sartu zen ekainean, Narrika kalea zeharkatuz, baina kale horretako leiho guztiak itxita aurkitu zituen. Hurrengo 5 urteetan, militar frantsesek Donostia okupatu zuten, eta haiekiko harremana gazi-gozoa izan zen. Une horretan, hiria hizkuntzaz erabat euskalduna zen, eta elebakar ugari ziren tartean. Ordurako, gaskoi hizkuntza azken hatsetan zen Donostian.

Iberiar Penintsulako Gerra azkenetan zela, Napoleonen Espainiako armada erretretan zetorren Donostiara. Hiribilduan, Emmanuel Rey frantziar jenerala zeukaten zain, 2.600 soldadurekin; berehala, Wellingtongo dukeak zuzendutako britainiar eta portugaldar tropek, Cadizko Gorteetako Espainiako gobernuaren aliatuek, setioa jarri zioten Donostiari. 1813ko abuztuaren 31n, azken eraso bat jo zuten Koxkatik sartuta (Bretxatik) eta, behin barruan, suaz eta arpilatuaz, hiria birrindu zuten. Hiribildu barruko biztanleen errola, setioarenurretik, 5.500ekoa zen; gero, ordea, 2.600era jaitsi zen. Irail hasieran, samin- eta etsipen-giroaren erdian, Donostiako familia aberatsenetako 20 jaun Zubietan bildu, eta hiria berreraikitzea era-

1813ko Donostiako setioa (margolana)

1813ko Donostiako

setioa margolana Donostiako San Telmo museoan dago. XIX. mendeko egile ezezagun batena da eta 1813an gertatu zen Donostiako setioa deskribatzen du. Iberiar Penintsulako Gerra garaian gertatu zen Donostiako setioa, bukaeran armada frantsesa erretiratan atzera etortzen zenean, 1813ko uztailaren 7 eta Irailaren 8 artean hain zuzen ere. Setioa hiriaren arpilatzeaz eta errausteaz amaitu zen. Ingeles-portugalдар armadak, tartean ofizialek ere, astebete eman zuten hiria arpilatzen eta erretzen. Hilketak, bortxaketak, lapurreta eta kalte ugari egin zituzten. Hiriak zituen 600 etxeetatik 36 bakarrik geratu ziren zutik (udaletxeak eta kontsulatuak ere su eman zieten); 1.000tik gora donostiar tiroz edo baionetaz erail zituzten; tropek eta beren ofizialek emakumeak

—zahar nahiz neskatoak ere—
sistematikoki bortxatu zituzten.

segi Wikipedia
irakurtzen

baki zuten. Pedro Manuel Ugartemendia izendatu zuten arkitekto, baina bere plana baztertuta izan zen. 1816an onartu zen hiriaren behin betiko itxura, oro har, Donostia zaharraren oinplanoa jarraituko zuena, jabeen orubeak mantentzeko. Foruen gaia puri-purian zen, eta donostiar burgesiak Espainiako merkatuaren aduana-sisteman sartzearen alde ere egin zuen, bere salgaientzat aterabide hobeak emango zuelakoan.

1820-1823ko Hirurteko Liberalaren amaieran, berriaz, San Luisen Ehun Mila Semeak deitutako europar armada erreakzionarioak setioa jarri zion Donostiari, artean berreraikuntza-lanetan sartuta zela. Espainian, Fernando VII.a absolutista berre-

zarri zuten tronuan (1814az geroztik). Hamarkadetan galarazita eduki ondoren, Donostiak 1828an berreskuratu zuen Amerikarekin salerosketan aritzeko eskubidea. Lehen Karlistaldian, Donostiak (liberala eta, aldi berean, gotorleku militarra baitzen) kiristino liberalen alde egin zuen, Gipuzkoak ez bezala. 1833an, Maria Kristina erregina ere izendatu zuten Plaza Berrian. Karlistek hiribildua bonbardatu zuten eta, hain zuzen, 1835eko uztailan, George Lacy Evans jeneralaren mendeko legegiongeles bat aritu zen haiei aurre egiten hiribildu barrutik. Gerra hura behin amaituta, ordea, Tomas Zumalakarregiren anaia Migel Antoniok zuzenduta, Donostia foruen gehiena galdutako Nafarroari atxikitzea eskatu zuen, 1841ean. Urte horretan

Moneda baserria

Moneda baserria Donostiako (Gipuzkoa) baserri bat da, XVI. mendean eraikia. Garai hartan Donostiako Oatarren leinuarena zen. Ulia mendiko hegoaldean kokatuta dago, gaur egungo Bidebieta auzoan, kiroldegitik oso gertu, hiri giro bete-betean sartuta, orratz-etxez inguratuta. Mendeetan nekazaritza eta abeltzaintzarako erabilia, Lehenengo Karlistaldian (1833-1840) ospitaleztat jarri zuten.

segi Wikipedia
irakurtzen

bertan, Espartero jenerala Hego Euskal Herrira sartu zen bere armadaz eta, gerra-egoera horretan, Donostian aduanak, lehen mailako epaitegi konstituzionala eta gobernadore zibila ezarri ziren. 1854an Donostia probintziako hiriburu aukeratu zuten. Aduanak Ebrora atzeratzea erabaki zen eta neurri hori probintziaren mesederako izan zen. Halaber, Donostia Amerikarekin merkataritzan aritzeko egokitutako portu gisa itxi egin zen. Garai berriak ziren hirirako.

Hiria handitu, turismoaren hegalean

Donostiaren hazkunde demografikoak (hirigunean 9.000 bizilagun) pilaketa arazo larriak eragin zitkien harresien barruan bizi zirenei. Prim eta Lertxundi jeneralen bitartekotzat, herritarrek eta udalak gogo biziz esperotako agindua heldu zen: harresiak eraistea. Hiribildu eta gotorleku militar izateari utzi zion, herritarren pozerako. Hurrengo pausoa, harresien aurreko hareatzan, ordu arte ariketa militarrek egiteko, ontzigitzarako eta abarrrerako erabiltzen zen tokian, hiria eraikitzea zen, ekialdera hedatuz lehenik, eta hegoaldera gero. Azken zabalkunde hau, *Porvenir* deitutakoa, Antonio Kortazarren planetan oinarritu zen, baina Jose Goikoak ere parte hartu zuen.

Lapazandegi

Lapazandegi baserria Donostian dago. Mirakruz gainetik igotzen den Ulia pasealekuan. Bertan dagoen iturburu 1850ean hasi zen Gipuzkoako hiriburua urez hornitzen. Bidebieta auzoan dagoen Moneda baserriko urak ere urte berean hasi ziren erabiltzen. Lapazandegitik gertu dagoen Soroborda ur-biltegia 1869an eraiki zen Moneda baserriko ura bildu eta banatu ahal izateko.

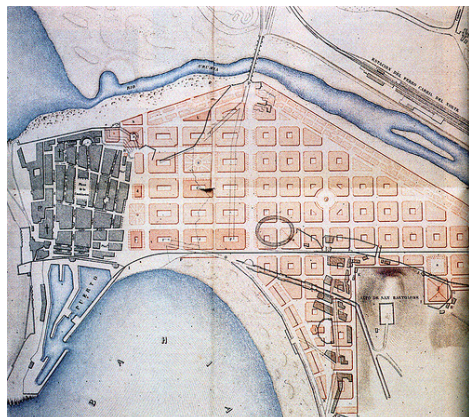
Iturria izen bereko baserriaren lurren beheko aldean dago. Gorago parean dagoen bidezidorra aspaldiko bide bakarra zen orduan. Bidezidor horretan iturriaren parean baino altuago aspaldiko ur-biltegi txiki bat dago oraindik. Horraino ponpatzen zen ura motor txiki batekin.

Hiria uraz hornitzeko beharra beti egon da lotuta biztanleriaren hazkuntzarekin. Lapazandegiko urak bideratu zirenean 10.000 lagun bizi ziren Donostian.

segi Wikipedia
irakurtzen

"Porvenir",
Kortazarren
zabalgune
proiektua,
egungo erdialdea

Izan ere, 1845etik, Espainiako Errege Gortea udako oporrak Donostian ematen hasi zen, baita haien segizio osoa ekarri ere, sendatze-bainuen moda berrian kokatuta, eta udal kabildoak Donostia zerbitzuen eta gerora "tourismo" deitu zutenaren hiria izatearen alde egin zuen. Eliteen oporraldietarako Biarritz hartu zuten eredu, eta hareatzaren gaineko eraikuntza egiteko Bartzelonako eta Georges Haussmannen Paris erdialdearen berreraikun-

tza-plan dotore baina oso eztabaidagarria. Hori indartzeko, gainera, 1864an burdinbidea heldu zen Donostiara, *Norteko ferrokarrilla*, ordu arteko ibilaldiak baino erosoagoa eta azkarragoa. Horrekin batera, liberal kutsuko argitalpenak ugaritu egin ziren, eta horretan buru-belarri aritu zen Baroja moldiztegia Lehen Karlistaldiaren aurretik eta ondoren: *La Crónica de Guipúzcoa*, *El Liberal Guipuzcoano*, etab. Errege-erreginen artean, Maria Kristina bisitari zintzoa izan zen urtero, hil zen arte.

Hala ere, oparoaldi berri horretan baina tentsio politikoen erdian, *La Gloriosa* delako iraultza piztu zen Espainian (1866ko iraila), eta pixka bat lehenago erreginaren hurbil agertutako agintariek mugimendu demokratikoaren Batzorde Iraultzailean parte hartu zuten. Handik gutxira, Bigarren Karlistaldia piztu zen (1872), eta Donostia Gipuzkoako hiri liberal bakarra izan zen. 1875ean, gertutik eraso egin zioten indar karlistek, baina 1874tik aurrera, Canovas del Castillok Alfontso XII. aren tronuratzea prestatu zuen, eta espainiar mugimendu kontserbadore konstituzionalista berriak karlistak ahuldu zituen. Donostiako karlisten setioak 1876ko otsailaren 18 arte iraun zuen. Nolanahi ere, gerraostean, kultur jarduera handiko garai bat hasi zen donostiarrentzat, adibidez, danborrada eta bere Raimundo Sarriegiren doinuak, estropadak, herri kirol ospakizunak, antzerkia eta, pixka bat geroago, Euskal Festen hasiera (1896). Luze gabe, beste masa-kirol eta ikuskizun batzuek ere lehen urratsak eman zituzten goraldi ekonomikoak bultzatuta, mende amaieratik aurrera: zezen-plaza berriak, futbola (adibidez, *San Sebastián Ciclista Foot-ball Club* eta *Real Sociedad de Foot-ballen* sorrera), zaldi-lasterketak, etab. 1900dik aurrera Aldi berean, Etnografia eta Arte Ederretako Museoa (San Telmo) ireki zen 1902an.

Hurrengo urteetan, turismo-jardueran kokatuta, hiria hornitzeko eta dotoretzeko eraikuntzak jarraitu egin zuen: 1870ean, Bretxako merkatuaren eraikuntza-lanak; 1872an, Santa Katalina zubi neoklasikoa; 1882an, Donostiako Kasinoa; 1887an, Gipuzkoako Foru Aldundia; 1893an Miramar jaure-

Soroborda ur-biltegia

Soroborda ur-biltegia Donostian dago Uli auzoan. Gipuzkoako hiriburua urez hornitzen zuen. 1869an hasi zen erabiltzen eta 1982ra arte erabili izan zen. Orain ez da erabiltzen, baina bera eta ondoan dagoen Buskando biltegia ondo kontserbatuta daude. Bertan zegoen baserri baten izena hartu zuen.

Donostiako historia osoan eraiki zen lehen ur-biltegia Uliako hau izan zen. Ordura arte hiria moldatzen zen Morlanseko eta Uliako iturriekin, baina XIX. mendean populazioa asko handitu zenean, eta ura etxetaraino eramaten hasi zenean ur beharra ere asko handitu zenez hiriak biltegi bat eraiki behar izan zuen. Soroborda biltegia 1869an jarri zuten martxan (7.000 m³) eta handik 30 urtera handiagoa zen Buskando biltegi berria eraiki behar izan zuten (10.000 m³).

segi Wikipedia
irakurtzen

Donostiako Udalaren Hiriko Telefono Sarea

DIRECTOR.-	D. José de la Peña Borreguero.	Sueldo mensual...	250 pts y Casa
TELEFONISTAS.	1. Doña Elvira Rodríguez....	Haber diario....	3 "
	2. Doña Rosario Rodríguez.....	"	"
	3. Doña María Luisa Beltranilla	"	"
	4. Doña Delfina Urquía	"	"
	5. Doña Filomena de Juan	"	"
	6. Doña Ana Capitan.....	"	"
	7. Doña Josefa Echave (Central de Pasajes)	"	"
ID TEMPORERAS.-	8. Doña Pilar Esteban	{ Que percibirán la retribución de 3 pts	
	9. Doña Ramona Garcia	{ por cada 8 horas de servicio que presten.	
PERSONAL DE CENTRAL Y LINEAS			
CAPATAZ	1.- D. Fulgencio Sebastian.....	Haber diario.	4 pts. Salidas 1,00
CELADOR	2.- D. José M. Gil.....	"	" 3 " y casa
	3. D. Perfecho Martín.....	"	" 3,50. Salida... 0,75
	4. D. Emilio Rodas.....	"	" 3,25. Id 0,75
	5. D. Arsenio Dominguez.....	"	" 3 Id 0,75
	6. D. Ramon Antero.....	"	" 3 Id 0,75
ALBAÑIL.	7. Don Francisco Biscarrondo.....	"	" 3,25 Id 0,75
ID	8. D. José S. Pérez, AUXILIAR.....	"	" 3 Id 0,75
APRENDIZ TRANSUNTE.-	9. D. Jesus Echenique	{ Que seguirán disfrutando de	
ID	10. D. Celedonio Echenique	{ la que ahora perciben.-1 pe-	
CONSERJE COBRADOR.	D. Antonio Garcia.....	Haber diario.	4 pesetas y Casa

Donostiako Udalaren Osoko Udal Batzarraren 1909ko martxoaren 17ko 11. Akta.

Donostiako Udalaren Hiriko Telefono Sarea Donostiako hirian 1909tik 1970era erabili zen udal telefono sarea izan zen.

XIX. mendearen amaieran hedatu ziren lehen telefono lineak hainbat enpresariren etxe partikularrak eta Donostian edo inguruko herrietan kokatutako haien negozioak lotu zituzten. Esaterako, Brunet (1883), Osácar (1883), Durás (1887), Ubarrechena (1888), Buerba (1888), etab. Horrekin batera, sare ofizial bat ere hedatu zen (1886), Gobernu Zibila Alkatzetzarekin, Telegrafoekin eta Guardia Zibilarekin lotzeko. Aldi berean, hainbat konpainia pribatu zerbitzu batzuk ezartzen ahalagindu edo erabiltzen hasi ziren.

Compañía Peninsular de Teléfonos delakoak esleipen bat zuen Donostiako hiri sarrerako, eta 1908ko ekainean zuen epemuga. Bere egoitza hiriko San Martzial, 4 helbidean zegoen.

1908ko irailaren 25ean, Donostiako hiri sarean zuen esleipenaren epemuga hiru hilabetez gainditu ondoren, sarearen ustiapenerako enkantea iragarri zen, Errege Agindu bidez, 1907ko irailaren 9ko Errege Dekretuko oinarrien arabera. Tanteo eskubidea eskaini zitzaion Donostiako Udalari, eta honek erabili egin zuen eskubidea.

Donostiako Udalak hiriko telefono sarea ustiatzeko esleipena 1908an bereganatu zuen, eta 1970eraino eduki zuen. Urte horretan

Espainiako Compañía Telefónica Nacional delakoak erosi zuen.

Donostiako telefono zentrala eta abonatu en estazioa instalatzeko lana Anbereseko Bell Telephone enpresari esleitu zitzaion: "Aurreko kopuruak oinarri harturik, Telefono Zentrala eta Abonatu Estazioak instalatzeko lanen guztizko kostua 127.145 franko izango da". Instalazio horretarako gastuak ordaintzeko, Udalak aurrerakin bat eskatu zion Donostiako Aurrezki Kutxa Munizipalari, eta honek 3,75eko interesarekin eman zion.

Goiko solairuan eta sotoetan telefono zentrala kokatzeko, Hondarribia kalearekin ikkina eginez, San Martzial kalean zegoen Sorospen Etxearen eta eskolen eraikin eta materialek zuten aseguru handitza aztertu zen Udal Batzarrean.

1909ko abenduaren 15eko Udal Batzarrak proposatu zuen "Udalaren Telefono Zentralaren instalakuntza amaiturik, hilaren 18an, arratsaldeko 5 eta erdietan, telefono zerbitzuaren inaugurazio ofiziala lunch baten bidez ospatzea".

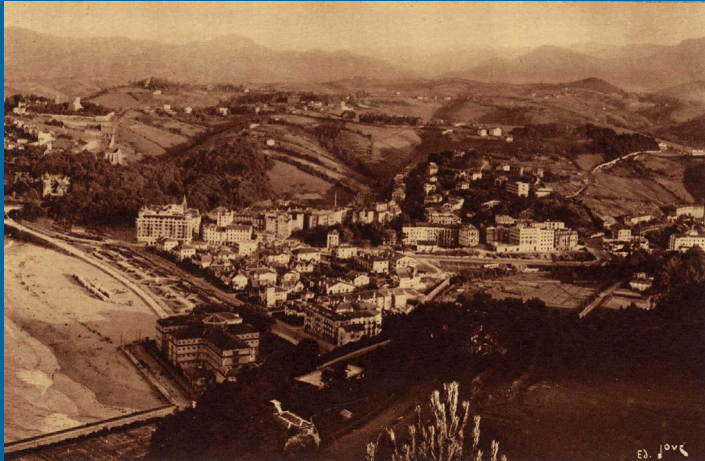
segi Wikipedia
irakurtzen

Ondarretako espetxea

Ondarretako espetxea Donostian egon zen 1889tik 1948ra, Ondarreta hondartzaren mendebaldeko muturrean. Lehen garai nahiko lasai baten ondoren, 1931tik aurrera preso politikoa gehiengo bilakatu ziren giltzapean eta, 1934ko urrian hasita, mendeku, heriotza eta errepreso politikoa ikur bilakatu zen.

1890ean, Victor Samaniego alkateak inauguratu zuen espetxe berria. Atariko goiburua zuen "gorrota delitua, erruki gaizkilea". Hala ere, I. Mundu Gerran Donostiaratutako europar erbesteratuen eraginez neurri batean, zabaltzen hasi zen 'harrizko munstro' horren kokapena desagokia zelako iritzia. 1927ko txosten batek espetxea tokiz aldatzeko aholkua eman zuen, ingurune turistikoa zela eta, baina asmoa ez zen gauzatu. Mota guztietako presoak biltzen zituen, baina 1931z geroztik preso politikoz betetzen hasi zen. Espetxearen ataria tentsio politikoen lekuko izan zen; 1931n, lehenengo elkarretaratze bat egin zen atarian, Clara Campoamor buru zuena. 1936 hasieran, berriz, elkarretaratuek Marseillesa, Gernikako Arbola eta Internazionala kantatu zituzten.

1934an, preso politikoz guztiz bete zen espetxea, batez ere Eibarkoak. 1936ko uztailaren piztutako gerran, Donostian gertaera lazgarriak izan ziren, lehendabizi agintari errepublikazaleen pean bertako preso militar eta eskuindarren kontra izandako eraso handian (1936ko uztailaren amaieran) eta, gero, eskuindar matxinoen pean, milaka

Ondarretako espetxea eta Antiguoa Igeldotik (1920 eta gero)

lagun espetxeratu baitzituzten bertan. Donostia errepublikazalearen Defentsa Batzordeak Luis Iglesias Ansaño zinegotzi sozialista izendatu zuen kartzelako zuzendari.

Uztailaren 30ean, Loiolako kuarteleko setioa amaitu berritan, Ondarretako espetxean eta Kursalean 500 bat giltzapetu zituzten, erdia militarrek eta polizia. Aldiz, miliziano talde batek eraso jo zuen espetxearen kontra eta, Gipuzkoako Altxamenduaren erantzukizuna leporatuta, indarrez atera eta Paseo Berrian 52 fusilatu zituzten, horietatik bat apaiza eta 41 militarrek. Gero, beste 12 exekutatu zituzten Ondarretan bertan epaiketa militar baten ondoren. Luis Iglesias kargugabetu zuten orduan eta, trukean, Venancio Aristegui errepublikarra jarri.

Irailaren 9an, matxinoek Donostia okupatu baino lehen, bertako eskuindar presoak Aranzazu Mendi

kartzela-ontzira sartu zituzten Bizkaira bidean, preso-elkartruke baterako erabil zitezkeelakoan. 1936ko irailaren 13an, Donostia indar kolpisten pean erori ondoren, kartzela bete egin zuten berriz, baina luze gabe, ehunka preso atera zituzten bertatik, seiehundik gora, eta hainbat tokitan fusilatu. Espetxetik okupatzaileek ateratako lehendabiziko presoak Burdinazko zubian eta Uliako errepedearen buruan fusilatu zituzten. 1936ko urrian, espetxeko 200 emakumezko eta gizonezko preso fusilatu zituzten Hernaniko hilerrian. 1936. urte hondarretik, presoak Oiartzungo hilerrian exekutatu zituzten, baita Artikutzako errepedean, Bera-Bidasoan (ehun bat) eta, geroago, Bidebietako tiro-zelaian ere. Horietako asko espetxean basaki torturatu zituzten, itsasoan atxilotutako Jean Pelletier enpresari frantsesak bere idazkietan kontatu zuen bezala.

segi Wikipedia irakurtzen

Lasarteko aerodromoa

Lasarteko aerodromoa Donostiako hegazkingintzaren historiarekin lotutako azpiegitura da. Hasiera batean, Lasarteko hipodromoa erabili zen hegazkin-zelai gisa.

segi Wikipedia irakurtzen

gia; 1897an, Artzain Onaren eliza, Manuel Etxabe arkitektoak estilo neogotikoz diseinatu. 1905eko urtarilean, Norteko geltoki aurrean, etorri berriak Donostiara igarotzeko Maria Kristina zubi dotorea eraiki zuten, lehenengoz Europar hormigoiz egindakoa; Pariseko Alexandro III.a zubia hartu zuten inspirazio-iturri. Urte horretan bertan, Arte eta Ofizioen Ikastetxea eraiki zuten. Maria Cristina hotelaren sustatzaileei, aldi berean turisten entretenimendurako antzoki bat eraiki behararen

Lasarteko hipodromoa

Lasarteko hipodromoa Zubietan dagoen Donostiako hipodromoa da. Donostiako Udalaren jabetzakoa da.

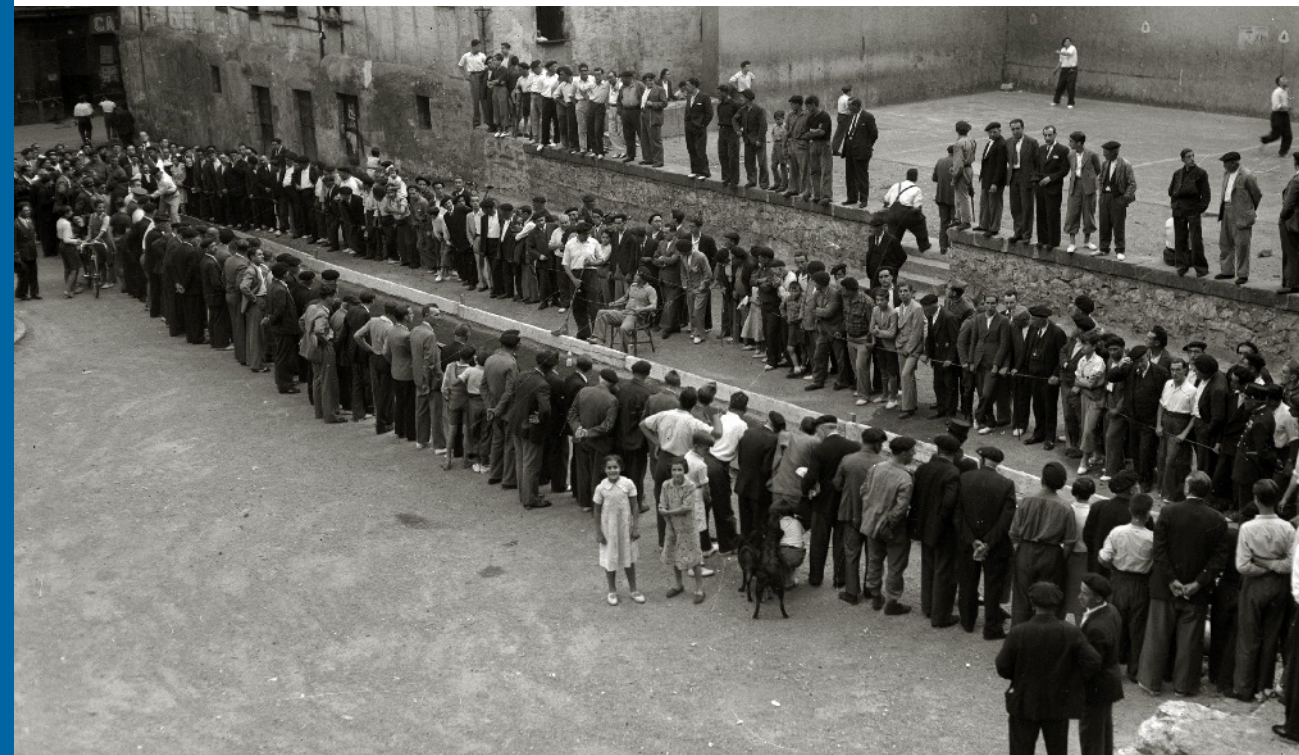
1916an Zubietan "Donostiako Udal Hipodromoa" eraiki zuten. Donostiako auzoko ekialdean, Oriako ezkerrean eta Lasarte-Oriatik gertu dagoenez "Lasarteko hipodromoa" izenez ezagunagoa da.

Udaro zaldi-lasterketak egiten dituzte hipodromoan. Lehen Donostiako gizarte-bizitzan oso inportantea bazen ere, gaur egun ez da horrela. Bertan "Lasarteko Nazioarteko Krosa" atletismo proba ere egiten da.

segi Wikipedia irakurtzen

Bola-jokoan Donostiako Trinitate plazan (1936)

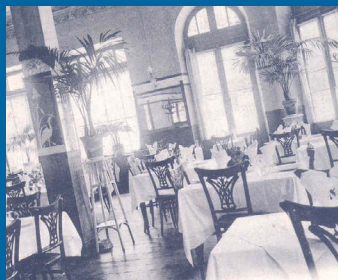

Donostiako hotelak

Albeniz hotela. Donostiako hotel bat izan zen. Donostiako erdialdean eraikia, garaiko Vergara kalea, 16 zenbakian. 1908 urtean ireki eta 1830. hamarkadaren erdira arte iraun zuen.

Biarritz hotela Donostiako hotel bat izan zen, 1906an sortu zen Getaria kalean. 1911n itxi zen. Gaur egungo Getaria kalearen 8. zenbakian zegoen. Gero tokiz aldatu zen Arenal plazara, gaur egungo Zaragoza plazara. Hotelaren lehen jabeak, Juan Juantegi eta Juana Eguren izan ziren, Eduardo Txillidaren aitona-amonak. Garaiko argitalpenen arabera, zerbitzu ez ohikoak eskaintzen zituen hotela zen: Logelak komunarekin. Kalitatezko jatetxea musikarekin.

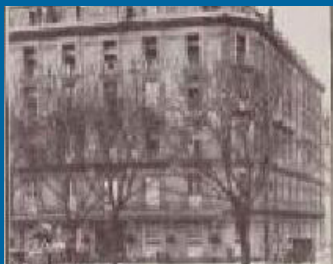

Continental hotela Donostiako Erdialdean zegoen, Zubieta kaleko 22. zenbakian. Fatxada nagusiak Kontxako pasealekuara ematen zuen eta La Perla bainuetxea ere gertu zuen. 1884an ireki zuten eta XIX. mendearen amaieran hirian ireki zen bigarren hotela izen zen, antzinako Londres hotela edo Hotel du Palais 1876an inauguratu ondoren.

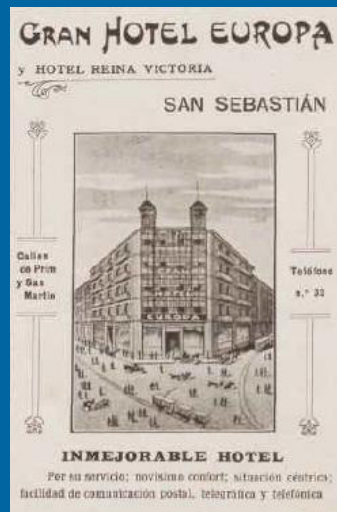

Ezcurra hotelak Camino kalea 1. go zenbakian izan zuen lehenengo kokapena.

Ezcurra familiak lehenago fonda bat izan zuen Ikaslekuetako plazarxoan, hau da Sarriegi plazan. Martin Ezcurra Gros auzora pasa zenean bere arreba Ignacia Ezcurra geratu zen Alde Zaharreko ostatuan. Ostatu hau, La Estrella izenarekin martxan egon zen 2003. urtera arte.

Gran Hotel Europa. 1940 urtean José Arana izan zen jabea. Hasiera batean eraikuntzak lau solairu besterik ez zituen. Hotelaren eta jatetxearen sarrerrak kalera ematen zuen. Balkoien forja lanek modernismoa ekartzen dute gogora, eraikuntza modernista ez izan arren. Deskribapena ezagutzeko postal batera jo dezakegu, Donostiako Mayor Hermanos enpresak argitaratutako postal batean aipatzen da: erosotasuna eskaintzen duela, igogailua duelako eta logelak berogailuarekin eta bainugelarekin dituelako.

Hotel du Palais 1902an sortu zen Antzinako Londres Hotela egon zen lekuan, 1915ean itxi zuten. Egungo Askatasunaren etorbidearen 19 eta 21 zenbakietan zegoen. Londres hotela tokiz aldatu zenean sortu zen Hotel du Palais, Miarritzeko Hotel du Palais kudeatzen zuen konpainiak berak kudeatuta. Administraria ere frantsesa zen: Fernand Journeau.

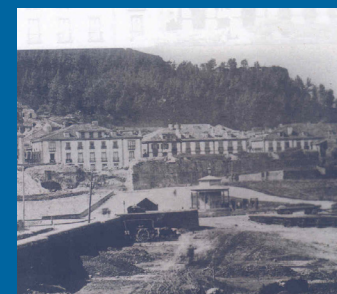
Niza hotela Donostiako erdialdean sortua, 1908. urtean. Gaur egun, zerbitzua ematen jarraitzen du.

Parador Real hotela. Donostiako erdialdean sortuta, 1825. urtean. Indarrean egon zen 1863. urtera arte.

Fausto Corralegi ireki zuen paradorea 1825. urtean.

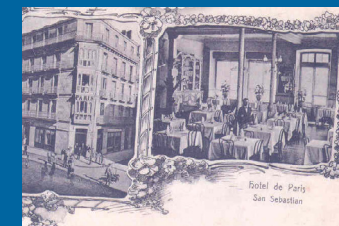
1845. urtean: medikuaren aginduz Isabel II erregina hasi zen Donostia bisitatzen itsasoko bainuak onuragarriak zirelako azaleko gaixotasunak sendatzeko. Urte horretan Udalak erregina-ohoreak egin zizkion ikuskizun ugari antolatuz: zezenak, erromeriak, txangoak, ibilaldi nautikoak. Nazioarteko prentsari esker Donostiako irudi turistikoa hedatu zen.

Paris hotela Donostiako erdialdean 1902an zabaldu eta 1960ko hamarkadaren hasiera arte zabalik egon zen.

1915. urtearen inguruan Hondarribia kalean eta Principe kalean, 21 zenbakian agertzen zen iragarrita. Isod Plácido Carrión eta bere familiaren eskuetan egon zen.

Zerbitzuen artean: logelak berogailu-sistema eta urarekin, jatetxea sukaldari frantsesarekin eta interprete zerbitzua zegoen.

segi Wikipedia
irakurtzen

Buskando

Buskando ur-biltegia Donostian dago Ulia auzoan. Gipuzkoako hiriburua urez hornitzen zuen. 1899an hasi zen erabiltzen eta 1982ra arte erabili izan zen. Orain ez da erabiltzen, baina bera eta ondoan dagoen Soroborda biltegia ondo kontserbatuta daude. Bere atzean zegoen baserri baten izena hartu zuen.

Historia. Donostiako historia osoan eraiki ziren lehen ur-biltegiak Ulian daude. Ordura arte hiria moldatzen zen Morlanseko eta Uliako iturriekin, baina populazioa asko handitu zenean... ur beharra ere bai. Soroborda biltegia 1869an jarri zuten martxan (7.000m³) eta handik 30 urtera handiagoa zen Buskando biltegi berria eraiki behar izan zuten (10.000m³). Soroborda, lehen biltegia izan zena, Ulia mendira igotzeko errepideko lehen errebuelatik gertu dagoena, planta karratukoa da, guztiz dago lur azpian eta ez du bisitaririk onartzen sartzea nahiko zaila delako. Buskando biltegia, aldiz, berriagoa da, askoz zabalagoa, eta sarrera errazagoa dauka, hasieran bi nabeak banatzen dituen pasabide batetik pasata eta gero eskailera batetik jaitsita. Hasieran irekia zen, baina geroago harri landuzko hainbat arku eraiki zuten sabaiari eusteko. Arku guzti horiekin barruan gaudenean katedraltxo batean gaudela dirudi. Ez dago lurpean, albo bateko horma bat parkeko bidearen parean dago, eta leihoak ere baditu goiko aldean. 1893ko apirilaren 13ko udal

bilera batean, Donostiako Uren Batzordearen txosten batek ur-biltegi berri bat eraikitzeko beharra aurkeztu du: "ura sobran dagoen egunetan ura jaso dezan eta behar den neurrian erabil dadin, eta ez errepikatzeke aurreko udan gertatu ziren estutasunak." 1894ko ekainaren 12an, kontratistak lanak bukatu direla iragartzen du. 1899ko irailaren 4an, jakinarazten da ur-biltegiak estaltzea komeni dela: "Agerian daudenez eguraldiaren gorabeheren mendean aireko lohitasunek ukitzen dituztelako." 1900eko apirilaren 7an bukatu ziren estaltzeko lanak. Baina Donostia 1900ean 38.000 biztanle izatera heldu zen eta handik gutxira Txoritokietako ura ere ekarri behar izan zen Buskando biltegiraino. Geroago beste bi urtegirekin batera (Añarbe eta Artikutza) 1982ra arte erabili izan zen. Orain ez da erabiltzen, baina ondo kontserbatuta dago. Añarbe eta Artikutzako urak erabiltzen dira orain Donostian.

Hiria uraz hornitzeko beharra beti egon da lotuta biztanleriaren hazkuntzarekin.

Eraikuntzaren deskribapena.

Lehen fase batean biltegi inguruko hormak egin zituzten eta 2. fasean (4-5 urte geroago) gaur egungo kubieta gangazdunarekin estali zuten. Bi fasetan egingo izateak hasieran onartu zen proiektuari aldaketa txikiak ekarri zizkion, Soroborda biltegia bezala estaltzeko

asmoa zeukaten eta. Kanpotik ikusita biltegi hauek badute monumentu itxura. Kanpoko perimetroa pareta kareztatu bat da, bao-serie bat daukana. Tximiniarik ez dagoenez leiho moduko horiek barruko espazioko aireztapena bermatzen dute.

Bi gorputzetako eskailera bikoitz batetik igotzen da etxola txiki

batera, biltegiko barrualdera sartzeko atea dena. Etxola hau hasieran zurezkoa zen, zeramikazko teilekin estalia eta atean oroitzapenezko inskripzio bat zeukan, baina zementuzko beste batek ordezkatu zuen, hasierakoa hondatu zenean. Bi eskailera-atal daude biltegiko alde bakoitzeko zolarriraino jaisteko, eskailera biak berdinak eta

babeseko burdin hesirik gabekoak. Giltza-kamera (edo erregistroa) zolarraren kotan dago eta sarbide independente bat dauka kanpotik. Eraikinaren lehen fasean egin zuten kamera hori gainezka bideekin eta piezometroekin, nahiz eta gaur egun geratzen diren hondarrak urriak diren.

Buskando ur-biltegi izandakoan, Donostiako historiaren zirrikituak arakatzeko

segi Wikipedian irakurtzen

baldintza jarri zitzairen eta, 1912an, Victoria Eugenia antzokia inauguratu zen. Horieta erabilitako estiloak neoklasikoak eta erromantikoak ziren. Egungo erdialde osoaren bokazioa eliteen eta burgesiaren bizileku eta atsegin izatea zen eta, beraz, herritar xumeak eta langileria Groseko zati batera, San Martin auzora, Antiguora eta Amara Zaharrera izan ziren bultzatuak. Bestalde, euskal kulturaren aldeko hainbat ekintzarekin batera, euskararen atzerakada handia sumatzen hasi zen, udal administrazioan ere: protesten artean, 1886tik aurrera, euskara ez zen nahitaezkoa gehiago idazkari izateko eta beste postuetarako.

Belle Époquetik gerrara

XX. mendearen hasieran Donostiak aurreko mendearen amaierako joera mantendu zuen, udako hiriburu eta probintziako gune administratibo eta politiko gisa hobetuta. Elektrizitatea eta kaleetako argiztapena ere heldu zen (1899), baita tranbiak ere luze gabe, automobilekin batera, areago Alfontso XIII.a erregea, Donostiako udatiarra, hain zalea izaki. 1922an, European moda-modan zen bezala auto-lasterketa zirkuitua ireki zuten Donostiaren ingurumarian, Lasarten, baita hipodromo bat ere. Kostaldeko Euskal Nafar Trenbidea 1912an ireki zuten, eta Hendaiaraino heltzen zen. Europako gerra hasi baino lehen, zinema-aretoak ireki ziren: *Novedades* (1912), *Miramar* (1913), *Bellas Artes* (1914), etab. Donostiak bere telefono-konpainia izateko baimena eskuratu zuen. Lehen Mundu Gerra garapen eta aberastasun handiko aldia izan zen Donostiarentzat, Espainia neutrala zen aldetik. 1914an, Donostia Europako hiririk kosmopolitena bihurtu zen. Bertako Kasinoan europar bizitzako pertsonaia ugari agertu ziren: Mata Hari, Leon Trotski, Ravel, Romanones, Pastora Imperio, toreatzaile ospetsuak, banku gizon harroak... Donostiaren "Belle Epoque" garaia izan zen, ikuskizunak eta ospakizunak ugaltu egin ziren. Ulia eta Igeldoko aisialdi-parkeak eratu ziren.

1904an, Itun Ekonomikoa berritzeko gatazka politikoaren epelean, askotariko alderdi politikoek Liga Foral Autonomista sortu zuten 1904an. Jauntxoeriaren kontrako indar horrek bere ondorioak izan zituen, eta Donostian errepublikazale, sozialista eta euskal nazionalistak erroto ziren (EAJ-PNV). Marokoko gerra puri-purian zen, eta Donostiatik soldadu-dibisioak atera ziren. Eskualdean handitutako industrializazioa erroto egin zen, eta migrazio mugimendu nabarmena eragin zuen, proletario talde garrantzitsuen oinarria izan zena; hortik sortu zen langile-mugimendua. 1917tik 1923ra, CNT eta UGT sindikatuek protestak eta lanuzteak egin zituzten, istilu gogorak izan ziren Guardia Zibilarekin. Espainian sistema politiko zaharraren krisi politikoa nabarmena zen, eta Primo de Riverak estatu kolpea jo zuen (1923tik 1930era) eta, gainera, jokoa debekatu zuen 1925ean, Kursala ireki eta gutxira. Diktadurak, zentsurak eta errepresioak gogor jo zuten, baita langile-sindikatuak hura nabaritu ere: esaterako, UGTk Donostian zuen kide-kopurua 4.000tik 2.700era jaitsi zen. Hamarkada honetan, hiriburua 61.000 biztanle izatera heldu zen.

Hala ere, Donostiak turismo-hiria izaten jarraitu zuen. Orain, Donostiara burgesak ere etortzen zi-

Espainiako Emakumeen Elkarte Nazionala

Espainiako Emakumeen Elkarte Nazionala (gaztelaniaz *Asociación Nacional de Mujeres Españolas*) sufragismoa eta emakumeen eskubideak defendatzen zituen *Espainiako elkarte* izan zen. 1918an sortu zen eta 1936an itxiarazi zuten.

segi Wikipedia irakurtzen

Donostiako ituna

Donostiako Ituna, Fernando Sasiainen zuzendaritzapean eta Niceto Alcalá Zamoraren ekimenez 1930eko abuztuaren 17an Donostian ospatu zen bilera izan zen.

1930eko hasieratik, Miguel Primo de Riveraren gobernuaren amaierarekin eta Berenguerren Diktatlandaren aurrean errepublikanismoa korronte ezberdinetako ordezkariak erakartzen hasi zen. Monarkiaren aurkako fronte eratzea zen helburua. Niceto Alcalá Zamorak deituta, abuztuaren 7an, Madrilen elkartu ziren Manuel Azaña, Alejandro Lerroux, Miguel Maura, Alvaro Albornoz, Marcelino Domingo, Angel Galarza eta José Giral. Biler hartan, Donostian errepublikano esanguratsu guztiak elkartuko zituen hurrengo bilera prestatzea adostu zuten. Dirudienez Donostia, Alejandro Lerrouxek proposatu zuen, ordezkari

batzuk Frantzian erbestean zeudelako eta uda garaia izaki, Madrilén biltzea zailagoa izango zitzaielako.

Abuztuaren 16rako Itunean parte hartu zuten guztiak Donostian bertan zeuden eta euren artean batzuk, gau hartan, Irungo Zirkulu Errepublikanoan elkartu ziren, Irungo alkate ohia eta errepublikano historikoa zen Leon Iruretagoienari omenaldia egiteko.

1930eko abuztuaren 17an, goizeko hamaikak eta erdietan Londres Hotelean elkartu ziren guztiak, bertan bazkaltzeko. Bazkarian, Guillermo Torrijos sozialista eta Bizkaiko, Errioxako eta Aragoiko errepublikanoak ere egon ziren. Ondoren, hiruak eta erdietan Donostiako Zirkulu Errepublikanora abiatu ziren. Bileran Fernando Sasiainek zuzendu zuen, Zirkuluko presidentea, Donostiako Unión Republicanako zuzendaria eta Donostiako

lehendabiziko alkate errepublikanoa izango zenak.

Parte hartzaileen artean, garaiko errepublikano nagusienak eta Espainiako Bigarren Errepublikaren hasierako momentuak zuzendu zituztenak elkartu ziren. Gregorio Marañón bertaratzekoa zen baina ez zuen Frantziatik iristen izan nahiz eta eskutitz bat bidali Itunean adostutakoarekin bat zetorrela adieraziz.

Arratsaldeko seietan amaitu zen bilera. Donostiako Itunetik ez zen dokumentu ofizialik kaleratu, ez eta bileraren aktarik ere. Miguel Maurak beranduago idatzi zuenez, "zaldunen" arteko hitzarmena izan zen. Bilerak ordea, oihartzun handia izan zuen eta jende asko han adostutakoaren zain zegoenez, Indalecio Prietok eskuz idatzitako prentsa oharra prestatu zuen egunkariei emateko.

segi Wikipedia irakurtzen

ren, nobleziaren ereduari atxikiz. Hainbat eragile politikoren topagune izaki, 1930ean Espainiako hainbat politikari Donostian bildu ziren, errepublikaren aldeko fronte eta ideia komunak adosteko. Hori Donostiako Ituna izenez da ezaguna, monarkia hondoratu eta errepublika ekarriko zuena. 1931ko apirilean, Espainiako II. Errepublika sortu zen, lehendabizi Eibarren aldarrikatua. Donostian, jarduera politiko bizia izan zen eta Donostiak joera aurrerazalea hartu zuen gehienez: Fernando Sasiain errepublikazalea eta euskal autonomia-eskatutuen aldekoa izan zen alkate hautatua. Udalak Hitzarmen Ekonomikoaren alde egin zuen "Ardoaren Gerra" delakoan (1934). Urte horretan estatutu osoan zabaldu zuten errebolta giroa, langileek lanuztera deitu zuten, eta militarrek kalera atera ziren protesta zapaltzera, León Carrasco komandanteak zuzenduta. 1935ean, berriz, Estraper-

loaren eskandalua piztu zen, Donostiako Kasinoan errotaren inguruan.

1936ko otsaileko hauteskundeetan, Fronte Popularrak irabazi zuen Donostian, orduko 80.000 biztanle zituela. Uztailaren 18ko Altxamendurekin batera Gerra Zibila hasi zen: ezkerreko indarrek goiz erreakzionatu zuten eta, Donostia erdialdean matxinatuekin gatazka larriak izan arren, Loiolako kuartelaren matxinada itoa izan zen hamar egun baino lehen. Eskuindar matxinatuek, gero, airez eta itsasoz bonbardatu zuten hiria eta, barruan, errepublikaren aldeko alderdi politikoak zatituta zeuden, justizia kudeatzeari eta hainbat herritar eta turistaren jabetzak errespetatzeari buruz. Hilabete eta erdian, Donostia Altxamenduko indarren eskuetan erori zen. Donostiako 30.000tik gora herritarrek ihes egin zuten Beorlegi koronel matxinoaren indarrak

Espainiako Gerra Zibila Donostian (1936)

Espainiako Gerra Zibila

Donostian 1936ko uztailaren 18tik irailaren 13ra garatu zen. Hilabete eta erdiko erresistentziaren ondoren, Donostia Irundik zetozen Altxamenduaren aldeko indar militarren menpe erori zen. Irunen ondoren (irailaren 5ean), Donostia izan zen Gipuzkoako kanpainan eroritako bigarren hiria.

Bitarte horretan, hiria errepublikaren aldeko indar politiko desberdinen arteko oreka bihurri batean bizi izan zen. Donostia galdu eta berehala, hamar milaka herritarrek ihes egin zuten, Bizkai aldera gehienak, eta Ipar Euskal Herrira beste batzuk. Gerraren ondorio zuzenak artean hilabetez luzatu ziren, errepresio gogor batez. Donostiaren okupazioari, Gipuzkoakoak jarraitu zion, 1936ko irailaren amaieran burutua Bizkaiko mugaraino.

Testuingurua. 1935ean, Donostiako kasinoan piztutako Estraperlo erruletaren eskandaluak ustelkeria kasu bat azaleratu zuen Alejandro Lerrouxen Espainiako gobernu eskuindarrean, eta haren porrota ekarri. 1936ko otsaileko hauteskundeetan, berriz, ezkerreko Fronte Popularra koalizioa atera zen irabazle, eta gobernua eratu zuen Madrilén. Giroa ez zen lasaitu, ordea, tentsioa areagotu baizik. Eskuindar elementuek (karlistak tartean) eta hainbat militarrek luze gabe prestatu

zituzten erreboltaren azken detaileak, Errepublikaren kontra aspalditik zerabilten asmoa.

Hauteskunde horien Gipuzkoako bigarren itzulian, jeltzaleek eta Fronte Popularrak irabazi zuten, sei ordezkariak haien eskuetan geratu ziren, baina udalerrien herena jeltzaleak ez ziren eskuindarren eskuetan zegoen (tradizionalistak, etab.) Donostiak 80.000 bat biztanle zituen orduan eta, bertan, Gasteizen eta Bilbon bezala, Fronte Popularra atera zen garaile. Uztailaren 12an, Jose del Castillo teniente sozialista eta antifaxista hil zuten tiroz Madrilén eta, gau horretan bertan, Calvo Sotelo Renovación Española burua bahitu zuten, baita tiroz josita hil ere biharamunean.

Mobilizazioa. Uztailaren 18ko militarren altxamenduaren zurrumuruak Donostiara heldu ziren. Donostia udatiarrez beteta zegoen, eta Gipuzkoako Gobernadore Zibilak zurrumuruok gutxietsi nahi izan zituen giroa lasaitzeko. Utzikeria jarrera hartu zuen, baina anarkistek eta komunistek altxamenduaren benetakotasuna egiaztatu zuten Donostiako falangisten artean sartutako berriemaileen bitartez. Errepublikaren aldeko pertsonaiak eta agintariak bilkuretan elkartu eta miliziak antolatu zituzten, armaz eskas hornituta bada ere. Bilkurotan, Agintarien Batzordea eratu zuten

Karlista gazteak desfilean Kursaal aurrean, eskuindar matxinoek Donostia mendean hartu ondoren (1936ko irail erdialdera)

(Junta de Autoridades delakoa), eta Gobernadore Zibila kargugabetu.

Loiolako kuartelaren altxamendua.

Militarrak berehala Ametzagainara eta Polloera hedatu ziren. Biharamunean, Loiolako militarren zutabe banak Prim eta Urbieta kaleetan barrena egin zuen aurrera, baita hainbat talde eskuindarrek haiekin bat egin ere, Falangekoek eta Erasoko Guardiak (Guardia de Asalto) tartean. Gainerako ordena publikoko kidegoek gehienez bat egin zuten Fronte Popularreko indarrekin eta anarkistekin. Emilio Mola jeneralak, Altxamenduaren zuzendariak, militarrez aparte, Juan Olazabalen erreketean eta Falangean

jarri zuen errebolta aurrera ateratzeko uste osoa Gipuzkoan, baina matxinatuen koordinazioak huts egin zuen, Errepublikaren aldeko indarren erreakzio goiztiarrari esker. Matxinatu batzuk hiri-erdialdera heldu ziren, barrikadak eta borroka-lerroak agertu ziren kale-begietan, eta matxinatuak zenbait eraikinetan gotortu; hala nola, Maria Cristina hotelean, Komandantzia Militarrean, Kasinoan (egungo udaletxean), edo Klub Nautikoan. Matxinoei aurre egiten, jende oso gaztea ibili zen ugari eta, borroketa, 150 inguru hildako izan ziren. Arratsalderako, ordea,

matxinatuek Maria Cristina hotelean irauten zuten bakarrik. Uztailaren 23an, azken ahalegin bat egin arren, La Equitativa eraikinera aurreratutako militarrek atzera egin behar izan zuten Egia aldera, eta Maria Cristina hotelean gotortuek amore eman zuten eguerdiko ordu bat aldera: hotela hustua izan zen. Harrezkero, militarrek kuartelera erretreta egin, eta inguratuak izan ziren.

Donostia Errepublikari leial. Agintearen berrantolaketa eta Ondarretako espetxearen erasoa. Loiolako kuartela erori baino lehen, uztailaren 27an, Gipuzkoako Defentsa Batzordea eratu zen Donostian (Junta de Defensa) Gipuzkoaren agintea antolatzeko. Bertan parte hartu zuten ondorengo alderdiek: Izquierda Republicana, EAJ-PNV, ANV, CNT, PSOE eta Euzkadiko Komunistak. Haien prentsa organoari Fronte Popular deitu zioten. Defentsa Batzordea bere gain hartzen joan zen udalbatzaren eta alkatearen eskumenak eta, abuztu bukaerarako, Udala guztiz mugatuta zegoen: Defentsa Batzordeak hartutako erabakien jakinarazpenak jaso besterik ez zuten egiten.

Loiola erori eta berehala, uztailaren 29an, Gipuzkoako Defentsa Batzordeak laurogeita sei armada-ofizial eta polizia abilotu zituen. Amorruren amorruz zegoen jendetza baten aurrean, berme guztiak aplikatuz epaituko zituztela iragarri zen, baina Batzordeko Gerra

Kontseilariak, Jesus Larrañagak, 'berehalako justizia' eskatu zuen, eta miliziano komunistek, orduan, militar eta polizia giltzapetutako eraikinari eraso egin zioten, eta Leon Carrasco gobernadore militar matxinoa beren eskuetan hartu. Une horretan, Manuel Irujok salbatu zion bizitza, baina hurrengo egunean berriz atzeman zuten, eta bertan hil (trenbidean utzi zuten haren gorpua).

Larrañagak aginduta, uztailaren 30eko egunsentian, Ondarretako espetxeari ere eraso zioten: bertan ziren Altxamenduko ofizialak eta grebak erreprimitzen nabarmendutako polizia. Espetxera sartu eta bertan hil zituzten 50 inguru armada-ofizial eta haien laguntzaile zibil. Agintariak eguneroko bizitza normala berreskuratzeko ahalegina egin zuten, baita lan-munduan ere. Langile batzuk milizietan gudari sartu ziren, eta horiei soldata osoa kobratzeko bermea eman zitzairen. Hargatik, ekonomia- eta lan-arloko gaitan, Fronte Popularraren premiek izango zuten azken hitza.

Tentsioa handitu, frontea gerturatu ahala. Donostiako ordena publikoaren ardura Telesforo Monzonek zeukan bere gain, eta bere lehentasunak izan ziren inork justizia bere eskuetan ez hartzea, presoan bizitzak zaintzea eta erlijio-askatasuna mantentzea. Kezka horrek berak eraman bide zuen abuztu hasieran eskuindarren hainbat abxiloketa egitera, aurrerantzean giltzapean hilketetatik salbu egongo

zirelakoan (Ondarretan, Kursaaen). Tartean zen Víctor Pradera, Errepublikaren suntsipena teorizatu zuen ideologo tradizionalista. Ondarretako eta Tolosako espetxera egindako beste eraso hilgarri baten ondorioz, zenbait ordezkari eta arduradun sozialistak eta jeltzalek dimisioa eman zuten, baita ohartarazpen publiko gogorrak argitaratu ere legea bete eta justizia bermatzearen alde; Telesforo Monzonek, adibidez, dimisioa eman zuen Defentsa Batzordeko barne-gaietako arduradun moduan. Ahaleginak ahalegin, presondegiak tokian tokiko batzordeen kontrolpean zeuden benetan, eta ezin izan ziren Donostian zein Gipuzkoa osoan hainbat hilketa eragotzi, aire- zein itsas-erasoengatik errepresalian gehienetan.

Abuztuaren 7rako, Espainiako gobernua gerra-egoera onartu beste aukerarik ez zuen izan eta, dekretu bidez, milizien sorrera ofiziala onartu, baita era horretan erreboltarien kontrako haien ahalegina aitortu ere. Beraz, EAJ-PNVk Eusko Gudarostea osatzera deitu zuen abuztuaren 12an San Bartolome komentuan, Izquierda Republicanak hurrengo egunean, Gazteria Sozialista Bateratuak gero, eta abuztuaren 17an CNTk.

Abuztuaren 11n, fronteko berri gaiztoak heldu zitzaizkion Donostia errepublikarrari. Oartzun aldean, karlistek Pikoketa muino estrategikoa hartu zuten eta, Oriako bailaran gora, berriz, karlisten zutabe batek Tolosa hartu zuen.

“Donostian eta Bilbon, harridura handia piztu du Burgoseko irratiak zabaldutakoak. Mola, Cabanellas, Saliquet eta konpainia, euskal

herritarrei esaten zer eta haien tradizio administratibo estimatuenen kontra joko dutela... Benetan, matxinoen etsipenak jokaera ulertezin eta paradoxikoetara daramatza. Haiek, karlistoi eta tradizionalistak, Baskoniaren foruak zapaltzen”. Frente Popular, 1936 abuztuaren 11, I urtea, 15 zenbakia.

Emilio Mola jeneralaren hegazkinak Pasaia airez bonbardatu zuten eta, gainera, espainiar militar matxinatuek armaz ondo hornitutako itsasontzi mardulak paratu zituzten Donostiako kostaldean: abuztuaren 13an, Almirante Cervera itsasontzia heldu zen Kontxako badiara Gijondik, baita Donostia bonbardatu ere, eta bost italiar hegazkinak lagundu zioten horretan. Bada, errenditzeko ultimatum bat bota zioten Donostia errepublikazaleari. Hurrengo egunean, España eta Velasco itsasontziek bat egin zuten erasoarekin, eta beste ultimatum bat bota. Abuztuaren 23tik 25era Canarias itsasontziak kanoikadaz zipriztindu zuen Donostia (eta Hondarribiko Guadalupe).

Herritarren egoera erabat kaskartu zen, kaleetako ur-harguneetan uraren errazionamendua hasi zen, eta denden erdiak ateak itxi zituen. Preso eskuindarren kontrako errepresalia-mehatxuak ere ugaritu egin ziren, eta Fernando Sasiain alkate errepublikar federalistak tentsio-momentu horretan eman bide zuen dimisioa. Abuztuaren bigarren erdialdean, gerra-kontseiluak muntatu ziren matxinatutako buruzagi militarren eta maila apalagoko beste soldadu, polizia eta zibilen kontra. Errebolta militarra zenez, epaimahai militar batek Justizia Militarreko Kodearen arabera epaitu

zituen. Abuztuaren 21ean hasi zen gerra-kontseilu nagusia eta, horren ondorioz, heriotzara kondenatuak izan ziren ardura goreneko militarrek, baita exekutatuak izan ere 27an. Egun horretan bertan, Mola jeneralak Frantziatik igorritako Muslera jenerala ere exekutatu zuten.

Etsaia atarian. Errepublikazaleek fede handia zuten Irungo frontean eta Frantziarekiko muga irekita mantentzean. Hala ere, airez, itsasoz zein lurrez gogor jotzen ari ziren militar matxinatuak, eta horrek ondorio psikologiko larriak eragin zituen herritarren baitan, Donostian zein Irunen eta Hondarribian, baina ez zuen eragotzi jende gehiagok milizianoekin bat egitea. Abuztuaren amaieran, 2.000 miliziano atera ziren Donostiatik Beorlegi koronelak zuzendutako erasotik Irun defendatzera. Bestalde, autoak tropelka ateratzen ziren Donostiatik Irunerantz muga igarotzeko. Esaten zutenez, Donostiako etxe pribatuek ez zuten argindarrik ordurako. Emakumeek kaleetan ilarak egiten zituzten esne- eta ur-errazionamendurako, arrantzarik ere ez zegoen, kostaldean matxinatuen itsas armadak arrantzontziak geldiarazten baitzituen; janaria urria zen.

Errepublikaren aldeko indarrek fronte-lerro gotor bat muntatu zuten Andoain parean. Hainbat egunez hegoaldeko Orian gora zetozen matxinoei eutsi ondoren, abuztuaren 28an, erasotzaileek Buruntzako frontea hautsi zuten, garesti ordainduta, 80 gerlari galdu baitzituzten, gehienak 28ko talka-erasoan. Irailaren 4an, berriz, Irun erori zen, eta herritar ugarik izu batean ihes egin zuten mugara. Berehala, tropa matxinoek Hondarribia hartu zuten mendean. Frantziako muga moztuta, Donostia

galdutzat eman zen. Irailaren 8an, Donostiako espetxeetako presoak bi itsasontzitan sartu zituzten, eta Bilbora eramán, bertako espetxe inprobisatuetara. Pedro Barriusoren arabera, lekualdaketa horiek gogorrak izanagatik, presoon bizitza salbatzeko ahalegintzat jo behar dira. Artean, Donostian jarraitu egin zuten epaiketek “herriaren epaitegi” direlakoek zuzenduta. Azkena irailaren 5ean eta 6an izan zen, eta Víctor Pradera izan zen epaitua eta exekutatu, beste 21 presorekin batera (bere seme Javier ere tartean).

Fronteak desegitean, Defentsa Batzordearen ahalegina Donostiaren erorketa atzeratzea izan zen. Buruntzako frontea haustean, indar nafar matxinoek Urnieta eta Hernanira aurrera egin zuten. Gainera, irailaren 6an, Galiziar Legioaren errefortzua batu zitzaien, 700 gizonez osatua. Urnieta azpiratu zuten, baina errepublikaren aldeko indarren bonbaketari ezin eutsiz eta ekaiztearen erdian atzera egin zuten berriz. Irailaren 11tik aurrera, borroka biziak eta ehunka baja izan ziren defentsa-lerroa osatzen zuten Errenteria eta Hernani arteko muinoetan, artean ere errepublikazaleen eskuetan. Oriamendi, Santa Barbara, Santiagomendi, Txoritokieta, San Marko; defendatzaileen artean, asturiar boluntarioak zeuden.

Borroka, ordea, etsia zen. Donostiatik hegoaldeko mendietan borrokek jarraitzen zuten bitartean, Donostiako errepublikaren aldeko indarren

ordezkariak Foru Aldundian bildu ziren irailaren 12ko eguerdian. Errepublikar eta sozialistek hiria erabakiazioaren alde egin zuten; anarkistek eta jeltzaleek, berriz, ezetz, baina arrazoi desberdinengatik: anarkistek hiria “ahal den moduan” defendatzearen alde, jeltzaleek, berriz, hiria atzean utzita suntsitua izateko arriskua ikusten zuten ebakuazioa eginez gero. Emakumeek hiriak borrokarik gabe men egin zezan eskatu zuten. Arratsalde horretan, ebakuazioari ekin zitzaion.

EAJ-PNVko agintariak ebakuazioa ordenan egitearen ardura hartu zuten, Telesforo Monzon tartean. Steer kazetari britainiarrek kontatzen du armak hartu zituztela anarkisten kontra, Donostia sutan jarriko zuten errezeloz. Bankuetako diru-kubak kamioietan sartu zituzten Bilbora bidean. Donostiarrek ere, izuak jota, zutabetan hiria utzi eta Bizkaiko bidea hartu zuten trumilka, hamar milaka. Hainbat herritarrek, berriz, itsasora jotzea erabaki zuten muga pasa eta Ipar Euskal Herrira heltzeko.

Irailaren 13ko goizean, Errenteria Errepublikaren aldeko indarrez hustuta ikustean, Beorlegi koronelaren tropak Donostiara sartu ziren, batere borrokarik gabe. Tercio de Lácar deitutako tertzioa, 25 gizonez osatua, izan zen Mirakruz gainetik behera aurreratzen lehena. Ignacio Ureta buruzagi zutela. Berehala konturatu ziren kaleak erdi-hutsik zirela, bereziki langile-auzoetan. Barriusok egindako kalkulu zorrotzaren arabera, 6.000 izango ziren Donostiara heldutako tropa

matxinatuak. Artean koronel eskuindar matxinoak bere armadaren garaitza-desfilea ikusi ahal izan zuen eserita, hanka haratustelak jota eta hilzorian. Hiria erdi-hustu eta berehala, gauzak azkar eta latz aldatu ziren.

Frontetik ihesi Bizkaia aldera. Irailaren 13an Donostia erori ondoren, iheslarien zutabeek mendebaldera alde egiteko modua aurkitu zuten. Fronteak, ordea, taigabe aurreratu zuen hainbat egunez, eta Gipuzkoako kostaldea okupatu Eibar pareraino. Nazionalek (militarrak, falangistak, karlistak) Gipuzkoa azpiratzen zuten bitartean, Kudeaketa Batzordea eratu zuten Gipuzkoa gobernatzeko (Comisión Gestora), indar matxinatuen arteko oreka zail batean. Haren buruan jarri zuten Antonio Arrue Zarauz karlista, zenbait hilabetez. Eskuindar indar desberdinen arteko tirabira horretan, euskal apaizen garbiketa eta exekuzioak hasi ziren, bereziki gogorrek Gipuzkoan.

Behin Gipuzkoa osoa okupatuta, 1937ko urtarrrilean, eskuindar matxinoek Comisión Provincial de Incautación de Bienes ezarri zuten, garaitutakoei beste zigor bat ezartzeko: isunak jartzea eta etxebizitza bahitzea (kentzea). Familia asko ondarerik gabe geratu ziren. Funtzionario publikoak ere ez ziren onik atera, eta batzuei soldata aldi baterako kendu zieten; beste batzuk, berriz, kaleratu egin zituzten, zuzenean.

segi Wikipedian irakurtzen

Eskuindar matxinoen aldekoak Donostia erdialdean, 1936ko irailean

(nazionalak) Donostiara sartu baino lehen (1936ko irailaren 13an). Bertan geratutakoek, ordea, errepre-sio bereziki gogorra jasan zuten; ehunka izan ziren luze gabe fusilatuak (400dik gora), baita zigortuak eta espetxeratuak ere. Aldiz, Donostia matxino eskuindarren eskuetan eroritakoan, 1936ko uztailaren eta abuztuaren ihes egindako espainiar aristokrata eta udatiar askok Donostiara itzuli eta bertan hartu zuten ostatu Gerra Zibila amaitu bitartean.

Frankismoa

Urte kritikoak izan ziren hurrengoak, elikagai eta gasolina eskasia zegoen, tabakoaren erraziona-mendua, industrietan material falta, ilarak gai asko eskuratzeko (cartilla delakoa ezarri zen). 1939an Mu-sika Hamabostaldia sortu zen eta horren hasierako egoitza Kursaal Antzokian ezarri zen. Gero, 1940. ur-

tean Victoria Eugenia Antzokira aldatu zen. Horren bitartez, ikuskizun handiak eskaini ziren eta musika arloko pertsona garrantzitsuak aritu ziren. Fran-kismoak Donostia udako hiriburu gisa mantendu zuen eta, II. Mundu Gerraz aparte zegoenez, hainbat kontsulatu-ordezkarik, arduradun politikok eta agentek Donostian hartu zuten aterpe aldi horretan: hotelak ugaltu egin ziren. Beste euskal hiriburuetan ohi zen bezala, boterea falangisten eta tradizionalisten artean banatu zen. Oreka zail horretan, Gipuzkoako gobernadore zibilarik botere bereziak eman zitzaizkion jarduerak politiko guz-tien kontrola izateko eta errepresiorako, karguak jarri eta kendu egiten zituen udalean eta aldundian, tartean direla alkateak, zinegotziak, ahaldu nagusiak, etab. 1947an, Donostiako udalbatza Kasinora lekualdatu zen, egungo udaletxera. Gerra Hotza hastearekin batera, ekonomia eta kultu-ra-bizitza zerbait liberalizatu zen eta, erakunde pu-blikoetara, 1958an profil teknikoak hasi ziren

heltzen, teknokrata direlakoak. Lehendabiziko protes-ta publikoak ere izan ziren, lanuzte jendetsuak (1951, 1956) eta euskal nazionalismoari lotutako protestak. Donostiak, 1950ean 113.776 biztanle zituen, probintzia osoko bizilagunen %30. 1950eko urteen amaieran ha-sita, hainbat zerbitzu publiko hobetu ziren, adibidez, hezkuntza eta osasun-arloan. Aldi berean, etorkinak ugari heldu ziren Hego Euskal Herrietik eta Espainiako hainbat tokitatik, asko eta asko elikadurari lotutako in-dustrian lan egitera. Aldi berean, hirigintza anabasan erori zen etxegileen diru-goseak eta kontrol politiko faltak bultzatuta; espekulazioa nagusitu zen zabalgu-ne berrien diseinuan: Amaratik hasi eta Altza eta He-rreraraino.

Garai hartan euskal artistaren karakterizazio baten ideia eratzen hasi zen. Donostian Gipuzkoako Arte Elkartea sortu zen. Urrezko urteak izan ziren hiriko antzerki amateurrentzat; igandero obra berri bat estreinatu zen. Donostia, 1953an lehenengo Zinemal-diaren ospakizunarekin, “zazpigarren arteko” jendea-

ren topagunea bihurtu zen. Bertatik igaro ziren Ava Gardner, Vittorio Gassman, Charlton Heston... Urte horietan orduan Espainiako printze zenak, Joan Karlos Borboikoak eta bere anaia Alfontso infanteak Miramar Jauregian hartzen zuten ostatu. 60ko urteen gizarte-al-daketen testuinguruan, herritarren kezka artearen eta kulturaren arlotik bideratu ziren hasieran: urte horre-takoak dira Jazzaldia (urte askoan estatuan egondako bakarra), Gaur artista-taldearen sorrera (1966), edo-ta Ez Dok Amairu euskal poeta-musikarien taldea.

1960ko hamarkadan Donostia, euskal kulturaren ber-pizkundearen eta euskal mugimendu nazionalistaren gune bihurtu zen eta, aldi berean, protesta sozial eta politikoak harrotzen joan ziren, auzoetan oinarrituta, batez ere. Giro horretan agertu zen ETA mugimendu politiko armatua. Manifestazioak ugaltu egin ziren eta, 1968ko abuztuaren lehenengoz, salbuespen-egoera dekretatu zen; gehiago etorri ziren hurrengo urtee-tan. Egoera hori luzatu egin zen 1970eko hamarkadan zehar, bereziki, Frankismoaren azken garaian (1975).

Franco diktadorearen ospakizuna Donostian, gerra behin bukatuta (1939)

Ponsol Etxea

Ponsol etxea. Kapela, txapelak eta bestelako burugaineak saltzen dituen Donostiako denda historikoa da. Narrika kalean dago. 1838. urtean abiarazi zuen negozioa frantses jatorrikoa zen Bernardo Ponsolek. 1897. urtean Maria Kristina Austriakoak errege-etxearen hornitzaile ofizial izendatu

zuen. Jose Luis Leclercq izan zen dendaren ardura hartu zuena, 1922an. Kapelen erabilpen sozialak behera eginagatik, egun haien ondorengoek jarraitzen dute dendaren ardurarekin.

segi Wikipedia irakurtzen

Egunkari eta aldizkariak

Gente menuda. Bere sortzaileak Torcuato Luca de Tena eta Álvarez Ossorio izan ziren. Hasiera batean Prensa Española argitaletxeak editatu zuen 1906 eta 1910 bitartean.

Bere bilakaeran denboraldi desberdinak bereiz daitezke: hasieran atal bat eta gero aldizkari autonomo bezala "Blanco y negro" edo "Los Domingos de ABC" argitalpenen barruan. Beti izan zituen protagonista komikia eta haurri zuzendutako edukiak.

segi Wikipedia irakurtzen

El País Vasco Donostian 1923tik 1930era argitaratutako egunkaria izan zen. El País Vascok ez zuen bizitza erraza izan, kritika politikoa egiten ahalegindu zen baina Diktadura garaiko zentsura egunkariaren garapenerako oztopo bihurtu zen. Artikulu zentsuratuen espazioa zuriz agertu ohi zen edo beltzez marratua.

segi Wikipedia irakurtzen

Flechas y Pelayos semanario infantil gaztelerazko haurrentzako aldizkari falangista izan zen. 1936an

El País Vasco, 1923tik 1930era Donostian argitaratu zen egunkaria.

sortu zen, eta 1949an desagertu. 1936tik 1938 arte Donostian argitaratu zen. Delegación Nacional del Frente de Juventudes argitaletxeak argitaratu zuen eta Falangeren aldeko ideologia zuen. 1937ko Bateratze Dekretuaren ondorioz bi erakunde hauek elkartu

ziren: *Comunión Tradicionalista* eta *Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista* (FET y de las JONS). *Comunión Tradicionalista* Pelayos argitaratzen zuen eta bigarren erakundeak, berriz, *Flecha*. Bere estiloa doktrinaria eta konfesionala zen, garai bateko aldizkarien ezinbesteko lekukoa, haur eta gazteen artean oso popularra ez izan arren. Justo Pérez de Urbel historialaria eta beneditarra izan zuen zuzendari. Santo Domingo de Silosko monasterioko apaiz hau Ramiro Ledesma Ramos politikariaren laguna zen.

Frente Popular egunkaria

Donostian argitaratu zen Gerra Zibilaren hasierako egunetan, 1936ko uztailaren 27tik irailaren 12ra arte.

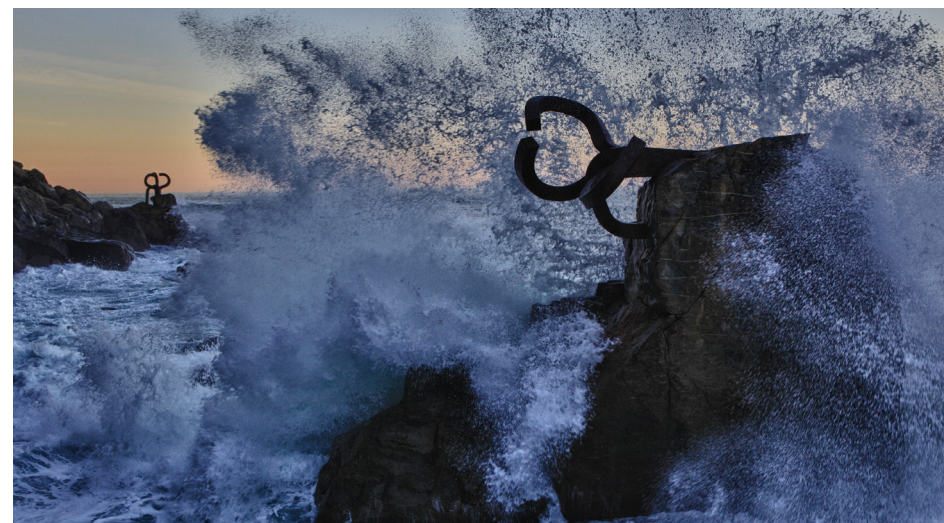
Egunkariaren egoitza Garibai kaleko 34. zenbakian egon zen, aurretik El Pueblo Vasco egunkariaren egoitza izan zen eraikinean. Sei orrialde zituen eta 15 zentimotan saltzen zen.

segi Wikipedia irakurtzen

segi Wikipedia irakurtzen

Haizearen orrazia, erauntsiaren erdian

Bestalde, 1973-1974an, ospe handiko hainbat eraikin bota eta beste hainbat zerbitzu galdu ziren baina horren ondoan, hiriaren ikur bilakatutako *Haizearen orrazia* eraiki zuten, Eduardo Chillidarena (1974).

Trantsizioa eta demokrazia

Diktadorea hil ondoko urteak tentsio handikoak izan ziren. 1974an alkate izendatutako Francisco Lasa Etxarrik 1976an uko egin zion karguari, ETAK Juan Mari Araluze ahaldu nagusia hil zuen (1976ko urria), eta Barne Gaietako Ministerioak behin-behineko batzorde bat izendatu zuen alkatetza gidatzeko 1978an: Ramon Jauregi eta Iñaki Alkiza. 1977an, Amnistiaren Legea onartu zen, eta euskal preso ugari itzuli ziren. Une horretan, aldi berean, taberna ugari hasi ziren Alde Zaharrean irekitzen. Hala ere, grebak, manifestazioak eta liskarrak poliziek inongo ugaldu egin ziren, eta indarkeria politikoak jarraitu egin zuten: ETaren bi erakunde armatuek hilketa, estortsio eta bahiketa ugari egin zituzten aldi horretan, baita erregimenari lotutako beste talde ilun batzuek ere. Guardia Zibilak Gladys del Estal egitar ekologista hil zuen tiroz eta BVEk Herri Batasuneko Tomas Alba zinegotzia hil zuen. 1979tik aurrera, Guardia Zibilaren Intxaurrondoko kuartela birmoldatu eta handitu zuten, eta gotorleku trazaratu.

1976ko abenduan, Erreala eta Athletic futbol-taldeak arteko derbiko ikurriaren aldarrikapenaren ondoren, 1977ko urtarrilean, euskal ikurra legeztatu egin zen azkenik San Sebastian egun bezperaz. 1979ko ekaineko hauteskundeetan, EAJko Jesus Maria Alkain izan zen Donostiako alkate hautatua, demokratikoki aukeratutako lehenengoa eta lehendabiziko abertzalea. Hala ere, urte hauek beharaldi urteak izan ziren, ekonomiaren gainbehera tartean, gatazka eta indarkeria sozio-politiko handikoak eta hirigintza zabar eta zekenekoak. 1980an, Donostiako Zinemaldiak A mailako izateari utzi zion 1985 arte. Gernikako Estatutuari buruzko bozketan, gehiengo handiak eman zion baiezkora Donostian (% 90,3), % 59,70eko partaidetzaz. 1981ean, Itun Ekonomikoa berrezarri zen Gipuzkoan, Araban eta Bizkaian bezala bestalde. Gertaera garrantzitsu horiek jazotzen ziren bitartean, futboleko herritarrak poz batean ziren Errealek 1980, 1981 eta 1982. urteetan Espainiako Ligan irabazitako postuekin, inoiz lortutako onenak.

1983ko maiatzeko hauteskundeetan, EAJk berretsi egin zuen bere nagusitasuna Donostian, eta Ramon Labaien hasi zen alkate-lanetan. Ramon Labaienek Donostia turismorako helmuga berriz bihurtzeari gogoz ekin zion, eta hainbat ospakizun bultzatu zituen, adibidez, Musika Hamabostaldia, Zinemaldia, Aste Nagusia eta abar. Auzo-elkarteek ere pro-

Larratxoko gizarte-mugimendua

Larratxoko gizarte-mugimendua

1970eko hamarkadaren amaieran sortu zen, auzoaren sortzearekin batera. 1970. eta 1980. hamarkadetako gizarte mugimendu askoren antzera, hirietan sortutako auzo berrien gabeziak eta administrazioak haiekiko zuen utzikeria salatzen sortu zen. 1960. eta 1970. hamarkadetan hirigintza eredu antolatugabearen gizarte-erantzuna ere izan zen.

Larratxo auzunearen sorkuntza.

Larratxo auzunea 1970eko hamarkadan eraiki zen Donostiako

Altza auzoan. Auzune berriaren eraikuntzaren arrazoi nagusia Pasaiaiko portuaren inguruan biltzen ari zen immigrante kopuru handiari leku egitea zen, izatez, ez baitzegoen behar adinako etxebizitza kopururik kanpotik etorritako etorkin guztiak jasotzeko. Konstruktoreek eraikin altu eta trinkoak egin zituzten, dentsitate handikoak, auzunean inongo ekipamendu publikorik utzi gabe: haurtzaindegia, haur eskola, argiztapen publiko iraunkorra, espazio berdeak eta jolastokiak, jubilatuentzako eta gazteentzako lokalak, anbulatorioa,

estolderia egokia, zakarrontziak, garraio publikoak... Auzuneko kale bakarrean espazioa partekatu behar zuten bereizketarik gabe pertsonak, ume-kotxeek eta autoek. Auzoak zuen zerbitzu komun bakarra eliza zen.

Gizarte-mugimenduen sorkuntza.

Auzo Elkartearen sorkuntzarekin, eta hainbat batzordeen lanaren ondorioz, hainbat lorpen erdietsi ziren: haur eskolaren eta eskola baten eraikuntza; argiztapen publikoa jartzea; autobusa Larratxo pasealekuraino iristea; etxe-dorre berrien eraikuntza gelditzea eta hirigintza plangintza bat abiaraztea udaletxean gutxieneko antolamendua izateko. Oinezkoentzako pasabideak egin ziren, anbulategia egiteko lursailak eman ziren eta helduentzako euskara ikastaroak antolatu ziren ere. Halere, estolderia, garbiketa-zerbitzua eta abar oso eskasak ziren, eta hiri plangintza proiektua bera ere politika eraikitzailearen joerara berriro lerratze arriskua zegoen.

Artean, Donostian berrezarpen demokratikoa ez zen gertatu oraindik eta Barne Ministerioak jarritako gestora batek agintzen zuen hirian.

segi! Wikipedia irakurtzen

tagonismo handiagoa hartu zuten udalean. Hala ere, Aste Nagusiko Salbeko prozesioan istilu larriak urteroko kontu bihurtu ziren. 1987tik aurrera, EAKo Xabier Albisturren etorrerak mikaztu egin zituen auzoekiko harremanak, bereziki gaztetxeen mugimenduarekin, Leitzarango autobidearen gatazka puri-purian zen unean. 1991n, alkate abertzaleen 12 urteko aldia amaitu zen, PSOEko Odon Elorza gailendu baitzen hauteskundeetan, Donostiako inoizko alkate gazteena. Hirigintza eta zerbitzuen hainbat proiektu estrategikori heldu zien hurrengo hamarkadan, hala nola, Untzi Museoa, Koldo Mitxelena Kulturunea, Zurriola hondartza eta Kursaal berria, baita hainbat kirol-ekitaldi garrantzitsu sortu ere, batzuk nazioarteko ospea hartu zutenak. Alkateak Salbeko prozesioa bertan behera uztea erabaki zuen eta, aldi berean, 1993an Ertzaintzak Espainiako Polizia Nazionala ordezkatu zuen Donostiako zaintza-lanetan. 1993an, ETAK PPko Gregorio Ordoñez zinegotzia hil zuen, oihartzun handiko erasoa.

Alde batetik, Miguel Ángel Blancoren hilketak eta, bestetik, Olaia Castresana donostiar gaztearen heriotzak (1997 eta 2001) kaleetan eragindako tent-

sioak eta mobilizazioek itzulpuntu bat adierazi zuten euskal gatazkan eta hiriko bizikidetzan. ETArekin behin-behineko su-etenen berriak nazioarteko turismoa erakarri zuen eta, aldi berean, hiriak toki bat aurkitu zuen Euskal Eurohirian. 1990eko hamarkadan hasita, hainbat hirigintza- eta kultura-proiektu eredugarri eraman ziren aurrera, hala nola, bidegorri-sarea, kultur etxeen indartzea, Ibaeta auzoaren eraikuntza, Ibaetako EHUren unibertsitate-campusa, Nanogunea, Donostia Physics Center, etab. Hala ere, agerian geratu ziren finantza-tentsioak eta espekulazio-arazoak Odonen alkatetzaren azken garaian, Auditx-Akularreko etxe-sustapen proiektuan.

2004. urtean, Donostiak 182.644 biztanle zituen, Gipuzkoako lurralde osoaren %26,6. Auzo eta eskualdeko herri batzuek eginkizun industrialak, zerbitzu txikiak eta langileria-entzako egoitzari dagozkionak bere gain hartu zituzten gero eta gehiago. 2011ko ekainean, Bilduko Juan Karlos Izagirre garaile atera zen udal hauteskundeetan, baita alkate aukeratu ere, 2015. urte arte. Legealdi hartan Donostia 2016ko Europako Kultur Hiriburu hautatu zen; polemikak polemika, hura Eneko Goiaren agintaldian (EAJ) ospatu zen.

Gaiari buruzko zerbait gehitu nahiko zenuke?
Sartu Wikipedia eta idatzi

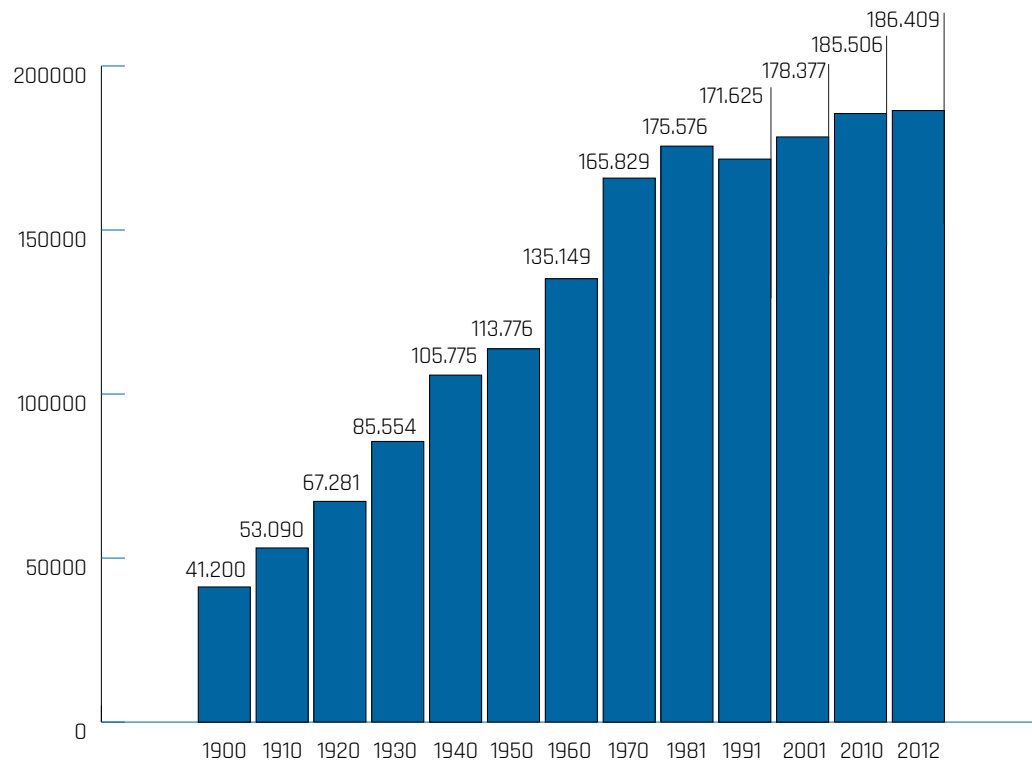
3/
GIZARTEA

Demografia__

2010ean 185.000 biztanle inguru zituen Donostiak, Gipuzkoa osoko populazioaren %26,5. Euskal Herriko bigarren hiririk handiena izan zen 1980eko hamarkadara arte, eta gaur egun laugarrena da, Bilbo, Gasteiz eta Iruñearen ondoren.

1940ko hamarkadaren ondoren oso azkar hazteari ekin zioten Euskal Herriko beste hiri batzuetan ez bezala, Donostiaren hazkunde demografikoa jadanik nabarmena izan zen XX. mendearen hasieratik, eta 1900dik 1950era hirukoiztu egin zen donostiarren kopurua. 1960ko eta 1970eko hamarkadetan ere hazkundeak jarraitu zuen, baina 1980ko hamarkadan beherakada txiki bat jasan zuen hiriak.

Georges Marquet

Georges Marquet (Jemeppe-sur-Meuse, Seraing, Belgika, 1886ko irailaren 18a - Niza 1947ko martxoaren 27a), ostalari-empresari belgikarra izan zen, Europako luxuzko hotelen jabe eta kudeatzaile nabarmena izandakoa.

segi Wikipedia irakurtzen

Biztanle kopurua %0,5 eta %1 artean hazi da urtero 1991z geroztik. Dena den, biztanleriaren hazkundea moteldu egin da: urtez urteko hazkundea %1 baino nabarmen txikiagoa da azken urteotan.

Ekonomia__

Donostiaren jarduera ekonomiko nagusia zerbitzu-sektorean dago. Nekazaritzak, gehienbat Zubieta eta Igeldo auzoetan kokatua, %0,1a soilik dakarkio ekonomiarari. Industria eta eraikuntza sektoreek %11,3a (industria 27 Poligonoan eta Rezola zementu-lantegian biltzen da batez ere) eta gainontzeko %88,6a zerbitzuei dagokie. Donostiako barne produktu gordina per capita 34.589 eurokoa izan zen 2012 urtean. Langabeziari dagokionean, Euskal Autonomi Erkidegoko hiriburuetan tasa baxuena dago Donostian. 2015ean, %11,2koa zen (guztira, 10.418 langabe). Sexuen arabera, emakumeen langabezia tasa %12,7koa zen (5.657) eta gizonezkoa berriz, %9,9koa (4.761). Adinaren arabera irakurketa egiterakoan, 45 urtetik gorakoek dute langabezia-tasa altuena, 5142 langabetu.

Emakumeen etxea

Donostiako Emakumeen Etxea 2010. urtean sortutako gunea da, Donostiako Udalak eta Emakumeen Etxea elkarteak lankidetzan kudeatutakoa. Haren helburu nagusia da emakumeen egoera eta posizioa hobetzea, ikuspegi feministatik abiatuta. Horretarako, hainbat zerbitzu, gune eta tailer eskeintzen ditu.

segi Wikipedia irakurtzen

Donostiako udaletxea, Alderdi Ederretik begiratuta.

Benita Asas Manterola

Benita Asas Manterola (Donostia 1873ko martxoaren 4a - Bilbo 1968ko apirilaren 21a) irakasle eta sufragista izan zen eta bere bizitza gehien bat Madrilen gertatu zen.

segi Wikipedian irakurtzen

Gipuzkoako hiriburua izanda, lurraldeko administrazio eta hezkuntza gune nagusia da. Merkataritza-gune garrantzitsua ere bada, eta Gipuzkoako zein Gipuzkoaz kanpoko bezeroak erakartzen ditu. Hirigunean, Bretxa azoka, San Martin azoka eta Arcco Amara merkataritza-guneak nabarmentzen dira; aldirietan, berriz, Garbera eta Belartzako merkataritza-zentroak daude Intxaurren eta Añorga auzoetan. Euskal Herriko Unibertsitateko Ibaetako kanpusak eta Deustuko Unibertsitateko Mundaitzeko kanpusak, hainbat fakultatekin, osatzen dute hiriko unibertsitate-eskaintza nagusia. Horien inguruan, ikerkuntza-guneak ere badaude, Miramongo Teknologia Parkearekin batera. Zentro horietan nagusiki egindako ikerkuntza eta garapen jarduerak BPGaren %2.86koa ekarri zuen guztira 2012an.

Turismoa

Turismo-hiri nabarmena da Donostia, hainbat jai, kultura eta kirol ekitaldiren egoitza. XIX. mendean Viktoria Eugenia erreginak bere oporraldirako hautatu zuenez geroztik, Donostiak hiri turistiko izateari eutsi dio. 2010eko hamarkadan, turismoak hazkuntza nabarmena izan du hirian, 2015ean ia 600.000 bisitarira helduz. Turismoaren barruan,

aipatzekoa da gastronomiak duen erakargarritasun itzela. Pintxoetatz eta ohiko jatetxeetatz harago, hiriko eta inguruko Michelin izarra duten jatetxeek biztanleko munduko kontzentrazioa handiena dutenen artean dago, bost zehazkiago: hiru izarrekoak Akelarre eta Arzak eta izar batekoak, Kokotxa, Mirador de Ulía, Miramon Arbelaitz. Gastronomia-ikerketa eta irakaskuntzarako Basque Culinary Center delakoak ere Donostian du egoitza.

Turismoak izan duen gorakadak sustengarritasunari buruzko kezka piztu zuen 2016an, izan ere, jarduera ekonomiko horren hainbat albo ondorio gertatzen hasi baitziren: etxe bizitzen eta alokairuen garestitzea, ostalaritzako prezioen garestitzea eta zerbitzuen saturazioa.

Clara Campoamor

Clara Campoamor Rodríguez (Madril, 1888ko otsailaren 12a – Lausana, 1972ko apirilaren 30a) espainiar politikaria izan zen, emakumeen eskubideen babeslea eta sufragio unibertsalaren bultzatzaile nagusia Espainian, 1931n lortu zen arte.

segi Wikipedian irakurtzen

Politika

Eneko Goia (EAJ) da Donostiako alkatea 2015eko ekainaren 13tik, Juan Karlos Izagirreren (Bildu) alkatetzaren ondotik. Goiak alkatetza lortu zuen EAJren baiezko eta PSE-EE eta EH Bilduren boto zuriei esker, gehiengo sinplea lortuta. Gehiengo osorik lortu ezenez, boto gehien lortutako hautagaia bihurtu zen alkate.

Felix Soto

Felix Soto Azkarate (Bilbo, 1937) euskal herritar politikari eta eskubaloi entrenatzaile bat da. 1971 urtean, eskubaloi entrenatzaile zelarik, espainiar telebistan elkarriketa bat egin eta amnistiaren aldeko mezua zabaldu zuen. Horren ondorioz, Espainiako eskubalio-federazioak betirako kanporatu zuen. Donostiako alkateordea izan da eta Uliako auzo-elkartean egindako lanagatik da ezaguna.

segi Wikipedian irakurtzen

DONOSTIAKO UDALBATZA

Alderdia	2015eko maiatzaren 24a		2011ko maiatzaren 22a	
	Zinegotziak	Boto kopurua	Zinegotziak	Boto kopurua
Euzko Alderdi Jeltzalea (EAJ)	9 / 27	29.029 (% 29,65)	6 / 27	15.587 (% 17,93)
Euskadiko Alderdi Sozialista (PSE-EE(PSOE))	7 / 27	24.007 (% 24,52)	7 / 27	19.666 (% 22,63)
Euskal Herria Bildu*	6 / 27	20.467 (% 20,91)	8 / 27	21.110 (% 24,29)
Alderdi Popularra (PP)	3 / 27	9.272 (% 9,47)	6 / 27	16.502 (% 18,99)
Irabazi Donostia (2015) / Ezker Batua - Berdeak (EB-B) (2011)	2 / 27	6.947 (% 7,10)	0 / 27	2.283 (% 2,63)

*2011ko hauteskundeetan Bildu gisa aurkeztu zen koalizioa.

Cristina Garmendia

Cristina Garmendia Mendizabal (Donostia, 1962ko otsailaren 21) espainiar biologoa eta enpresaria da. Militantzia politikoa ezagunik gabekoa, Espainiako Gobernuko Zientzia eta Berrikuntza Ministro izendatu zuten, 2008ko apirilean, IX. Legealdian, José Luis Rodríguez

Zapateroren gobernuan. 2015etik aurrera, Berrikuntzarako Cotec Fundazioko presidentea da.

segi Wikipedia irakurtzen

Guillermo Torrijos

Guillermo Torrijos Goyarzu (Bilbo, Bizkaia, 1876ko irailaren 28a - Paris, Frantzia, 1942ko abuztuaren 29a) militante sozialista bat izan zen. Bilbon jaio zen eta lehen urteak bertan egin zituen arren, aitaren zurgindegian laguntzen, 1901ean Donostiara aldatu zen. Bere bizitza politikoaren zati handiena bertan egin zuen; besteak beste, Donostiako lehen talde sozialistaren eraketan parte hartu zuen. Espainiako Bigarren Errepublikak gerra galdu ostean, Frantziara ihes egin zuen, gaixorik. Pariseko erietxe batean hil zen, 1942ko abuztuaren 29an.

segi Wikipedia irakurtzen

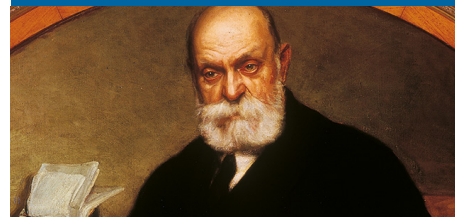
Azpiegiturek__

Garraioa

Hiri arteko garraioa. Donostia puntu garrantzitsua da europar errepide trafikoa. Iparretik hegoaldera, E-05 (Glasgow-Paris-Algeciras), eta mendebaldetik ekialdera, E-70 (A Coruña-Bordele) eta E-80 (Lisboa-Burgos-Pabe) europar errepideek zeharkatzen dute. Ibilbide hauetan, Irundik norabidean, A-8 errepidetik sar daiteke Donostiara. Bilbotik A-8 errepide nagusia ordainsariz erabil daiteke. Madrilek Gasteiztik A-1 errepidetik egiten da sarrera. A-1 jarraituz, Donostiatik gertu, Andoainen, A-15 errepiderako lotunea dago, Iruñea-Zaragozara eta bertatik Bartzelonara bideratzen dena. Kasu guztietan eta Donostia inguratzen duen errepide gerriko edo sare trinkoari esker, Donostiako hirigunera sartzeko hainbat aukera daude baina sarbide garrantzitsuenak Amara eta Ibaeta auzoetatik dira. Gipuzkoa mendebaldeko kostaldeko herrietatik Donostiara etortzeko maiz erabiltzen den errepide bat N-634 izenekoa da.

Tomás Balbas

Tomás Balbás y Ageo. Tomás Balbás de Castroren semea. Aita Santanderren jaioa zen, Filipinetara emigratu zuen eta han asko nabarmendu zen meatzaritzan eta banka arloan (Isabel II.aren Banco Español Filipino delakoa sortu zuen; diru billeteak jaulki zituen lehenengo bankua). Balbás de Castro, bestalde, Joaquín Venancio Berminghamen laguna zen, familia Gipuzkoan zuen negozio gizon eta politikari ezaguna. Hain zuzen ere, horren eraginez etorri zen Balbás Donostiara. Filipinetako klimak osasun arazoak sortzen zizkion eta, Birmingham Espainiara itzuli zenean, harekin itzuli ziren Tomás Balbás eta bere anaia Venancio.

Begarako Seminarioan hasi zen 1859an. Ikasle bikaina izan zen eta, batxilergoa amaitzean, Meatzaritza Ingeniari ikasketak egin zituen Madrilén. Pariseko 1867ko Erakusketa Unibertsalean egon zen, eta meatzaritzari buruzko erreseina egin zuen. Alemanian praktikak egin ondoren, Filipinetara itzuli zen Mancayaneko meategien kudeaketaz arduratzeko. Baina, berriro, osasun arazoek eraginda, Gipuzkoara itzuli behar izan zuen, eta hor kokatuko zen behin-betikoz. Lesaka eta Berako burdin meategiak zuzendu zituen, eta Ingeniariari Nazioko Elkartearen Lehendakari izatera iritsi zen. Aldi berean, partaidetza garrantzitsua izan zuen Gipuzkoako hainbat enpresetako Administrazio Kontseiluetan.

segi Wikipedia irakurtzen

Donostiara joan eta etortzeko errepidezko bidaiei garraio publiko sarean, Lurraldebus autobus zerbitzuetarako elkarrekin, Gipuzkoako herrietara autobus sare bateratu bat eskaintzen duena, Txartel bakarra izeneko bidai-txartel pertsonal baten bitartez. Euskal Herriko beste hiriburuetara autobus zerbitzu ugari dago eguneroko.

Trenbideari dagokionez, Iparraldeko geltokian Espainia eremuko eta aldiriko trenak dabil. Bestalde, Euskotren konpainiak Hendai eta Bilborainoko bidaiak eskaintzen ditu, baita Donostialdeko metroa ere.

Hegazkinez, Hondarribiko aireportua da hiritik gertuen dagoen aireportua. Bertaraino joateko

Andresa Portugal

Andresa Portugal (Ugaldetxo, Oizartun, 1915 - Donostia, 2012ko otsailaren 26a) Donostiako Brexa azokan arrain-saltzailea izan zen. Bere omenez Brexako horma batean bere irudi bat jarrita dago.

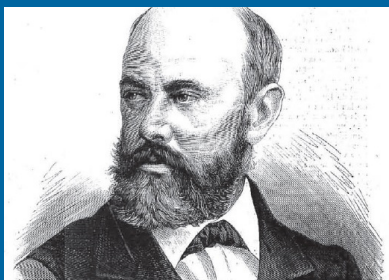
Oizartzungo auzo txiki batean jaioa, Donostiara joan zen bizitzera. Gerra zibila amaitu zenean arraina saltzen hasi zen Brexako azokaren inguruan. Beste saltzaile batzuek bezala arraina zurezko ohol batean ezartzen zuen eta saltzeko garbitu egiten zuen.

Modu berean lan egin zuen 70 urte luzetan, eta arrain garbitua saltzeari utzi zion azkena izan zen. Oso ezaguna eta maitea zen donostiarren artean eta Donostiako udalak hiritar merezimenduaren domina eman zion 2012. urtean.

segi Wikipedia irakurtzen

Fermin Lasala Collado

Fermín Lasala Collado (Donostia, Gipuzkoa, 1832 - Madril, Espainia, 1918ko abenduaren 17a) gipuzkoar politikaria eta historialaria izan zen. Mandas eta Villanueva duke konsorte titulua eskuratu zuen, Maria Cristina Fernanda Brunetti Gayoso de los Cobosekin ezkondu zenean; XIV Mandas eta Villanuevako Dukea eta XVIII Belalcazarreko Kontesa. Ez zuten ondorengorik izan.

Donostiako Egia auzoan lurak erosi zituen eta etxalde bat egin zuen. Emaztearen omenez Cristina Enea izena jarri zion. Bertan kokatzen da gaur egun Cristina Enea Ingurumen Baliabideen Etxea. Handik gertu kale bat dago Mandasko Dukearen izenean Egia kalea, Alkolea pasairekin eta halaber, Mundaiz kalearekin elkartzen den puntuan, Cristina Enea parkearen sarreran. Parte Zaharrean dagoen Lasala plazatxoak (erdian lehoi bat duena) ordea ez omen darama bere izena, aitarrena baizik: Fermin Lasala Urbietan. Hain zuzen ere, aita semeen artean bereizteko, semeari Mandasko duke deitzen zaio gehienetan.

segi Wikipedian irakurtzen

Valentin Olano

Valentin Olano (Azkoitia, 1808ko azaroaren 3a - 1851ko ekainaren 27a), azkoitiar ahaldu eta politikari liberal foruzalea izan zen.

segi Wikipedian irakurtzen

autobus zerbitzua badago. Aireportu honek eskaintzen dituen hegaldiak ordea mugatuak dira eta beraz, 100 bat kilometrora dagoen Bilbo-Loiu aireportua erabili ohi da nazioarteko hegaldietarako. Miarrizteko aireportua da beste aukera bat, batez ere Pariserako hegaldietarako.

Hiri barneko garraioa. Tamaina txikiko hiri da Donostia eta beraz, oinez erraz eta eroso zeharkatu daitekeena, hiriaren zeharkatzen duten oinezkoentzako kale eta ibilbideei esker. Hain zuzen ere, Monpaseko ekialdeko muturretik, Uliamendiaren oinetan, hiriaren mendebaldeko puntan dauden Haizearen Orrazia izeneko eskultura multzoraino oinez egin daiteke semaforo bakar batekin topo egin gabe 7 kilometrotan zehar. Bizikleta ere donostiarrek maiz erabiltzen duten garraiobidea da, beste hirien aldean, eta horrela bidegorri edo txirrindularientzako ibilbide sare zabala osatu da.

Jacobo Domínguez Iglesias

Jacobo Domínguez Iglesias ostalari- enpresaria eta Galiziako politikaria izan zen, Europako luxuzko hotelen jabe eta kudeatzaile nabarmena izandakoa.

segi Wikipedian irakurtzen

Écoles françaises

Écoles Françaises edo **Eskola frantsesak**, Donostiako Iparraldeko geltokiaren parean, Frantziako pasealekuan, hain zuzen, zegoen frantses eskola zen. Pasealekuko lehenengo etxean zegoen, Frantziako kontsulatuarekin batera. Eskola frantsesak 1913an zabaldu eta 1993an itxi ziren.

Eskolaren ibilbidean ez ziren falta izan era guztietako arazoak. 1950eko hamarkadan esate baterako, oso zaila zen bertako ikasle izatea eta gurasoek ilara luzeak egin behar izaten zituzten urtero, euren seme-alabek bertan ikas zezaten. Hiriaren erdigunean kokatuta, frankismoaren garaian eskola mistoa, laikoa, eta espainiera ez zen beste hizkuntza batean

irakasten zuena zen. Donostiako eskolarik garestiena zen, garai hartan. Gaintzeko eskoletan gertatzen ez zen bezala, ikasleen osasunaz arduratsu, ohikoa zen urtean behin X izpietatik pasatzea ikasle guztiak, bai eta Frantziaren indarrean jartzen ziren txertoak ikasleei jartzea.

segi Wikipedian irakurtzen

Udalak prestaturiko alokairuzko txirringa-zerbitzu bat ere badago, dBizi izenekoa.

Autobusez, Donostiako Tranbia Konpainiak 27 autobus ibilbide mantentzen ditu hiriko auzoetan zehar, guztira 115 autobusekin (2009ko datuak). Asteburuetan, parrandan ibiltzen den jendeari begira, gau eta goizaldeko Gau Txori izeneko zerbitzuak badaude. Bidaia kopurua 27.360.638 izan zen 2008. urtean. Horrela, Donostian gehien erabiltzen den hiri barneko garraiobidea da, automobila alde batera utzirik.

Hala eta guztiz ere, trafiko arazo larriak izaten dira Donostiako kaleetan. Ibilaldi guztietatik %27ak ibilgailu partikularrez egiten dira. Konponbide gisa, hiriguneko kanpoaldean disuasiozko aparkalekuak eta hirigunearen zati handi bat hartzen duten TAO guñeak ezarri arren, aparkaleku eskasia izaten da eta sarbide nagusietan eta erdiguneko kaleetan automobil ilara luzeak sortu ohi dira. Trafiko trinko honen sortzen duen aire- eta soinu-kutsadura dela-eta kezka badago.

Turismoari begira eratutako hiri barneko garraiobide bereziak ere badaude. Antzinako Igeldoko funikularrak Ondarretatik Igeldo mendi gainerainoko maldan igotzen jarraitzen du. Hiriko ikusgarri nagusiak erakusten dituzten autobus turistiko bat eta Txutxu Trenizeneko bagoidun ibilgailua ere badaude.

Hezkuntza eta ikerkuntza

Donostia hiru unibertsitateen egoitza da: Euskal Herriko Unibertsitatearen fakultate eta eskolak Ibaetako campusean zehar zabalitzen dira euskaraz eta gaztelaniaz ikastea ahalbidetzen duen titulazio-eskaintza zabal batekin; Nafarroako Unibertsitateak ere Tecnun izeneko ingeniarietako eskola du bertan; eta Deustuko Unibertsitatearen Gipuzkoako campusa Mundaizen da, eta turismoa ikasketak, enpresako ikasketak eta beste batzuk eskaintzen ditu. Unibertsitate horiekin lankidetzan, ikerkuntza-zentro aurreratuak daude: nanoGUNE (nanoteknologiaren arlokoa); Donostia International Physics Center; Inbiomed; Basque Center on Cognition; Brain, and Language; Ciditec; CEIT eta abar.

Haur eskoletatik batxilergora ikastetxe-sare zabala du Donostiak, ikastetxe publikoek, pribatuak (gehienak katolikoak) eta ikastetxe osatutakoak. 2006ko datuen arabera, euskara hutsezko D eredua da nagusi (13.910 ikasle), A (9.101 ikasle) eta B (10.148 ikasle) ereduaren aldean.

Orixe Ikastola

Orixe ikastola 1968. urtean sortutako Donostiako ikastola bat da. Haur Hezkuntza eta Derrigorrezko Lehen Hezkuntza eskaintzen ditu, eta Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza Antigua-Luberri BHLra bideratzen du. Donostiako Alde Zaharrean kokatua dago eta ikasleak bi eraikinetan banatuta daude: Haur Hezkuntza eta Lehen Hezkuntzako 1. eta 2. mailak Zuloagako eraikinean daude eta Lehen Hezkuntzako gainontzeko mailak Urgull mendiko egoitzan.

segi Wikipedia irakurtzen

Donostiako ikastolen historia

Donostiako lehenengo ikastola Migel Muñoak sortu zuen Kanpandegi kalean 1914an. Bertan, neska zein mutilek ikasten zuten, beraz ikastola mistoa zen. Beranduago hedatu ziren ikastolak erdi aldera, zein Gros auzora. Erdialdeko ikastola Etxaide kalean zegoen, eta Grosekoea berriz, Peña y Goñi kalean. Ikastola hauek 1936ko gerratean desagertu egin ziren. Gaur egun, Donostiako auzo bakoitzean gutxienez ikastola bat dago, eta aldi berean, eskola publiko guztietan euskaraz irakasten da.

1936.ko gerra aurreko ikastolak. Migel Muñoak 1914an sortutako ikastolak aurrera jarraitu zuen eta beranduago beste bi ikastola zabaldu ziren, bata Etxaide kalean «Arantzazu-ko Ama Birjinaren Ikastola» erdi aldean, eta bestea berriz, Gros auzoko Peña y Goñi kalean. Ikastola hauek izan ziren hasiera batean euskarari ahotza eman zioten eskolak eta ikastola deitura hartu zutenak Donostian.

Gerra ondorengo hastapenak. Francoren diktadurapean debekatua zegoen euskaraz hitz egitea. Egoera zail hartan, euren ardurapean hasi ziren ikasle gaztetxoei euskaraz irakasten Donostian magisterio ikasia zuten zenbait emakume. Lehena Elbira Zipitria (1946), ondoren Maria Dolores Goia (1951), Itziar Arzelus (1953), Karmele Esnal (1955), Jone Forkada (1955), Mari Karmen Mitxelena (1957), Mari Karmen Lasarte (1957), Koro Gonzalez Galarraga (1960), Miren Egaña (1964) Arantza Gonzalez Galarraga (1967), Izaskun Busto, Koruko Aldanondo eta beranduago beste batzuk ere bai.

Kontuan hartu behar da benetako ikastolak ez baziren ere, parte zaharreko zenbait ikastolen osagarri zirela: Faustina Karril eta Felitxu Eraso. Faustina Karril Arozenak (1953), gaurko haurtzaindegia

Batxilergoko lehen euskara katedrak Euskal Autonomia Erkidegoan 1980an sortu ziren eta euskara hezkuntza arautuan normaltzeko oinarritzko egiturak finkatzeko helburua zuten.

Batxilergoko Institutuetako irakasleen osaketan bi eratako ikasle mota zeuden: katedradunak, bat institutu eta gai bakoitzeko, eta agregatuak, 2, 4 edo 5 gai bakoitzekoeta institutu bakoitzeko. Katedratikoa mintegiburu zen eta ikasgaiaren kudeatzailea. Katedrak bi moduz lortu zitezkeen: txanda murriztuan edo txanda librean, eta bi kasutan azterketa gogor bat eginaz. 1980 arte ez zen egon bestalde euskara ikasgai bezala ofizialki Batxilergoko Institutuetan.

segi Wikipedia irakurtzen

parekoa antolatu zuen Donostiako kaian zuen lokal batean; naturarekin oso lotuta lan egiten zuen, haurrak Gaztelura eramaten baitzituen egunero. Felitxu Erasok berriz, frantsesa irakasten zien Elbira Zipitriaren ikasleei. Goizeko Zipitriaren ikasleak arratsaldean egiten zuten frantsesa eta alderantziz.

Parte zaharreko eragina. 1960ko udan Elbira Zipitriak ikastaro berezi bat eman zuen, irakasle zirenentzat edo izango zirenentzat. Ikastaroa, abuztuaren eman zuen Felitxu Eraso frantsesekoak erabiltzen zuen lokalean, Mari kalea eta Koruko Amabirjinaren kantoian zegoen etxeko behe-solairuan, gaur eraikin berri bat dago bertan. Ikastaro hori arratsaldeko 6etatik 8tara izan zen abuztuaren, eta bertan Zipitriak, batez ere, gramatika eman zuen. Bertara onartuak izan ziren: Maria Dolores Agirre Aizpuru, (Errezil, 1904-1997) Academia Lengua y Declamación, Donostiako Udala; Maria Dolores Goya Mendiola, (Donostia, 1913-1986) Karkizano Ikastola 1951-70; Karmele Esnal Zulaika, (Orio, 1932 - 2012) Buen Pastor, Santo Tomas Lizoea 1997; Mari Karmen Mitxelena, (Usurbil, 1938) Orixe; Miren Egaña Goya, (Donostia, 1946) Karkizano Ikastola 1964-75; Mari Carmen Lasarte; Izaskun Busto; Mari Carmen Iriondo; Markel Izagirre; Manuel Mari Hernandez eta Faustino Lasagabaster.

Donostiako berritzegunea

Donostiako Karkizano kaleko Ikastolako ikasleak, 1968ko Gabonetan.

Donostiako Berritzegunea. 2001 urtean sortutako irakasleentzako zerbitzua da, prestakuntza, aholkularitza eta baliabideak eskaintzen dituen. Donostiako zerbitzua Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak 1988an sortu zen. 21 pertsonen osatzen dute lantaldea eta gehienak ikastetxean irakaskuntzan lanean aritutakoak dira.

segi Wikipedia irakurtzen

Polloeko Hilerria

Polloeko hilerria Gipuzkoako Donostia hiriburuko Egia auzoan dagoen hilerria da. 1876-1878 artean Jose Goikoa donostiar arkitektoaren diseinuen arabera egina da.

Hirian den bigarren hilerririk handiena da, Altzako hilerriaren ondoren.

segi Wikipedia irakurtzen

Aldi berean Elbira magisterio titulua zuen irakasle bat hartzen hasi zen urte osoan zehar berekin praktikak egiteko. Gerora parte zaharreko irakasle ari ziren gehienek gehi magisterio bukatu berria zuten beste batzuek Orixe ikastola sortu zuten, 1969tik aurrera.

Groseko hasiera. Karkizano kaleko ikastola 1951n, Maria Dolores Goia donostiarrak zabaldu zuen bere etxean.

Hasieran Parte zaharrekoekin gertatzen zen bezala, hamar hurrek hartzen zuten eskola goizean eta beste hamarrek arratsaldean, saio bakoitzak bi ordu zituen. Urte batzuk beranduago Miren Egaña Goia donostiarra magisterio bukatu berritan ikastolan hasi zen lanean, 1964an. Handik gutxira euren azpiko bulegoak izandako bi lokal alokatu eta ikastola etxetik kanpora atera zen. Ikasle kopurua jada handitzen hasia bazen ere, gehiago handitu zen eta, gainera, ikasleak goiz eta arratsaldez joaten hasi ziren. Aldi berean orduz kanpo, eta horrela nahi zuten gurasoen 6 urtetik aurrerako seme-alabek, frantsesa ere ikas zezaketen, Parte zaharrean egiten zuten antzera, Miren Egañak Eskola Frantsesetan ikasi baitzuen eta frantsesa bai baitzekien. Ikastola hau beste guztiak bezala mistoa zen eta auzoan zehar, hirian zehar hurrekin maiz ibiltzen zen Egaña, egun batean okindegi bat bisitatuz, beste batean lantegi bat, Lurdes txiki, Cristina Enea parkera oinez joanaz ikasleekin. Oltra Moltók, Gipuzkoako Gobernadore Zibil zenak, 1968an mehatxatu zituen ikastolak eta azkenean legeztatuarazi zituen. Artean zenbait gu-

Josep Miró Nicolau

Josep Miró Nicolau (Porreres, 1930-Porreres, 2016ko maiatzaren 21a) Mallorcako ikertzailea Donostiako Informatika Fakultateko lehen dekanoa izan zen (1971-1978).

1952an zientzia fisikoetan lizentziatu zen Madrilgo Complutense Unibertsitatean, 1961ean ingeniari zientzia elektrikoan doktoratu zen AEBko Case Teknologia Institutuan eta 1968an zientzia fisikoetan Madrilgo Unibertsitate konplutentsean.

1953an hasi zen bere ikerlana, CSICeko Argindar Institutuan, sistema digitaletan, adimen artifizialean, eta adimen naturalaren emulazioan, aitzindaria izan zen eremu horietan. 1957an AEBetara joan zen bere ikerketa jarraitzeko, Case Teknologia Institutuan irakasle izan zen (1957-1964) eta University of Ohio-n ere bai (1964-1966).

segi Wikipedia irakurtzen

Elena Lazkano

Elena Lazkano Ortega (Donostia, Gipuzkoa, 1969) Euskal Herriko Unibertsitateko irakaslea da. Informatika Fakultatean lan egiten du, Konputazio-zientziak eta adimen artifiziala sailean.

segi Wikipedia irakurtzen

rasoren laguntzarekin, Kontxita Beitia pasaitarraren gidaritzapean, Grosen ikastola handi bat behar zela eta, Zurriola ikastola zabaldu zen 1969an. Bi ikastola hauek, Karkizano kalekoa eta Zurriola, alegia, San Inazio parrokiaren menpe legeztatu ziren 1969an.

Erdialdea. Karmele Esnal oriotarra, lehenbizi Pedro Egaña kalean eta gero Artzai Onaren zabalgunean aritu zen 1955az geroztik. Karmelek praktikak eginak zituen Elbirarekin, beste herri batzuetatik etorriko zirenentzat bidea zabalduz. Santo Tomas Lizeoa zabaldu zuten batxilergoa ikasi ahal izateko Bizkaia pasealekuan 1960an, Koldo Mitxelenak, Jose Migel Zumalabek, Carlos Santamariak, Lasartetarrak eta Juan Goia hernaniarrak beste batzuen artean. Ikastolak bide berri bat egiten hasi ziren, kultur munduko pertsonak inplikatur, baita gurasoak ere. Loistarain baserria erosi zuten lbaetan, eta bertan eraikin bat egin zuten. 1965ean joan zen Karmele Esnal Santo Tomas Lizeora lanera eta bertan jardun zuen 1997an jubilatu zen arte.

Amara. Amarako hurrek bazuten euren ikastola erdialdean, baina hiria handituz joan zen eta auzo

berria Anoetaruntz zabaltzearekin batera urruti gertatzen ari zen erdialdetik. Koro Gonzalez Galarraga donostiarrak 1960an Bizkaia pasealekuan zegoen Lizeoko gela bat alokatu zuen hurrei klasea euskaraz emateko. Han jardun zuen 1967arte. Orduan, Baleazaleen kalean, Amarako gurasoekin batera, pisu bat erosi eta bertara joan zen lanera. Hurrengo urtean Arantza Gonzalez Galarraga donostiarra batu zitzaion eta 1968an bertan ikastola sortu zuten gurasoen laguntzarekin, Isabel II. kalean, gerora Ikasbide ikastola izenez legeztatuko zena, 1969an.

Maria Dolores Goya Mendiola

Maria Dolores Goya Mendiola (Donostia, Gipuzkoa, 1913ko otsailaren 19a - Ibidem, 1986ko abuztuaren 29a) irakaslea izan zen. Maistra titulua 1932an lortu zuen 19 urte zituela eta hezkuntza izan zen bere bizitzako helburua. 1993ko ekainaren 15ean Donostiako Udalak Intxaurrondoko auzoan bere oroimenez plaza bat izendatu zuten.

segi Wikipedia irakurtzen

Antiguo. Jakintza ikastola guraso elkarteak sortu zuen 1967an, eta aurrekoek izan zituzten arazo berak izan zituzten, Gipuzkoako gobernadore zibilak legeztatuarazi zituenean ikastolak. Bertako eta Amarako batzordekoekin bildu zen maiz Miren Egaña, zer egin erabakitzeko. Azkenean zera erabaki zuten: Eliza katolikoak

konkordatua izaki Francorekin, erabat kome-nigarria zela ikastolak Elizaren menpe legeztatzea, hitzarmen horretan ez baitzen hizkuntzaren arazorik aipatzen, horregatik bada jarri ziren ikastolak elizaren babespean, Donostiako Santo Tomas lizeoa eta Errenteriako Orereta ikastola izan ezik.

Gainontzeko auzoak. 1968ko legalizazioak zera ekarri zuen: alde batetik itzalean zeuden ikastolak azaleratzea, eta, bestetik, beste auzoetan gainontzeko zer gertatzen ari zen donostiarrek jakitea. Horrela jakin genuen

Miren Josune Tolaretxipi

Miren Josune Tolaretxipi Lizarralde (Donostia, Gipuzkoa, 1926) irakaslea, 60ko hamarkadako Ikastolen sorrerako andereñoetako bat da, Martuteneko Ikastolari hasiera eman ziona.

1965ean Zarauzko Ikastolan hasi zen lanean, bertan 4 urte eman zituelarik. 1969an Martuteneko Ikastolari hasiera eman zion, taldean 10 ume zituela. 3 urteren buruan 20 haur baino gehiago zituen Martuteneko ikastola unitarioan. 1972an elkartu ziren bailarako beste 2 Ikastolekin, Astigarraga-Ergobiakoa eta Loiolakoarekin, Arantzazuko Ama Ikastola hiruren artean sortu zutelarik.

Ikastolen Mugimendurekin hasi eta 23 urte Arantzazuko Ama Ikastolan eman ondoren erretiroa hartu zuen irakaskuntzatik. Geroztik, ekimen sozial ugarietan parte aktiboa hartu du, hala nola, Mintzalaguna, Elkarri, Groseko Auzo Elkartearen, etb.

segi Wikipedia-n irakurtzen

Zurriola Ikastola

Zurriola Ikastola Donostiako Gros auzoan dagoen ikastola da. Haur hezkuntza, lehen hezkuntza, DBH, batxilergoa eta lanbide heziketa etapak eskaintzen ditu eta 2-18 urte bitarteko eskaintza Gros auzoan oso-osorik garatzen da. 18 urtetik gorako Lanbide Heziketa eskaintza Ibaeta auzoan eskaintzen da.

Zurriola Ikastola 1968. urtean sortu zen Grosen. Hiru andereñoen lanari esker (Kontxita Beitia, Mari Tere Elola eta Maite Garagorri) eta 60 haurrekin abiatu zen. Gaur egun, Zurriola Ikastola Irakaskuntza kooperatiba Elkarteak (I.K.E.) 1.300 ikasle, mila familia inguru eta ehundik gora langile biltzen ditu. Ikastolaren xede nagusia, euskara eta euskal kultura bultzatzea da, eredu pedagogiko berrizale baten mesedetan.

2008an Zurriola Ikastolak eta Barandiaran Lizeoak bat egin zuten, eta Zurriola Ikastola izena hartu zuten izena bientzat.

segi Wikipedia-n irakurtzen

Loli Anaut

Loli Anaut de Gracia Amara Berri irakaskuntzako proiektuaren sortzailea da. Durangoko Jesuiten ikastetxean hasi zen proiektu berritzaile bat gidatzen 1972an. Izan zitekeen eskola liburuan islaturik gelditu zen esperientzia hura. Ondoren, Donostiako Amara Berri ikastetxera joan zen, eta han esperientzia hari jarraipena eman zion. 20 urte geroago ikastetxe asko dira proiektu bera lantzen dutenak.

segi Wikipedia-n irakurtzen

bazirela ikastolak Herreran, Intxaurrondon, Aieten, Añorgan eta Martutenen, besteak beste. Ia guztiak gaur egun jarraipena dute auzo bakoitzean, batzuk publiko bihurtu ziren aukera izan zutenean, besteak aldiz, Ikastolen Federazioaren partaide dira.

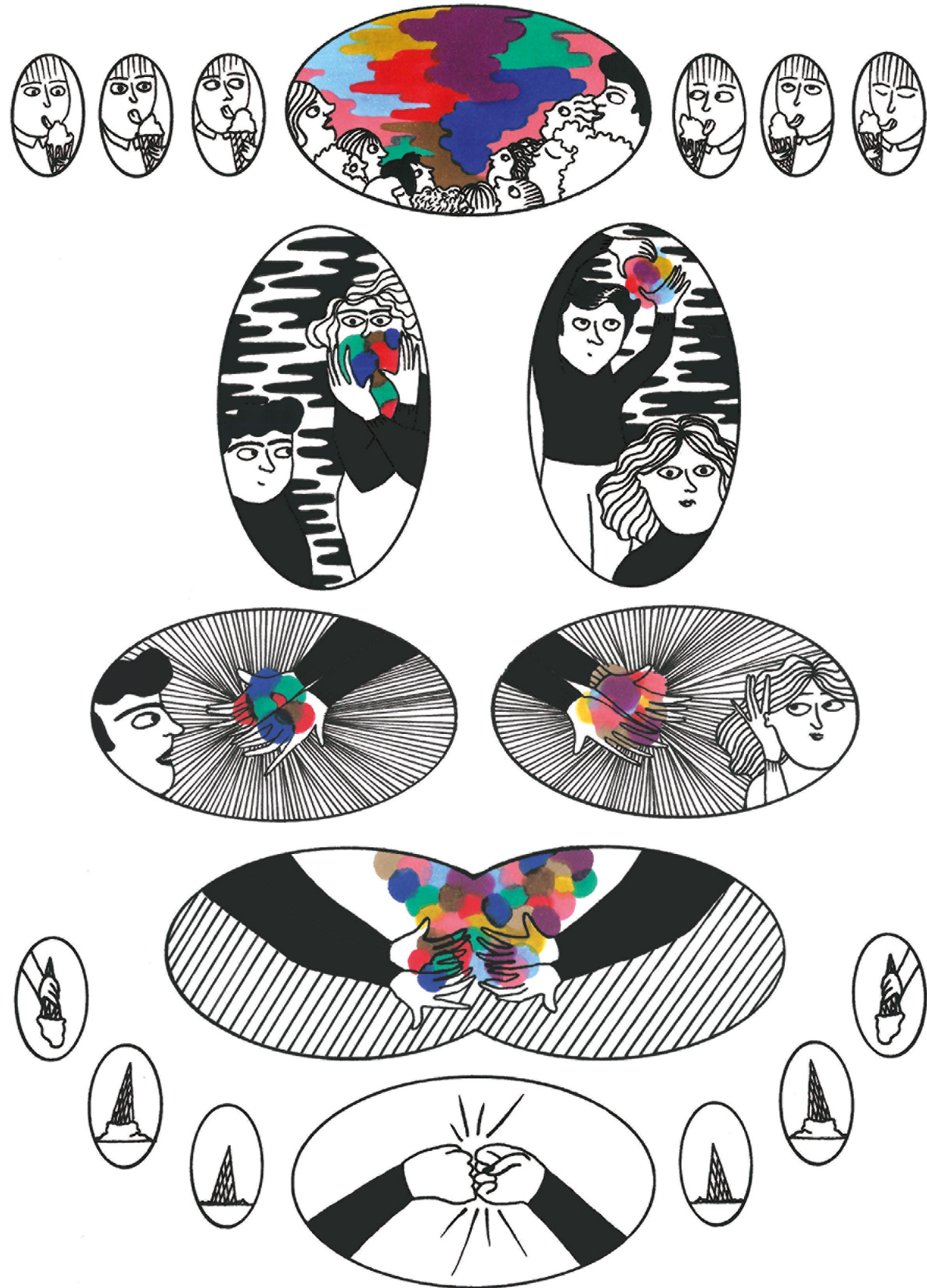
Aipatutako irakasleek eta 1969a bitartean aritu zirenak hiru probintzietan jaso zuten publikoki 2003an Eusko Jaurlaritzaren ezagutza eta esker ona. Gipuzkoarrek gainera Probintziaren urrezko domina jaso zuten 2009an.

Omendutako andereñoak

Gaiari buruzko zerbait gehitu nahiko zenuke?
Sartu Wikipedia eta idatzi

4/ KULTURA

Donostiarren ekimen herrikoi eta kulturalez gain, erakunde publikoen aldetik garrantzia estrategikoa hartu du kulturak turismoa eta nazioarteko irudia indartzeko tresna gisa. Horrela, Donostiako historia garaikidean turismoa egonkortzeko eta kanpo proiektzioa lortzeko egin diren jardueren eta jaialdien ondoan (Aste Nagusia, Zinemaldia, Jazzaldia...), hiri marketinarenekin lotutako ekipamenduak eta ekimenak agertu dira XX. mendeko amaieran eta XXI. mendeko hasieran: Kursaal jauregia, Tabakalera kultura zentro garaikidea eta 2016 Europako Kultura Hiriburutza, besteak beste.

Horrekin batera, gizarte ekimenari eta sorkuntzari lotutako kulturak biziraun du beti, festa eta kultura herrikoiei lotutakoak: Piratak, San Sebastian eguna, Donosti Sound musika mugimendua... Sektore publikoaren aldetik, kultur etxea eta liburutegi ekipamendu zabala dago hirian, Donostia kultura-adierazle erlatibo guztietan estatuko gainerako hirien batezbestekoaren gainetik kokatzen dutena.

Jaialdiak

Hirian antolatzen den jaialdi zaharrena, Musika Hamabostaldia, 1939ko sortu zen turisten oporraldia luzatzeko asmoarekin. Hasierako urteetan abuztuaren amaieratik irailaren erdialdera luzatzen zen eta 1980ko hamarkadatik aurrera abuztu osoan zehar ospatu ohi da. Urte batzuk beranduago, 1953an hiriko dendarien ekimenenez Zinemaldiari hasiera eman zitzaion. Hasiera batean zinemaren nazioarteko astea izan zenak laister lortu zuen nazioarteko jaialdien maila. Jazzaldia berriz, Donostiako jazz zale amorratuen ekimena izan zen, Mariano Larrandiak Kultur eta Turismo Ekintzetxeari jazz jaialdi bat egitea proposatu zion eta lehenengo saioa

1966ko irailaren 10ean izan zen Trinitate plazan. Gaur egun erakunde publikoak dira jaialdi hauen bultzatzaile nagusiak, babesle pribatuen laguntzarekin. 1990eko hamarkadatik aurrera erakunde publikoen eskutik beste hainbat jaialdi jaio ziren, horien artean daude Dferia, Giza Eskubideen Zinemaldia, Surfilm festibala, Literaktum eta Donostikluba.

Larrotxene kultur etxea

Larrotxene Kultur Etxea Donostiako Intxaurren auzoan dauden bi kultur etxeetako bat da. Intxaurren zaharra auzunean kokaturik, 1987an inauguratu zen garai bateko baserria zaharberritu ondoren.

Musika, kultura eta artearekin zerikusia duten jarduerak, ikuskizunak, ikastaroak, hitzaldiak eta kontzertuak egon ohi dira. Bestalde, bertan liburutegia ere badago. Bere berezitasuna bideogintza da. Hego Intxaurren auzunean bada beste kultur etxe bat, Larrotxeneren hedapena dena eta Intxaurren kultur etxea izena duena.

Donostia Kultura Enpresa
Erakunde Publikoak (EEP)
kudeatzen du.

segi Wikipedian
irakurtzen

Donostia 2016ko Europako Kultur Hiriburua

Donostia 2016ko Europako Kultur Hiriburua. Donostia Europako Kultura Hiriburu izan zedin Donostiako Udalak lehiaketara aurkeztu zuen proiektua da. Bere lelo ofiziala "Herritarren energia-olatu. Elkarbizitzarako kultura" da. Kultur Hiriburutza Europar Batasunaren ekimen bat da, 1985. urtean sortua; Melina Mercouri Greziar kultur diputatuaren ideia, Europako herri ezberdinen arteko gerturatzea eta elkartrukea sustatzeko.

Urtero bi hirik jasotzen dute Kultur Hiriburutza izendapena. 2016an, Poloniako Wroclaw hiria eta Donostia dira Europako Kultur Hiriburu.

Historia

2011ko ekainaren 29ko 17:25ean Madril burututako ekitaldian Manfred Gaulhofer epaimahaiko buruak Donostia hiri aukeratua zela adierazi zuen. Honela, Donostiaren hautagaitza Espainiako bost hiriei gailendu zitzairen: tartean Cordoba, Zaragoza, Segovia, Burgos eta Las Palmas Kanaria Handikoa zeuden. Hiriburutza proiektua onartu ostean, Donostia/San Sebastian 2016 Fundazioa sortu zen bertan txertatuko ziren proiektu guztien kudeaketaz arduratzeko. Hiriburutza eta Fundazioa izendatzeko **DSS2016EU** laburdura erabili ohi da.

Prestakuntza

Olatu Talka Donostia 2016 Europako Kultur Hiriburutza proiektuaren baitan, 2010etik maiatzeko azken asteburuetan egin den jaialdi herrikoia da. Herritarren parte hartzea bultzatzea izan da helburu nagusia, guztiz amateurra da, artista edo talde profesionalen parte hartzerik gabe.

Donostia 2016ko
Europako Kultur
Hiriburua.

Proiektuaren ardatz nagusiak

Donostiako proiektuaren ideia nagusiak ondokoak dira:

- Elkarbizitzarako kultura da lema nagusia. Ez da gainerako hiriburutzen antzekoa horretan, baloreekin egin nahi da lan. Kultura eta praktika artistikoek elkarbizitza hobetzen lagun dezaketela da ideia nagusia.
- Ondarea, hau da, hiriburutza pasa eta ondoren hirian geratuko den kultura legatua. Proiektu guztietan presente dagoen ideia da.
- Programa parte hartzailea, ez bakarrik kultur ekintzen kontsumitzaile gisa, baita edukiak sortzen ere.

Kultur programa

2016ko urtarrilaren 20an eman zitzaion hasiera Hiriburutzari, Donostia Egunarekin bat eginez.

Kultur programaren barruan, ondoko jarduera hauek nabarmentzen dira:

- **Emusik:** Europako Musika Eskolen Jaialdia dela bide, 2016an, 120.000 ikusle baino gehiago izan ziren Donostian, 10.500 musikari, 26 herrialdeetatik etorritako 420 talde, eta mila ekitaldi baino gehiago.
- **2016 bidea:** Gipuzkoa, Bizkaia, Araba, Nafarroa eta Iparralde 32 etapatan zeharkatuko zituen ibilbidea izan zen 2016 bidea. Hiria eta mendia tartekatuz, natur eta arte balio esanguratsua duten tokietatik igaro dira. Bidea egiteko antolatu ziren irteeretan, natura eta kultura uztartu nahi ziren.
- **Europa bat-batean:** Europako inprobisatzaileen topaketa.

· **Gabon Txirrita:** 1982an, Xabier Letek antzezlan bat taularatu zuen: Gabon, Txirrita. Pertsonaia nagusia Jose Manuel Lujanbio "Txirrita" bertsolari famatua izan zen. Historiaren Auzitegiak pertsonaiaren ibilerak epaitzen ditu, "gizon izugarri" gisa deskribatuta. 2016an 80 urte bete dira Txirrita hil zenetik eta, urtemuga hori dela eta berriro taularatu da obra.

· **Tosta:** Kultur hiriburuaren 3 enbaxadetako bat da. Europako hizkuntza aniztasuna ospatzea eta hizkuntza gutxituetako komunitateen arteko harremanak sustatzea du helburutzat. Irlanda, Kornualles, Gales, Eskozia, Frisia Galizia eta Euskal Herriko bazkideen artean sortutako proiektua da. Hiru lan-ildo nagusi ditu: komunitateen arteko artista trukea (6 asteko egonaldietan); 3 eguneko jaialdiak lurraldeetako bakoitzean; eta proiektuaren hizkuntza-kudeaketa berezitik eratorritako gida.

DSS2016EU programa, zenbakitan

- 102 proiektu
- 458 jarduera
- 500 kultura-eragile eta artista
- 132 jarduera, zuzenean herritarrek aukeratuak
- 48.772.012 €-ko aurrekontua

Proiektuaren inguruko eztabaidak eta kritikak

Donostiaren kultura hiriburutzak eztabaida politiko ugari, proiektuaren barruko desadostasun eta gorabehera ugari eta sektore zenbaiten alde-rik kritika gogorrak izan ditu. 2016 desokupatu taldearen esanetan, kultura hiriburutza proiektu merkantilista eta kapitalista besterik ez da, turismo masiboa erakarri eta hiriko desberdintasun ekonomikoak areagotu dituen.

Sektore politiko instituzionalen aldetik ere kritikak izan dira. Ezker abertzaletik proiektuaren aurkako jarrera zegoen 2011 urtean Bilduk Donostiako alkatezta eskuratu aurretik. Gero, ordea, kultura hiriburutza bultzada osoa eman zion, haien esanetan hastapenetan zeuden alderdi desegokiak ezabatu (hala nola, Odon Elortza aurreko alkatearekin proiektuak zuen identifikazioa). Beste alderdi politikoek Bilduk proiektuaren baitan izandako jarreraren aurka azaldu dira, pasibotasuna eta erabilera politikoa salatuz.

Ekipamenduak

Kursaal jauregia, Rafael Moneo arkitektoak diseinaturiko jauregi ikusgarri honetan auditorioak eta areto zabalak daude, zine, musika, antzerki eta dantza emanaldiak egin eta feria, biltzar eta kongresuak antolatzeko. Horrela, Kursaal jauregian eta ondoan dagoen eta halaber ikusgarria den Victoria Eugenia antzokian, hiriak antolaturiko kultura ekitaldi nagusiak ospatzen dira, Donostiako Zinemaldia, Musika Hamabostaldia, Jazzaldia eta udazkeneko Beldurrezko Astea.

Parte Zaharreko Antzoki Zaharra arte eszenikoen eta zinema emanaldietarako toki izaten da. Bertan ospatu izan dira Nosferatu Zikloa, Fantasiako eta Beldurrezko Astea eta Zinemaldiaren sailak. Tabakalera, tabako fabrika izandako eraikina Kultura Garaikidearen Nazioarteko Gune bilakatu da. Egia auzoan dago eta 2015ean inauguratu zen. Bertako proiektu kulturala lau lan ildoren inguruan antolatuta dago: praktika artistiko garaikideak, hezkuntza, Hirikilabs, kultura digitalaren laborategia eta Ubik, sorkuntza liburutegia. Tabakalera eraikinean hainbat erakunde eta proiektu dute egoitza: Zinemaldiak, Kutxa Fundazioak, Etxepare Institutuak eta Euskadiko Filmategiak.

Lugaritz kultur etxea

Lugaritz Kultur Etxea. Donostiako Antigua auzoan dagoen kultur etxea da. 1993ko maiatzaren 30ean inauguratu zen, eta antzokia zeukan lehen kultur etxea izan zen. Guztira 240 ikuslerentzako jarlekuak ditu eta formatu txikiko antzerki emanaldietan dago espezializatuta. Lugaritz izena Donostiako antzinako toponimo batetik dator.

segi Wikipedia irakurtzen

Donostiako Elizbarrutiko museoa

Donostiako Elizbarrutiko museoa XX. mendean zehar bildutako arte erlijioso higigarriaren museoa da.

400 metro karratuko espazioan 150 arte lanetik gora daude erakusgai, bereziki, eskultura, margolaritza eta urregintza nahiz zilargintzako pieza erlijiosoak. Pieza gehienek Gipuzkoako eliza, ermita, komentu, parrokia eta etxe partikularretan dute jatorria. Kronologia zabalekoak dira Erdi Arotik arte.

Arte lanetan orohar bi harribitxi nabarmentzen dira: Done Jakueren XIII. mendeko eskultura bat, Astigarragan Santiagomendiko baselizan jasoa eta Grekoak margotutako San Frantziskoa.

segi Wikipedia irakurtzen

Beste ekipamendu nagusi bat Gipuzkoako Foru Aldundiak kudeatzen duen Koldo Mitxelena Kulturunea da. Bertan liburutegia, erakusketa aretoak eta jarduera aretoak nabarmentzen dira. Udal Liburutegia 1874ean sortu zen eta gaur egun udalak sare oso bat du hirian zehar sakabanatua. Auzoetako liburutegi gehienak kultur etxeetan kokatuak daude. Kultur etxeek programazio zabala dute, besteak beste, ikastaroak, kontzertuak, antzerkia, zinema emanaldiak eta erakusketak antolatzen dituzte. Udal Liburutegia eta kultur etxeak Donostia Kulturak kudeatzen ditu, Donostiako Udalaren kultur eragile nagusia, eta hainbat kultur ekipamendu eta jardueren arduraduna.

Gran Kursaal (1922-1972)

Donostiako Haur Liburuaren Dokumentazio-gunea

Donostiako Haur Liburuaren

Dokumentazio-gunea Donostiako Udal Liburutegien Sarearen zerbitzu espezializatua da, haur liburugintzari buruzko dokumentu funtsak bildu, gorde eta ikertzaile eta beste erabiltzaileen esku jartzen dituen. Udaleko Donostia Kultura sailak sustatu eta kudeatzen du.

Euskal Herrian haur literaturari buruzko dokumentazio zentro bakarra da. 1994an inauguratu eta Donostiako Parte Zaharreko Fermin Kalbeton kaleko 25 zenbakiko eraikinean du egoitza. Donostiako Haur Liburutegi Nagusia ere han dago.

segi Wikipedia irakurtzen

Museoak

Donostian era askotako museoak daude. Museo zaharrena San Telmo Museoa da. Parte Zaharreko Zuloaga plazan dago kokatua, dominiko fraideen komentua izandako eraikinean. 2011n zaharberritua izan zen eta Euskal Herriko gizartearen museoan bilakatu zen.

Donostian dauden museoen artean bisitari gehien jasotzen dituen Aquariuma da. Kaiko eraikin enblematiko batean dago, museo izateko sortua izan zena 1928an eta 1998an zaharberritu eta handitua. 1990eko hamarkadatik aurrera sortu ziren Untzi Museoa (1991), Elizbarrutiko museoa (1991), Museum Cement Rezoila (2000) Añorga auzoan, eta Eureka! Zientzia Museoa edo Zientziaren Kutxagunea (2001). Donostiatik oso gertu, Hernanin Chillida-Leku museoa dago, Eduardo Chillida eskultorea eta bere familiaren ekimenez 2000. urtean inauguratua. Urte batzuk beranduago, 2009an Real Sociedad futbol taldeak Anoeta estadioaren beheko aldean Real 100 Museoa sortu zuen, taldearen sorreraren mendeurrenean.

Aquarium museoa

Andoni Sagarna

Andoni Sagarna Izagirre (Donostia, Gipuzkoa, 1947ko uztailaren 11) ingeniaria eta euskaltzaina da. Euskara modernizatzeko eta hainbat arlotara zabaltzeko asmoz XX. mendearen bukaeran bizi izan zen prozesuan aitzindari izan da, bai terminologiaren aldetik, bai hizkuntzaren teknologiaren aldetik.

segi Wikipedia irakurtzen

Zinema Aretoak

Donostiak zinema areto asko ezagutu ditu, gaur egun SADE taldea, Antiguo Berri Zinema, Principe eta Trueba zinema aretoen jabea da. Principe eta Trueba 1920ko hamarkadan sortuak, 1970-1980ko krisialdiaren ondoren eraberrituak izan ziren. Desagertutako zinema aretoen zerrenda luzea da. Zenbait kasutan zinema areto eta antzokiak izan dira aldi berean. Besteak beste, Salón Novedades izenekoa, Garibai kaleko 34 zenbakian, jatorriz El Pueblo Vasco egunkariak sortu zuen 1912an eta 1979an itxi zituen ateak. Gran Kursaal (1922-1972) ere aipatu behar da, geroa bertan egon zen Inesa Gaxen aretoa (1969-1972). Miramar (1913-1987) Aldamar kalean; Petit Casino (1925-1998) Alde Zaharreko Kale Nagusian (gaur egun kasinoa); Novelty (1959-1976) Arra-

sate kalean; Actualidades (1951-1968) Arrasate kalean; Rex Avenida (1957-1991) eta Astoria (1961-2004); Amarako Antso Jakitunaren Hiribidean; Savoy Groseko San Franzisko kalean (1962-1996); Dunixi (1967-1977) Egiako Karmengo Andre Mariaren kalean eta Amaya Getaria kalean (1966-1994).

Eraikin enblematikoen artean, berriz, Bellas Artes (1914-1982) antzoki eta zinema, Urbieta kalearen amaieran, Prim kalearekin bat egiten duen kantoian. Bertan izan zuten egoitza Donostiako Orfeoia eta Euskadiko Orkestra Sinfonikoak.

Hizkuntza

Donostiako euskara gipuzkera edo erdialdeko euskara da; eta, haren barruan, Beterriko euskara, Donostialde osoan mintzatua. Koldo Zuazok hainbat lekukotasun aipatuz erakutsi duenez, Beterriko gipuzkera izan da, XVIII. mendetik XX.era (biak barne) Hego Euskal Herriko euskaldunen artean eredugarritzat hartu den hizkera, beste euskalki eta azpieuskalkietako hegoaldeko euskaldunek norberaren hizkera gutxieraino.

Ixa taldea

Ixa taldea Euskal Herriko Unibertsitateko ikerkuntza-taldea da, 1988 urteaz geroztik hizkuntzaren prozesamenduan lan egiten duena. Euskararen gaineko ikerketa aplikatua dute xede nagusi, baina beste hizkuntza batzuetan ikertzen eta produktuak garatzen ere aritzen dira.

segi Wikipedia irakurtzen

Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkarte

Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkarte

(EIZIE) euskarara edo euskaratik itzulpengintzan eta interpretazioan ari diren profesionalak biltzen dituen elkarte da. Elkarte 1987ko udazkenean sortu zen. EIZIE beste bi elkartetako kide da: nazioarte mailan FIT Fédération Internationale des Traducteurs elkartekoa, eta Europa mailan CEATL

Conseil Européen des Traducteurs Littéraires elkartekoa.

Elkarteak itzultzaile, interprete eta zuzentzaileen arteko harreman profesionala eta informazio trukatzeko eta trebakuntza ematearekin batera. Elkarteak hainbat tresna eskaintzen dizkie kideei eta erabiltzaile publikoei, besteak beste:

· **Nor da Nor:** Euskal Itzulpengintzaren datu-basea (euskaratik eta euskarara egindako itzulpen literarioen katalogoa eta itzultzaileak).[1]
· **ItzuL posta-zerrenda.** Eguneroko lanean sortu ohi diren arazoak beste itzultzaileekin batera konpondu eta eztabaidatzeko foroa.

segi Wikipedia irakurtzen

Egoera soziolinguistikoa

Donostiako jatorrizko hizkuntza euskara da, gaur egun egoera minorizatu batean dagoena, gaztelaniaren mesedetan. XIX. mendearen bukaeran eta XX. mendearen hasieran hasi zen euskararen gainbehera hirian, Espainiako gerra zibilaren ostean ordezkapen linguistikoa nabarmen azkartu zen. Hazkunde demografikoa nabarmena izan zen garai horietan, 1900tik 1950era hirukoiztu egin zen donostiarren kopurua.

Jose Artola euskal idazleak kontatzen duenez, XX. mendearen hasieran Donostiako Parte Zaharrean, Boulevarderaino, euskaraz mintzatzeko ohitura zegoen euskaldunen artean, baina behin Kortazar Zabalgunera iritsi orduko, erdararen indarra gogor sentitzen hasi zen.

XIX. mendearen bigarren erdialdean euskara nagusi zen oraindik Donostiako kaleetan. Inork gutxi daki, esaterako, 1891. urtera arte Donostiako Udaleko langile guztiek euskaraz hitz egiten jakin behar zutela, edo 1897. urtera arte hiri-kaleak euskara hutsez izendatzen zirela (urte hartan erabaki zen izendapen elebiduna).

2011n Eustatek egin zuen Biztanleriaren eta Etxe-bizitzaren Zentsuko datuak oinarri hartuta, bost

urte edo gehiagoko 69.057 euskaldun ditu Donostiak. Donostiarren % 39,9 euskaldunak dira, eta Euskal Autonomia Erkidegoan euskaldunen ehunekorik handiena duen hiriburua da. 30 urtetik beherako donostiarren laurik hiru euskaldunak dira (% 73,4). Era berean, nagusiagoen artean ere handia da euskaldunen ehunekoa. Esate baterako, 30-34 urte bitartekoek % 41,9 euskalduna da. Dena dela, adinean aurrera egin ahala, euskaldunen ehunekoa jaitsiz doa.

Euskaldun hartzaileen ehunekorik handiena 35 eta 39 urte bitartekoek dute (%31,7), eta ehunekorik txikiena 15-19 urte bitartekoek (%7,9). Azpimarratzekoa da, gainerako hiriburuetan ez bezala, euskaldun hartzaileen ehunekorik txikiena gazteen artean dagoela.

Erdaldunak nagusi dira 40 urtetik gorako adin-taldeetan. Zenbat eta zaharrago orduan eta erdaldun gehiago dago. Esate baterako, 75 urtetik gorako donostiarren artean, 10etik 6 baino gehiago erdaldunak dira.

1981ean euskaldunen ehunekorik handiena 85 urtetik gorakoek zuten (% 38,3) eta euskaldunen ehunekoa jaitsi egiten zen adinarekin batera. Dena dela, 5-14 urte bitartekoek ehunekoa altuagoa zuten 20-39 urte bitartekoek baino.

DONOSTIA				
	Guztira	Euskaldunak %	Euskaldun hartzailak %	Erdaldunak %
≥85	5.384	27,5	11,9	60,6
80-84	6.131	26,1	13,2	60,6
75-79	7.865	24,2	15,5	60,3
70-74	7.691	23,6	17,2	59,2
65-69	9.841	23,1	19,9	57,1
60-64	11.628	23,4	21,9	54,7
55-59	12.562	24,2	23,7	52
50-54	14.018	27,8	24,6	47,6
45-49	14.622	30,1	26,9	43
40-44	14.024	31,9	30,7	37,4
35-39	13.921	36,2	31,7	32,2
30-34	12.978	41,9	26,9	31,2
25-29	10.708	52,7	20,5	26,8
20-24	8.562	67,9	13	19,1
15-19	7.373	82,7	7,9	9,4
10-14	7.804	88	8,6	3,4
05-09	7.828	83,9	12,2	4
GUZTIRA	172.940	39,9	21,2	38,9

Hortaz, umeen artean euskaldunen ehunekoia igotzen hasita zegoen. Donostiako euskaldunen bilakaera oso handia izan da 30 urte hauetan. % 21,4 ziren euskaldunak 1981ean, eta % 39,9 dira 2011n. Euskaldunen bilakaerarik

handiena gazteenek izan dute. Horrela, 5 eta 14 urte bitartekoen artean bostetik bat zen euskalduna 1981ean (% 21,1); % 80tik gora, aldiz, 2011n.

Soziolinguistika klusterrak egiten duen kale erabileraren neurketan oinarrituta, ezagutzaren inguruko datuekin alderatuz, bestelako panorama azaltzen dute emaitzok, gaztelera edo frantsesa baitira Donostian gehien entzuten diren hizkuntzak. halere, 1989tik 2011ra zertxobait igo da euskararen erabilera, eta apur bat behera egin du gaztelera eta frantsesaren erabilerak.

Koldo Artola

Koldo Artola Kortajarena Donostian (Gipuzkoa) jaio zen 1938ko ekainaren 21ean. Euskara hizkuntzaren euskalkien eta Euskal Herriko etnografia ikertzailea da, ia beti landa ikerketa garatzen.

segi Wikipedia
irakurtzen

Karlos del Olmo

Karlos del Olmo (Barakaldo, Bizkaia, 1958) euskal idazlea da. Egun itzultzaile-interpretea da Donostiako Udalean.

segi Wikipedia
irakurtzen

Gaskoi izenak

Orain dela mende batzuk Donostian gaskoi jendearen komunitate bat bizi zenez, gaskoi hizkuntzaz ere mintzatzen zen; komunitate horrek leku-izen ugari laga ditu Donostian eta horietako asko gaur egun arte iritsi dira: Urgull (gaskoiz, Orgull edo Urgullus, euskarara Urgull formarekin ekarri zen), Enbeltran (gaskoiz, En Beltran, hots, Beltran jauna), Gros, Polloe (gaskoizko Poll eta Pollet hitzetatik dator, Polloe bezala euskaratu zen), Morlans, Monpas (Montpas), Aiete (gaskoiz, Ayet; Aiete formarekin euskaratu zen), Ulia (gaskoiz, Oli, euskaraz Ulia edo Uliamendi) eta Miramon (gaskoiz, Miramont).

Maite Gonzalez

Maite Gonzalez Esnal (Donostia, Gipuzkoa, 1943ko irailaren 12a) euskal idazle eta itzultzailea da. Filosofia ikasketak egin zituen Bartzelonan.

segi Wikipedia
irakurtzen

Kirolak

Nabaria da kirolzaletasuna donostiarren artean. Ohikoa da egun osoan zehar jendea korrika edo bizikletaz ikustea. Hondartzak kirolgune garrantzitsu bihurtu dira. Zurriola hondartza surfarien bilgune da, bertako olatuak erakarrita. Kontxako hondartzan haurrak ibiltzen dira asteburuetan, futbolean, eskola arteko txapelketetan. Piraguismoan ere asko aritzen da Kontxako badian. Urumea ibaian zehar arraunketan aritzen dira kirolari asko. Hiri-ko ikastetxeetan ere haurrek kirolean jarduteko aukera izaten dute eta ikastetxeen arteko lehiak eta txapelketak izaten dira asteburuetan. Horretarako, hiriak kirol-instalazio ugari eta zenbait kiroldegi ditu.

Goi mailako kirolean, Real Sociedad futbol taldea nabarmendu behar da. Gipuzkoan futbol talde maitatuena izateaz gainera, Espainiako futbol talde entzutetsuenetakoa da. Historian zehar Espainiako lehen mailako bi Espainiako Futbol Liga eta Errege Kopa bat irabazi ditu. Klubak emakumezkoen futbol talde bat eta gazte talde bat ere biltzen ditu bere baitan. Futbolaz gainera, beste kirol batzuetan ere nabarmentzen da Real Sociedad: belar gaineko hockeyan esaterako, emakumezkoen taldea titulu anitz irabazitakoa da Espainian. Saskibaloian Askatuak talde historikoa eta gaur egun maila gorenean dagoen Gipuzkoa Basket taldeak daude. Akaba Bera Bera emakumezkoen maila goreneko eskubaloit aldea da. Gizonezkoen Bera Bera Rugby Taldea Espainiako Errege Kopa bat irabazitakoa da. Arraunketan, Ur-Kirolak eta Donostia Arraun Lagunak taldeek txapelketa ugari irabazi dituzte arraunketa olinpikoan; tostako arraunketan, 2007tik aurrera Donostiarrak traineru bateratuaren proiektuan batu dira, Club Deportivo Fortunarekin batera.

Donostiako zenbait kultur-ondasun

Aita Donostiaren irudia. Donostian dagoen Aita Donostia irudia Jose Gontzalo Zulaika musikagilearen (1886-1956) brontzezko bustoa da, Aita Donostia moduan ere ezaguna. 1974ko uztailaren 27an inauguratu zen. Argentindar Errepublikaren Pasealekuan dago, lorategi batean, Maria Cristina Hoteletik eta Urumea ibaitik gertu. Lekarotzen irakasle zela hasi zen musika egiten, eta 1918tik hil zen arte hainbat doinu sortu zituen (eliza-kantu, meza, euskal dantza, pianorako obra...).

Lekarozeko Ikasle Ohien Elkarateak Jose Lopetegiri enkargatu zion obra bat, baina hark egindako obra ez zitzaien egokia irudituz, eta zenbait urte geroago, Jose Maria de Verak aldeztu aurretik egin zuen obra bat hautatu zuten; obra hori Aita Donostiaren artxibategiko jabegokoa zen. Donostiako Udalak oniritzia eman zuen eta hirian leku bat esleitu zion. Lekarozeko Ikasle Ohien Elkarateak brontze-hustuketaren gastuak bere

kargura hartu zituen eta Gipuzkoako Foru Aldundiak marmolezko oinazpiko bat eman zuen.

segi Wikipedia irakurtzen

Ategorrietako Ate Gorriak

Donostiako Uria auzoan dagoen eskultura bat da. Inguru honetan aspaldian zeuden etxeek ate gorriak zituzten eta hortik etorri zaio izena inguruari (Puertas coloradas gaztelaniaz).

Flemingen omenezko monumentua eskultura Ategorrietako lorategi honetan jartzeko egin zuen Eduardo Chillida eskultoreak, baina hainbat kokapenetatik pasa ondoren, azkenean Kontxan jarri zuen Donostiako udalak behin betikoz 1991an. Horren ordez beste eskultura hau jarri zen Ategorrietan, aspaldian gune honetan zeuden ate gorriak gogorazten dituen.

segi Wikipedia irakurtzen

Berreraikuntza eskultura. Dora Salazar eskultoreak 2013an sortutako burdinazko eskultura bat da. Donostiako alde zaharrean dago abuztuaren 31 kalean. Donostiako herri zibilari, 1813an erre ondoren, hiria harriz-harri berreraikitzen ari diren emakumeak irudikatuz.

segi Wikipedia irakurtzen

Formak hazkuntzan. Koldobika Jauregi eskultoreak 1994an sortutako haitzurdin grisezko eskultura bat da, zortzi metro garai eta 120 tonatik gorako pisua dena. Donostiako Intxaurren auzoan dago Sagastieder

plazan. Kutsu totemikoa duen eskultura da, eta zaldi buruak gainjartzean oinarritzen da. Lasturko haranetik ekarritako marmol grisa erabili zuen Jauregi, bere lanetan sarritan erabili du zaldia eskultore honek.

segi Wikipedia irakurtzen

Iztuetari kantua

Nestor Basterretxea eskultoreak 1971n sortutako metalezko xaflez egindako eskultura bat da. Donostian dago Euskadi plazan. Nestor Basterretxeak Joan Ignazio Iztueta dantzariari eskultura dantzari ausarta egin zion jauziaren arrastoa airean gauzatzeko gai dena. Xaflez eginiko lan honek arintasuna eta mugimendua iradokitzen du. Hasieran krema kolorezkoa zen, baina gaur egun horiz margotuta dago.

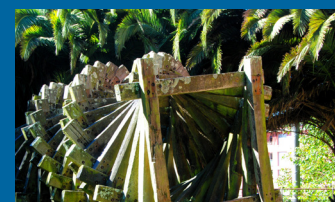
segi Wikipedia irakurtzen

Pío Barojaren irudia. Pío Barojaren irudia Victorio Macho eskultoreak 1972an sortutako brontzezko eskultura bat da. Donostiako Okendo kalean dago Victoria Eugenia antzokiaren atzealdeko lorategian. 1972an Pío Baroja idazlearen jaiotzaren mendeurrena ospatzeko ezarri zen eskultura, San Telmo museoko fondoan artean dagoen originalaren kopia da.

segi Wikipedia irakurtzen

Umejolas

Agustín Ibarrola eskultoreak 1991an sortutako egurrezko eskultura bat da. Donostia hiriko Intxaurren auzoan dago Beñat Etxepare plazan. 1991ko azaroaren 29an inauguratu zen, Eusko Jaurlaritzak enkargatuta. Trenbideko trabeseg egindako hainbat karratuz osatuta dago. Karratu horiek, bata bestearen atzetik eta apur bat jiratuta, tunel berezi bat eratzen dute.

segi Wikipedia irakurtzen

Secundino Esnaola

Secundino Esnaolaren omenez Julio Beobide eskultoreak 1954an sortu eta hiriri oparitutako haitzurdin grisezko eskultura bat da. Donostiako Erregina Erregentea kalean dago Victoria Eugenia antzokiaren parean. Uharte itxurako lorategi txikian, omen egiten dio Gipuzkoak euskal kantutegi herrikoirako abesti ugari konposatu zituen Secundino Esnaolari.

segi Wikipedia irakurtzen

Siluetak. Agustín Ibarrola eskultoreak 1992an sortutako metalezko eskultura bat da. Donostia hiriko Intxaurren auzoan dago Zarategi pasealekuan. Erdoidutako metalezko sei xafla handik osatzen dute. Zutik daude xafla horiek, giza-siluetak moztuta dituzte behealdean eta moztutako zati horiek bertan daude apur bat jiratuta.

segi Wikipedia irakurtzen

Amara Berri auzoa
eta Anoetako
estadioa.

Ibilbideak

GR 34 edo Donostia-Arantzazu Ibilbidea

GR 34 edo Donostia-Arantzazu ibilbidea Gipuzkoako Donostia hiriburutik Arantzazuko santutegira doan ibilbide luze bat da.

Ibilbide honen lehenbiziko aipamenak XI. men-

dekoak dira. Berez, antzina artzainek euren ganadua neguko larretatik (kostaldera) udaberri-udako larretara (barnealdea) eramateko erabili ohi zuten bidea da. Gaur egun ibilbide hau gauzatzeko arrazoen artean kirola bera, erlijioa nahiz erakarpen kulturala dira. Horregatik ibilbide hau amaitzean Arantzazun mendizale nahiz erromesek bat egin ohi dute.

HABE Liburutegia

HABE Liburutegia biblioteka espezializatu eta publikoa da. Eleaniztasuna du ardatz nagusi eta hizkuntzen alde didaktiko, soziologiko, psikologiko eta hezkuntzari buruzkoak jorratzen ditu, arreta berezia eskainiz euskarari eta Euskal Herriko egoera linguistikoari.

Donostian kokatua, HABE erakundearen liburutegia da eta Euskadiko Irakurketa Publikoko Sarearen partaidea.

Historia. 1980. hamarkadaren lehen urteetan hasi zen HABE euskalduntzearen eta alfabetatzearen gaiak jorratuko zituen biblioteka bat atontzen. Erakundeko teknikarien eta helduen euskalduntzearen sektorea osatzen zuten profesionalen

dokumentazio beharrei erantzuteaz gain, Liburutegiaren hasierako helburua izan zen hizkuntzen eta eleantzasunaren gaia jorratzen zituzten gizarteko eragileen beharrei erantzutea (profesional, unibertsitateko irakasle, ikertzaileenak... eta, oro har, herritarrenak). Horregatik izan da beti liburutegi espezializatu zein publikoa.

Euskaratik eta Euskal Herriko hizkuntza egoeratik abiatuta, mundu osoan eta hizkuntza guztien baitako prozesu didaktiko, soziologiko, psikologiko, hezkuntzazkoek osatzen dute Liburutegiaren eremu tematikoa.

segi Wikipedian
irakurtzen

Jaiak eta ospakizunak

Donostiarren jai nagusia Donostiako Danborrada da, urtarilaren 20an, Donostia zaindariaren egunean hain zuzen. Erabateko ziurtasunik ez badago ere, 1836. urtean militarren parodia moduan sortua, jai honetan donostiarrek, elkarreztatik eratutako konpainietan bildurik eta sukaldariz edo militarrez jantzirik, danborrada etengabe jotzen dute kaleetan zehar donostiar doinu tradizionalen erritmoan, San Sebastian martxa izeneko nagusi bada ere. Egun horretan eguerdian ospatu eta milaka haur donostiar biltzen dituen Haur Danborrada izeneko desfilea ikusmin handia sortzen duen ekitaldia da.

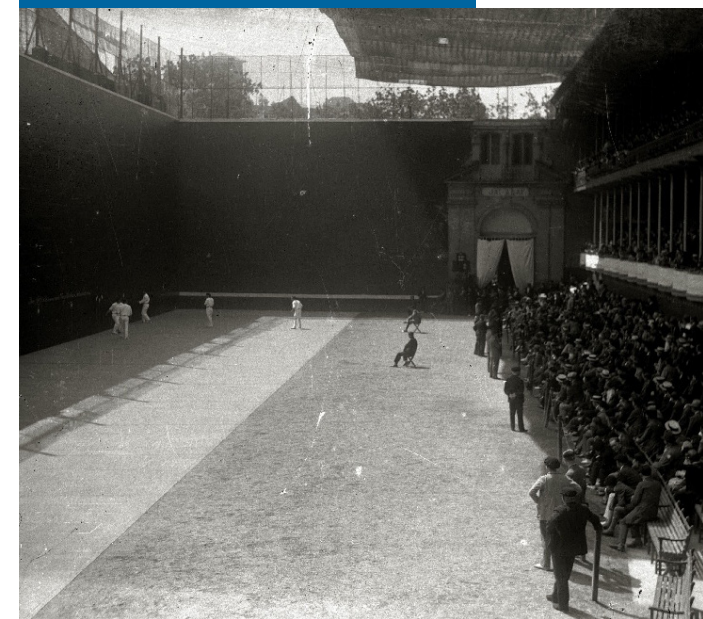
Inauteriak dira donostiarren beste jai handi bat. Baina horien aurretik, kaldereroen konpartsek eta Inude eta Artzaen konpartsek egun bana dute bere desfileak egiteko. Santa Agedako ospakizuna ere auzoetan berpizten ari den euskal ohitura bat da. Donostiako inauteriak euskal inauteri tradizioetatik aldentzen diren ospakizunak dira eta munduko beste toki askotan bezalaxe desfile huts moduan antolatzen dira.

Udan, abuztuko Donostiako Aste Nagusia da jai nagusia. Kanpoko jende asko biltzen dituzten jaiak dira, batez ere gauero pizten diren su artifizialen erakustaldien inguruan. Abuztuaren 31n, 1813. urtean hiria guztiz suntsitu zuen sutea oroitzuten da, Abuztuaren 31 kalearen inguruan. Irailean Donostiako Euskal Jaiak ospatzen dira eta horiekin batera izaten dira jendetza handia erakartzen duten Donostiako Estropadak.

Abenduaren 21ean Santo Tomas eguna ospatzen da. Egun horretan, baserri-produktuen erakusketa eta salmenta postuen inguruan eta baserriar arropa tradizionalaz jantzirik, milaka lagun biltzen dira jai giroan sagardoa, taloa eta txistorra, besteak beste, dastatzera. Konstituzio Plazan erakusten den txerritar baten zozketa ere egiten da.

Aipatzekoak dira, halaber, hiriko auzoetan zehar ospatzen diren jaiak, hala nola Amara Zaharreko jaiak eta Egiako Porrontxoak.

Donostiako pilotalekuak

Donostiako pilotalekuak. Donostiako pilotalekuak, Donostian pilota jokoan aritzeko espazioei ematen zaien izena da. Bertan, pilota joko modalitate desberdinak aurki ditzakegu. Donostiako pilotalekuen historian, dokumentatuta dagoen lehen pilotalekua Donostiako harresian kokatua zegoen. Donostiako Harresiak eraitsi ziren arte (1863), XVIII mendeko kartografian azaltzen delarik, "juego de pelota" izeneko grafiarekin, Cubo Imperialetik ekialderako Hornabeque izeneko espazioren alboan. Bertan, "bote luzea", "guante laxoa" eta zihur aski "errebote" eta "pleka" pilota jokoan aritu izan zitezkeen, plazaren garaiari kasu eginez gero.

segi Wikipedian
irakurtzen

Donostiako Udaleko Txistulari Taldea

Donostiako Udaleko Txistulari Taldea hamar musikarik osatzen dute, horien artean sei txistularik, bi perkusio jotzailek eta beste bi tronpetazalek dira. Protokoloko ongi etorri zeremoniak, lan publikoen zabalpen ekitaldiak, harreretan eta antzeko ospakizunetan parte hartzen dute, bai eta eskakizun tradizioaletan ere (jaieroko goizeko argisoinuak, eguerdiko kale kontzertuak, ohiko dantza saioak—erromeriak, aurrekuak...—auzoetako jai bereziak...). Donostiako dantzari eta koru taldeekin elkarlanean ere aritzen da. Egun, Jose Ignazio Ansorena, Aitor Arozena, Jagoba Astiazaran, Juan Vega, Jon Irazoki, Jokin Kanpion, Agustín Laskurain, Francisco Lera, Aitor Gastón eta Julio García musikariek osatzen dute taldea.

Euskal danbolinaren alorrean betidanik izan dute ospe handia Donostiako txistulariek. Horrela aitortzen zuen Juan Ignazio Iztueta idazleak 1824. urtean argitara emandako lanean: “Donostiako barrioetan ikusi izan ditut zortzi danbolin, jai guzietan soinu jotzen lana zutenak”.

Gaur egungo donostiar txistulari batek dira horretatik aldendu. XIX. eta XX. mendeetan izan dituzten zuzendariak (Eusebio Basurko, Julian Unanue, Isidro Ansorena edo Javier Hernández Arsuaga) Euskal Herri osoan estimatuak izan dira eta gidari gisa onartuak. Eta azkeneko hogeita hamar urteotan tresna hauek izan dituzten aurrerapen guztiak—txistugintza bera, teknika eta pedagogia, ezagutze ofiziala, diskogintza, alor berrietako lanak...—donostiar txistularien eskutik etorri dira, Isidro Ansorena zenaren biloba, Jose Ignazio, zuzendari dutelarik.

segi Wikipedia irakurtzen

Donostiako Danborrada, San Sebastian egunean

Txirain

Txirain Kultur Elkartea 1998an eratutako kultur elkarte bat da, egoitza Donostiako (Gipuzkoa) Antigua auzoan duena.

segi Wikipedia irakurtzen

Herri elkarteak

Gaur egun Euskal Herriaren mugak gainditu dituzten herri elkarte edo soziedadek izenekoek Donostian izan zuten jatorria. Gizartearen atal garrantzitsu bat osatzen dute, elkartearen egoitzan lagun giroan afari baten inguruan egoteaz gainera, kultura eta kirol ekintza ugari antolatzen baitituzte. Donostiako jai nagusia den danborradan ere beraiek dira protagonista. Lehenengo elkarte gastronomikoak La Fraternal izena izan zuen eta 1843. urtean sortu zen. Elkarteak sortzeko arrazoi nagusia Donostiako kaleko sagardotegiak galduz joatea izan zen; donostiarrek bilguneak behar zituzten otorduak egiteko eta elkarteak sortzen hasi ziren.

Gastronomia elkarte ezagunenetako batzuk:

- Amaiak Bat
- Donosti Berri
- Euskal Billera
- Gaztelubide
- Gaztelupe
- Istingorra
- Kañoieta
- Ollagorria
- Uhartearen Adiskideak
- Umore Ona
- Union Artesana

Ondasun nabarmenak

Donostian, badira Eusko Jaurlaritzak kultura ondasun izendatu dituen hainbat monumentu eta monumentu-multzo.

Urgull mendian Motako Santa Kruz Gaztelua eta Gotorlekua hiria defentsarako gune oso garrantzitsuak izan dira. Gaur egun aisialdirako leku

bilakatu dira, zenbait eraikin eraberrituak daude eta jarduerak antolatzen dituzte. Motako gazteluan Historiaren etxea dago, Gobernadorearen baterian Natur Txokoa eta Damen Baterian Liburutegia.

Urgull mendiaren magalean San Telmo komentua dago, dominiko fraideena izandakoa eta 1932an museo bilakatu zena. Parte Zaharrean bi eliza nagusi daude, San Bizentekoa, gotikoa, XVI. mendekoa eta Santa Mariakoa, XVIII. mendekoa eta barrokoa, bertan dago kokatua Elizbarrutiko museoa.

Donostiako piratak

Donostiako Piratak Donostiako Aste Nagusi ofizialaren kontrapuntu moduan 2003an sortutako herri mugimendua da eta egun hiriko kultur eragilerik garrantzitsuenetako bat. Auzolanean antolatzen duten festaren bitartez balio batzuk transmititzen saiatzen dira. Modu bolondrearekin lan egiten duten ekintzailez osatuta dago mugimendua, eta beren ekimen ikusgarriena Donostiaren aboradzea da, urtero Aste Nagusiko astelehenean “Dono\$tia

abordatu” lemapean egiten dena. Antolaketa eredu horizontala du mugimendua eta kofradiak eta lantaldeak antolatzen dira. Kofradia eta lantalde bakoitzak bere lan erritmoa daukan arren, urtean gutxienez bitan egiten dituzten Flamenkada irekietan hartzen dituzte mugimenduari dagozkion erabakirik garrantzitsuenak.

Donostiako Piraten sinboloa Ezkila kapitaina da, eta urtero kofradia bat arduratzen da bera eramateaz.

2013an Matti pertsonaia sortu zuten, mugimenduko kideek omendu nahi duen eragile batek hartzen du eta bera arduratzen da txupinazoa botatzeaz.

Kofradiak sortu zirenetik, Flamenka guneaz eta Alde Zaharraz gain, jaia Donostiako hainbat auzotara ere eraman dute, hala nola, Antiguara, Grosera eta Intxaurrendora.

segi Wikipedia irakurtzen

Maritxu Urreta

Arantzazu Urreta Zulaika (Donostia, Gipuzkoa, 1915eko irailaren 10a), Maritxu Urreta izenaz ezaguna, euskal itzultzaile, ilustratzaile eta argazkilaria da.

segi Wikipedia irakurtzen

Arkitektura zibilaren alorrean Konstituzio plaza aipatu behar da, XIX. mendekoa, 1813ko sutearen ondoren aurretik zegoenaren lekuan eraikia, Pedro Ugartemendia eta Alejo Mirandaren proiektuen arabera. Plazako eraikin nagusia Udaletxea izan zen, eta 1951n bertan Udal Liburutegia kokatu zen.

Kortazar zabalgunean Udaletxearen eraikina dago, Luis Aladrén eta Adolfo Morales de los Ríosek eraiki zuten 1882an, Europako kasinoaren ereduaren oinarrituta. Udaletxearen eraikina albo batean eta Kontxako hondartzaren ondoan Club Nautikoa edo Errege Itsas Kluba dago. 1930eko arkitektura arrazionalistaren eredu aipagarrienetakoa, Jose Manuel Aizpurua eta Joakin Labaien arkitektoen maisulana.

Kontxako pasealekuaren beste muturrean, Antiguako auzoan, Miramar jauregia aipatu behar da, Selden Wornum ingeles arkitektoaren proiektua, errege familiaren oporraldietarako. Aipagarriak dira jauregiaren inguruko lorategiak Pierre Ducasse frantses lorazainaren eskukoak, Alderdi Eder eta Gipuzkoa plazako lorategien egile berarenak. Miramar jauregia gaur egun Udako Ikastaroen egoitza da eta urtean zehar jarduerak antolatzen dira.

Miramar jauregiarekin batera Satrustegi Dorrea aipatu behar da. Igeldo mendiaren magalean dago, Ondarreta hondartzatik gertu, eta 1883an amaitu zen Miramar jauregia baino hamar urte

lehenago. Maria Kristina erregina erregentearen lehenengo udako egoitza izan zen, dorretxearen jabea zen Joakin Satrustegik 1887an erreginari eskaini baitzion egoitza gisa.

Ekialdeko zabalgunean Victoria Eugenia Antzokia eta Maria Cristina Hotelaren gune monumentalak nabarmentzen dira. Artzain Onaren katedrala, Igeldoko San Pedro eliza eta Gros auzoko Okendo Almirantearen etxea, gaur egun Kultur Etxea, ere ondare sailkatuaren zerrendan daude.

Halaber hainbat baserri ere hiriko ondasunen artean nabarmentzekoak dira. Besteak beste, Kaxola, Ariztegieta eta Loiola auzoko Patxillardegia.

Lourdes Oñederra

Miren Lourdes Oñederra Olaizola (Donostia, Gipuzkoa, 1958ko ekainaren 9a) euskal hizkuntzalari (fonologian espezializatua) eta euskal idazlea da. Hispaniar Filologian lizentziatua eta Euskal Filologian doktorea, Euskal Herriko Unibertsitateko irakasle katedraduna da, eta euskaltzain oso izendatu zuten 2007ko azaroaren 30ean. Euskadi Literatura Saria jaso zuen 2000. urtean "Eta emakumeak sugeari esan zion" eleberriarekin.

segi Wikipedia irakurtzen

Edorta Agirre

Edorta Agirre Alonso (Donostia, Gipuzkoa, 1949) euskal idazlea, itzultzailea eta elikadura alorreko kazetaria da. Euskal Filologia ikasi ondoren, irakasle eta itzultzaile aritu da urte askoan.

segi Wikipedia irakurtzen

Donostiako parke eta lorategiak

Hiriaren tamaina erlatibo txikian, parke eta lorategi ugariak gehiegizko urbanizazioa leundu egiten dute, naturaz gozatzeko aukera emanez. Halaber, hiriko kale eta plaza gehientsuenetan zuhaitzak eta zuhaixkak daude. Horietatik, ikusgarriak dira Kontxako pasealekuko tamarindoak eta Benta Berriko eta Ibaetako ezkiak. Kristinaenea, Egia auzoaren eta Urumea ibaiaren artean, hiriguneko parke handienetakoa da eta bertan hiria ia guztiz utzi eta baso oparo batean barrena pasea daiteke. Parke hori Mandaseko dukea izan zen Fermin Lasalaren eta Cristina Brunettiren lorategi pribatua zen, baina 1926az geroztik udalaren esku dago.

Uliako Lorebaratzak parkeko QR bat Wikipediako Tuia artikulura daramana. QRpedia erabili da QRa lortzeko, eta egurrean inprimatu Donostia 2016 taldeko laguntzarekin.

Uliako Lore-Baratzak parkea

Uliako Lore-Baratzak Donostiako Uliako auzoan dagoen hiri parkea da, 14.500 m² ditu eta Uliako pasealekuaren hasieran dago, Jose Elo Segi kalearekin duen bidegurutzean. Uliako Mintegietako parkea ere esaten zaio Donostiako lorategi guztietarako landareak udal mintegi honetatik ateratzen zirelako XX. mende osoan, 2008an udalak Lau Haizetara eraman zituen arte. Orduan zazpi urtez ixrita egon ondoren auzokoek berriro zabaldu zuten, udalak baimena emanda 2015ean. 2016an Donostiako Udalak etxebizitzak eraiki nahi ditu parkean. Parkeak balio handia dauka barruan dauden ur biltegiengatik, elementu arkitektonikoengatik, landarediengatik eta faunarengatik. Aranzadi Zientzia Elkarteak 2016ko maiatzaren argitaratu zuen txostenean bost arlotan, bost kapitulutan banatzen zituen parkearen balioak: herpetologia (anfibiak), botanika, planifikazio berdea, historiko-kulturala, eta paisajista.

segi Wikipedia irakurtzen

Pedro Antequera Azpiri

Pedro Antequera Azpiri (Madril, 1892ko ekainaren 29a - Madril, 1975eko irailaren 11) espainiar margolaria,

marrazkilaria eta artista grafikoa izan zen. Bere ibilbide artistikoaren zenbait urte Donostian eman zituen.

segi Wikipedian irakurtzen

Hedabideak__

Egunkariei dagokienez, Igaran dute egoitza Euskal Herri osora zabaltzen den *Garak* eta hala hiriari nola probintzian irakurriena den *El Diario Vascok*, eta Benta Berrin *Noticias de Gipuzkoak* (hirurak, gaztelaniazkoak gehienbat). Euskara hutsezko *Irutxuloko Hitza* Donostiako tokiko egunkaria da. Euskarazko aldizkarietan, gazteei zuzendutako *Gaztezulo* Donostian argitaratzen da, eta Euskal Herri osora zabaltzen da.

Irratiei dagokienez, Euskadi Irratia, Euskadi Gaztea eta Donostialdeko Ttan Ttakun irrati librea euskara hutsezkoak eta Herri Irratia elebiduna dira Donostian egoitza nagusia dutenak. Radio Euskadi, COPE, SER, Onda Cero eta RNE erdal irrati kateek, berriz, ordezkariak dituzte Donostian eta bertatik hainbat saio egiten dituzte. Internetez emititzen duen Info7 irrati FM bidez ere entzun daiteke Donostian.

Gipuzkoako Argazkilari Elkarte

Gipuzkoako Argazkilari Elkarte edota SFG Donostia hiriburuko argazkigintza elkarte bat da. Egoitza Urgull mendiaren pean eta Urumea ibaia itsasoratzen gunean du, San Juan kaleko 27. zenbakian, Salamanka pasealekua, Zuloaga plaza eta Pasealeku Berriaren elkargunean, eta San Telmo Museotik hurbil.

Elkartearen helburua argazkigintzaren sustapena da eta horretako ikastaroak, lehiaketak, erakusketak eta proiektzioak antolatzen dira. Erakusketak aipagarrien artean, besteak beste, 1973an Pasealeku Berriko egoitzaren inaugurazioan egin ziren Jose Ortiz Etxague eta Diego Quiroga Losada, Santa María del Villar markesarenak ditugu.

segi Wikipedian irakurtzen

Azkenik, telebisten artean, EITB taldeak Miramon auzoan EITB Donostia estudioak ditu. LTDan emititzeko tokiko telebisten lizentziak honakoek lortu zituzten: 1994. urtetik emititzen duen Vocento taldeko Teledonostik, 2000. urtean Localia katearekin emititzen hasi zen Gipuzkoa Telebistak, emititzen hasi berri den Hamaika Telebistak, eta oraindik egitasmoa den Donostiako Udalarenak.

Bertsolaritza__

Donostia eta bertsolaritza aipatzean Bilintxi egiten zaio behin eta berriz erreferentzia. Bera izan da zalantzarik gabe hiriak orain arte izan duen bertsolaririk ezagunena. Baina Donostiak, Bilintxez gain, bertsolari ugari izan ditu. Bertsolaritzaren historia bera hiriari estuki lotua dago.

Bat batekotik idatzira

1813. urtetik hona Donostian bertsoak izan duen bilakaera eta protagonista nagusiak aipatuko ditugu. XVIII. mendean ohikoak ziren bertsolarien arteko guduak, bat-bateko bertso-saioak. Orduko bertsolaria eskolatu gabea zen, irakurtzen eta idazten ez zekiena. XIX. mendearekin batera, poliki-poliki bertsopaperak gailentzen hasi ziren, aldarrikapenak eta ideiak zabaltzeko eskaintzen zituzten erraztasunei esker: industrializazioa, gizarte gatazkak... hori dela eta, bertsopaperek sekulako loraldia ezagutu zuten eta, aldez, bertso-guduek behera egin zuten.

Jose Bizente Etxagarai. Donostiako lehen bertso-jartzaile ezaguna Jose Bizente Etxagarai izan zen. Jose Bizente Etxagarai, ofizioz Donostiako Alhondigako administrari izan zena, 1813 eta 1853 bitartean Donostiako ospakizun gehienetarako bertsoak eta letrak egin zituelako da ezaguna.

Jose Gonzalo Zulaika "Aita Donostia"

Jose Gontzalo Zulaika Agirre, ezagunagoa aita Donostia goitzenaz, (Donostia, Gipuzkoa, 1886ko urtarrilaren 10a - 1956ko abuztuaren 30a). Elizgizona, musikologo, musikagile, folklorista, euskal idazle eta euskaltzain. 1932n Euskaltzaindiako kide izendatu zuten euskara ebetetik kanpo ikasi zuen arren. Aipatzekoa da, besteren artean, euskal musikako 500dik gora abesti

eta melodia bildu zituela, ia galduan zeuden pieza asko jasoz. Haren irudi bat jarri zen Donostiako Santa Katalinako lorategietan, eta plaza bat eskaini zitzaion, bere omenez, Amara auzoan, 1992ko irailaren 21ean. Lesakan Jorge Oteizak egindako oroitarria ere badu.

segi Wikipedian irakurtzen

UBIK

Ubik, Tabakalerako sorkuntza liburutegia, Tabakalera kultura gune garaikidean dagoen liburutegia da. Arte eta pentsamendu garaikidea oinarri hartuta, XXI. mende hasierako beharrei erantzuteko asmoz abian jarri da liburutegi hau. Elkar gurutzatzen diren hiru ardatzetan garatzen da: ikasi, sortu eta gozatu. Oinarrizkoak diren edozein liburutegiko zerbitzuez gain, ikaskuntza eta sorkuntza gaitasuna sustatu nahi ditu, gai hauek inguruan batez ere: pentsamendu garaikidea, arteak, teknologia, ikus-entzunezkoa eta soinua, eta bideo jokoak.

segi Wikipedian irakurtzen

Julio Villar

Julio Villar Currutxaga (Donostia, 1943ko maiatzaren 26a) bidaiari, mendizale eta idazle donostiarra. Bakarrik bidaiatzea da bere mendiko edo itsasoko ibilbideen ezaugarri nagusia. "Alde egiten bizi naiz" esaldiarekin azaldu izan du bere filosofia eta isiltasuna nahiz paisaia elementu sakratu gisa aldarrikatzen ditu.

segi Wikipedian irakurtzen

Katalina Eleizegi

Katalina Eleizegi Maiz (Donostia, Gipuzkoa, 1889ko apirilaren 6a - Lizarra, Nafarroa, 1963ko azaroaren 19a) euskal idazlea da.

segi Wikipedian irakurtzen

Ezagunak dira baita ere, 1813ko abuztuaren 31ko sutea deskribatzen duten koplak, euskaraz, nahiz eta izenburua gazteleraz eman: "Año de 1813 : sitio, asalto, saqueo e incendio de la plaza de San Sebastián por las tropas aliadas angloportuguesas".

*"Ingueles Portuguesar
arturic erriya
biyac eguin digute
cembait picardiya
Violatu eta ill
saquiatsu gustiya
eta guero ondoren
erre Donostiya."*

Bat-batekotik idatzira, aipatzekoa da bertsolaritzak historiaren kronika egiteko hartzen duen lekua. Horren adibide garbia dira Etxagarainen bertsoak.

Berrikuntza edo Euskal Pizkundea

XIX. mendeko bigarren erdialdetik XX. mendeko lehen erdialdera, euskal literaturak Lehen Euskal Pizkundea izenez ezagutzen den loraldia ezagutu zuen. Karlismaldia galdu eta foruak deuseztatu zireneko galera-sentimenduari dago lotua, erromantizismoaren eragin nabarmenarekin. Donostiak protagonismo nabarmena izan zuen mugimenduan, lore-jokoak eta Euskal Erria aldizkaria horren lekuko. Horien bueltan bertsolari eta bertso-jartzaile ugari bildu ziren.

Bilintx. Donostiako bertsolaritzak eman duen bertsolaririk ezagunena, 1831ko apirilaren 30ean jaio zen eta 1876ko uztailaren 21ean hil, karlistek botatako granada batek eragindako zaurien ondorioz.

Ofizioz Donostiako Antzoki Zaharreko kontserje izanzen eta bertan dendaren bat ere izan zuen bere emaztearekin batera. Madrillo La Correspondencia egunkariko korrespondentsal ere izan zen.

Biktorkiano Iraolak egindako erretratua, Bilintxen izenpea eta guzti.

Bizitzan zehar ezbehar ugari izan zituen: aurpegia desitxuratu zion erorketa umetan, aurrezki guztiakohostu zizkietenekoa eta beste hainbat. Patu txar horrek eta ezinezkomaitasunari egindako bertso sortek Bilintxen irudi triste eta malenkonia-tsua sortu dute, baina Bilintxere bazen sagardotegi eta umorearen zale. Giro horretan sortutakoak dira guregana apenas iritsi diren bere bapateko bertso bakanak.

Jose Zapirain Irastorza (Txapillo). Udal langilea eta zapataria izateaz gain, *Euskal-Erria* aldizkarian bertso eta poema ugari argitaratu zituen. Euskaltzale sutsu eta saiaturia, umoretsua eta bertso zaharrak buruan gordetzeko dohain paregabea omen zeukan Txapillok. Donostiar-donostiarra, Lore-jokoak eta euskal festak Donostian antolatzen hasi orduko, Zapirain izan zen bertsolariak ekartzeko arduraduna.

Jose Zapirain Irastorza (Txapillo)

Jose Zapirain Irastorza (Donostia, Gipuzkoa, 1842 - 1914ko abuztuaren 27a) euskal idazlea eta bertsolaria. Donostian sortu eta bizi izan zen. Bretxako plazan jaioa. Udal langilea eta zapataria izateaz gain, poemak idatzi zituen. "Euskal-Erria" aldizkarian poema ugari argitaratu zituen, 1882urtetik 1913urtera. Euskaltzale sutsu eta saiaturia, umoretsua eta bertso zaharrak buruan gordetzeko dohain paregabea omen zeukan Txapillok. Donostiar-donostiarra, Lore-jokoak eta euskal festak Donostian antolatzen hasi orduko, Zapirain izan zen bertsolariak ekartzeko arduraduna. Bertso saio mordoa antolatu eta zuzendu zuen, ez bakarrik Donostian, baita Gipuzkoan, Nafarroan eta Lapurdin ere.

segi Wikipedian irakurtzen

Hil zenean, Jose Manuel Lujanbio Txirritak bertso batzuk eskaini zizkion:

*« Gure aita Zapirain
euskaldun abilla,
arrokeri gabeko
zintzo ta umilla;
zan ibiltzen etzana
erriyeta billa,
gañera gizon ona
prestu ta isilla,
Zeruaren erdiyan
gaur arki dedilla. »*

Artolatarrak. Ramon, Pepe eta Rosario»

XIX. mendeko bigarren erdialdea eta XX.aren hasieran Artola familia ageri zaigu. Ramon, aitak, eta hare seme-alaba Pepe eta Rosariok bertso sorta ugari sortu zituzten eta Donostiako bertsogintza eta kultur mugimenduan garrantzia handia izan zuten.

Rosario Artola, eserita, Ramon bere aita aldamenean duela; zutik, ezkerretik eskuinera, Juan Ramon, Francisco eta Pepe.

• **Ramon Artola.** Tolosa, Gipuzkoa, 1831ko abuztuaren 31 - Donostia, Gipuzkoa, 1906ko abuztuaren 20a)

Jaiotzez tolosarra izan arren oso gazterik etorri zen Donostiara bizitzera. Ofizioz linternero, pertsona garrantzitsua izan zen azken karlistadaren (1872-1876) ondoren, Donostian sortu zen giro eta mugimendu euskaltzalean. Jose Manterolak sortutako *Euskal Erria* aldizkariaren parte izan zen eta bertan argitaratu zituen bere bertso gehienak.

Garaiko sortzaileen ohiturari eutsiz, fedeari, maitasunari, pertsonaia famatuei eta euskarari kantatu zion, besteak beste, Ramonek baina

adierazgarriak dira batez ere, *ipuiak* edo *kontutxoak* bezala izendatu zituen bertso sailak. Fabulen gisara, animalia ezberdinen arteko gertaera kontatzen ditu bertsoan, bukaerako bere "moraleja" eta guzti.

Ramonek egindako lana emankorra izan bazen, are emankorragoa izan zen haren seme Peperena.

• **Pepe Artola** (Donostia, Gipuzkoa, 1864ko urtarrilaren 4a – 1929ko apirilaren 21a)

Aita bezala linternero, Donostiako bizitzan ezinbesteko pertsonaia bihurtu zen. Donostiako bandako eta Orfeón Donostiarrako kide,

Rosario Artola

Rosario Teodora Artola Elizetxea (Donostia, Gipuzkoa, 1869ko maiatzaren 7a - 1950eko urtarrilaren 5a) euskal idazlea eta bertsolaria. Idazle familia batean jaio zen, aitak, Ramon Artolak, poema asko eta asko idatzi zituen. Bere anaietako batek, Pepe Artolak, bertsogile ezaguna izateaz gain, antzerki lanak ere idatzi zituen. Familiako ohiturari jarraiki bertsopaperak idatzi zituen eta garaiko aldizkarietan argitaratu. Alegia gisa idatzi zituen bertso eta olerkiengatik egin zen ezagun batez ere. Donostian, kale bat dago bere izenean Luberri auzoan.

segi Wikipedia irakurtzen

garai hartan oso ezagunak ziren berak moldatu eta emandako bakarrizketak, *Praishku ala Motxa errian* esaterako. Donostia eta inguruko

herrietako festa eta ospakizunetan denek nahi omen zuten Pepe Artolaren antzezpen hauekin gozatu.

Hainbat antzerki obra ere idatzi zituen eta *Mendi-mendiyan*, Usandizagaren operaren hitzak ere bereak dira.

Halaber, bertso jartzaile oparoa izan zen Pepe, eta garaiko Donostiako ia gertakizun guztiei jarri zizkien bertsoak. Berak idatzitako bertso asko eta asko oso ezagunak dira nahiz eta askotan, herrikoiak deitzen dugun kategorian sartzen ditugun (*Mari Domingi*, *Bautista Basterretxe*, *Kapitan Pilotu*). Bertso sail hauetako asko *Ecós de Vasconia* liburuan jasotakoak dira, eta herriari jasotako lehen bertsoari Peperen bertsoak gehitzen zaizkio.

Txirrita (ezkerrean) eta Saiburu bertsolariak (argazkilaria: Indalecio Ojanguren. Bertso koloreztatua).

Fermin Imaz (1879-1929) bertsolaria eta, batez ere, bertso-jartzaile ezaguna izan zen eta bere garaiko ber-

tsolari ezagunenekin batera aritu izan zen. Herriko jaietara garaiko bertsolari handienekin batera deitzen zuten: Txirritarekin (Jose Manuel Lujanbio), Gaztelurekin (Juan Bautista Urkia) eta Frantzes Txikiyarekin. Gizon lodi samarra zen, sendoa eta aurpegi ederrekoa, oso bibote sarria eramateko ohitura zeukan. Fermin Imaz itsasoan ibiltzen zen arrantzan, eta bolada ez zenean berriz ikatza deskargatzen Donostiako kaian. La-sartera eta inguruko herrietara arraina saltzera joaten zen emaztearekin batera, zalgurdi batean.

Fermin Imazek bertsoak jartzeko zeukan iaioetasun berezia; bertsoak jarri, paperean inprentaratu eta kalean saldu zituen maiz. Gorde izan diren Imazen bertso jarriak Antonio Zavala ikerlariak bildu eta argitaratu zituen.

Lore Jokoak

Euskal Lore Jokoak XIX. mendean antolatutako kultura jardunaldiak izan ziren, musika, dantza eta euskal poesia sustatzeko helburuarekin antolatzen zirenak. Donostian 1877. urtean egin ziren lehen aldiz eta lehen urtetik bertatik bertsolarien bat-bateko saioak ere antolatu zituzten. Lore-jokoei esker, bat-bateko bertsoek gora egin zuten berriz.

Fermin Imaz

Juan Fermin Imaz Etxeberria bertsolaria Donostian jaio zen, 1879ko urtarrilaren 27an. Bertsolaria eta, batez ere, bertso-jartzaile ezaguna izan zen. Bere garaiko bertsolari bikainenekin batera aritu izan zen, besteak beste Donostiako Antzoki Zaharrean egiten ziren saioetan. 1929ko urtarrilaren 8an hil zen, Donostiako ospitalean.

segi Wikipedia irakurtzen

Jose Bizente Etxegarai

Jose Bizente Etxegarai (Donostia, Gipuzkoa, 1773ko uztailaren 1a - 1855eko apirilaren 15a) euskal idazlea eta olerkaria. Ofizioz Donostiako Alhondegiko administrari izan zena, 1813 eta 1853 bitartean Donostiako ospakizun gehienetarako bertsoak eta letrak egin zituelako da ezaguna.

segi Wikipedia irakurtzen

Udarregik 1878ko saioaren deskribapena egin zuen bertsotan,

*“Ama Birjiñetarako
señaladamente
Donostiyan broma hat
bidakaitu dute,
bertsuetara juateko
lau gizon dezente;
iru apuntadore
an zeuden presente;
jarri gera frente,
kantatu da fuerte,
berak nai duen arte,
ez degu izan kalte,
milla errial premiyo
eman digute.”*

Garaiko bertsolari ezagunek parte hartu zuten Donostiako Lore Jokoetan: Udarregi, Pello Errota, Jose Bernardo Otaño, Bautista Urkia Gorriya donostiarra eta beste asko. Saio hauen arrakastak erakusten du bertso giroa bazela hirian eta bertsolaritza bizi-bizirik zegoela.

Euskal Erria aldizkaria

Jose Manterolak sortutako *Euskal Erria* aldizkariak, euren obra zabaltzeko aukera paregabea eman zien garaiko idazle euskaldun eta be-

reziki donostiarrei euren obrak argitaratzeko. 1880. urtea eta 1918. urtea bitartean argitaratua, bere aurkezpenean idatzi zuen bezala, euskara eta euskal kultura sendotzeko helburuarekin sortu zen.

Aurreko atalean aipatutako artolatarrez gain, asko izan ziren aldizkari honen orrietan bertsoak argitaratu zituzten donostiarrak, hona horietako zenbait: Biktorianoa Iraola, Antonio Arzak, Martzelino Soroa, Frantzisko Lopez Allen, Pedro Maria Otaño, Kaetano S Irure, Felipe Casal Otegi, Ramon Gelbentzu, Alejandro Borroa, Jose Marino Arrieta, etab.

Aipagarria da halaber, Jose Manterolak bai Jose Bizente Etxegaray eta bereziki, Bilintxen lanak berreskuratu eta argitaratzeko egin zuen ahalgina.

Baserri giroko bertsolariak

Orain arte artikuluan agertutako bertsolari guztiak hiri giroko bertsolariak dira. XX. Mendearen hasieratik baina, Donostiako hirigunetik kanpoko bertsolarien berri ere iritsi zaigu. Aiete eta Ibaeta inguruko baserri eta sagardotegien inguruan mugitzen ziren bertsolariak dira batez ere.

Horietako asko, aipatutako giroan bapatean aritzen ziren bertsolariak ziren: Joxe Martin Kalonje, Lino Kalonje, Juan Mari Arriaga, Don Jose medikua...

Beste batzuk ordea, bertso paperak jartzen nabarmendu ziren, eta garaiko aldizkari eta egunkarietan bertso sorta ugari argitaratutakoak dira: Sebastian Salaberria, Manuel Matxain eta Segundo Kalonje.

Beñat Gaztelumendi

Beñat Gaztelumendi Arandia (Añorga, Gipuzkoa, 1987ko ekainaren 11) bertsolaria da. Bere lehendabiziko eta bigarren Gipuzkoako Bertsolari Txapelketetan txapeldunorde izandakoa. Hirugarrenean aldiz, Alaia Martinekin jokaturako buruz buruko estu baten ondotik, txapela jartzea lortu zuen 2015eko Abenduan. Bertsolari Txapelketa Nagusiko finalean izan zen 2013an.

segi Wikipedia irakurtzen

Bertsolari txapelketak

Euzko Gaztedik antolatu zituen lehenbiziko bi bertsolari txapelketa nagusiak, 1935ean eta 1936an. Argia astekariak horrela deskribatu zuen 1935eko bertso-gudua: "Gure ezagueran Donosti'n euskera alde egin dan jairik ederrena, igandekoa izantzan. Hoge bertsolari, ta Euzkadi 'ko onenetakoak gañera, aurkeztu ziran bertsolari gudara; ta lenengo saria Basarri idazle argi ta bertsolari jatorrarentzat izantzan"

Hoge bertsolarik hartu zuten lehen txapelketan. Hamasei gipuzkoarrak ziren: Alkain, Basarri, Erauskin, Etxeberria, Kortatxo, Lexo, Lujanbio, Mintegi, Nekezabal, Sorozabal, Telleritxiki, Txapel, Txirrita, Zabaleta, J. Zabaleta, eta Zepai; Iparraldekoak bi: Larralde eta Matxin; eta gainerako biak bizkaitarrak: Abarrategi eta Uriarte.

Epaimahaia berriz honakoak zeuden: Jose Ariztimuño Aitzol (Euskaltzaleak elkartearen izenean), Joseba Zubimendi (Eusko Gaztedi taldearen izenean), Toribio Altzaga, Joseba Olaizola, Txomin Olano eta Manuel Lekuona. Puntuak banatzeko ondoko sistema erabili zuten: bertso

oso txarrari 0; txar-xamarrari 5; on-xamarrari 10; onari 15; eta oso onari 20 puntu.

Joseba Zubimendi gai-jartzaileak bertsoz jarri zien lehenbiziko ariketa bertsolariei:

*"Ara bertsolarien
gudua eratu,
onekin gure izkuntza
nairikan goratu.
Bakoitzak nai duena
lezake kantatu"*

Lehenbiziko bi txapelketen ostean, Espainiako Gerra Zibilaren eta haren osteko errepresioaldi gogorraren etena gertatu zen. Euskaltzaindiak hartu zuen antolatze ardura handik urte batzuetara, 1960an, 1962an, 1965ean eta 1967an. Hurrengoak, hamahiru urteko etena eginda, 1980an eta 1982an egingo ziren, eta Xabier Amurizak irabazi zituen biak. Bizkaitarra izan arren, euskara batuan abestu zuen, orduko molde hautsiz, eta geroztik nagusi den bertsokera modernoaren oinarriak ezarri zituen. 1986tik aurrera, Euskal Herriko Bertsozale Elkartek antolatzen du txapelketa, lau urtean behin.

2005ean Donostiatik Barakaldora salto egin zuen finalak, BEC aretora. Orduz geroztik bertan jokatu ohi delarik.

2013koaz geroztik, egungo txapelduna Amets Arzallus da.

Gaur egungo bertsolariak

Gaur egun, bertsolaritza modu ezberdinetan lantzen da Donostian. Alde batetik, Donostiako ikastetxe batzuetan bertsolaritza lantzen da Gipuzkoako Bertsozale elkartearen ekimenez eta bestetik helduentzako zenbait bertso eskola ere badaude.

Bertso eskola horietan zenbat bertsolari dabilen zehaztea ezinezkoa denez, bertsolari zerrenda bat jartze aldera, inoiz Gipuzkoako Txapelketan parte hartu dutenen donostiar bertsolarien zerrenda jarriko dugu, helduenetik gazteenera: Iker Alustiza, Manex Mujika, Izarne Zelaia, Beñat Gaztelumendi, Unai Gaztelumendi eta Asier Azpiroz.

Aipagarria da, halaber, 2016an, Gipuzkoako txapelduna eta Gipuzkoako eskolarteko txapeldunak donostiarrak direla, Beñat Gaztelumendi eta Beñat Mujika, hurrenez hurren.

Unai Gaztelumendi

Unai Gaztelumendi Arandia (Añorga, Gipuzkoa, 1988) bertsolaria da, Beñat Gaztelumendiren anaia. Bertso eskola ezberdinetan ibilia, baita irakasle gisa ere. Gazte gaztetatik txapelketa eta sariketa ugaritan parte hartu duena. Gazte sariketa askotan kantatua. Plazatik Gaztetxera, Hernandorena eta Mikel Laboa sariketetan irabazle.

segi Wikipedian
irakurtzen

Gaiari buruzko zerbait gehitu nahiko zenuke?
Sartu Wikipedian eta idatzi

Liburu hau auzolanean sortu duten egileak:

Ansorena, Piter: Donostiako Udaleko Txistulari Taldea.

Arbelaitz, Lander: Donostiako piratak

Arzamendi, Arantxa: El País Vasco, El Frente Popular (Egunkaria), Gizpuzkoako Argazkilarien Elkartea, Maritxu Urreta, Club Vasco de Camping, Donostiako Elizbarrutiko museoa, Rosario Artola, Donostia (kultura) eta Donostia Literaturan.

Astigarraga, Aitzol: Beñat Gaztelumendi, Unai Gaztelumendi, Rosario Artola, Fermin Imaz eta Katalina Eleizegi.

Basurto, Asier: Julio Villar.

Belaustegi, Unai: Donostiako Ituna

Cachafeiro, Ana: Larratxoko gizarte-mugimendua.

Carballo, Daniel: Donostiakoa pilotalekuak

Díaz, Jeannette E.: Teatro Principal (San Sebastián)

Egaña, Miren: Donostiako ikastolen historia, Batxilergoko lehen euskara katedrak Euskal Autonomia Erkidegoan eta Écoles françaises (Donostia).

Egia, Gotzon: Guillermo Torrijos eta Fermin Imaz.

Elso, Idoia: Cristina Garmedia eta Donostia (ekonomia)

Gorospe, Begoña: Red Telefónica Urbana Municipal de San Sebastián

Idarreta, Larraitx: Caracasko Gipuzkoar Konpainia eta Jose Gonzalo Zulaika.

Irastorza, Nagore: Larrotxene kultur etxea eta Autonomia kalea (Donostia).

Lopez de Luzuriaga, Iñaki: Espainiako Gerra Zibila Donostian (1936), Donostiako historia, Caracasko Gipuzkoar Konpainia, Donostia (sarrera, historia...) eta Ondarretako espetxea.

Mariskal, Arantza: Ubik.

Martínez, Ascensión: Tomás Balbás.

Matxiñena, Sorne: Pedro Antequera Azpiri eta Koldo Artola.

Maza, Marta: Continental Hotela, Donostiako Haur Liburuaren Dokumentaziogunea, Fechas y Pelayos, Ezcurra hotela, Gran Hotel Europa, Hotel du Palais, Jacobo Domínguez Iglesias, Lasarteko aerodromoa, Lasarteko hipodromoa, Georges Market, Biarritz hotela, Gente menuda, Niza hotela, Parador Real hotela, Albeniz hotela eta Paris hotela.

Mujika, Manex: Donostiako bertsolaritzaren historia

Oliveri, Oihane: HABE liburutegia

Oregi, Elena: Loli Anaut

Ormazabal, Irene: Emakumeen etxea eta Arrieta ahizpak.

Otxotorena, Josune: Miren Josune Tolaretxipi

Perurena, Mertxe: Donostia (kultura)

Romea, Pilar: Dandai

Ruiz, Ana: Lugaritz kultur etxea eta Jose Zapiain Irastorza (Txapillo)

Sagarzazu, Nora: Kutxa Ekogunea parkea

Sarasa, Elena: Donostiako Berritzegunea

Sarasola, Kepa: Edora Agirre, Pedro Agirre, Buskando, Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkarrekin, Elena Lazkano, Josep Miró Nicolau, Andoni Sagarna, Uliako Lore-Baratzak parkea, Soroborda, Aita Donostiaren irudia (eskultura), Berreraikuntza eskultura, Formak hazkuntzan (eskultura), IXA taldea, Itzuetari kantua (eskultura), Lapazandegi, Nerea Lizarralde, Moneda baserria, Karlos del Olmo, Andresa Portugal, Pio Barojaren irudia (eskultura), Secundino Esnaola (eskultura), Siluetak (eskultura), Felix Soto, Ategorrietako Ate Gorriak (eskultura) eta Ume jolas (eskultura).

Soraa, Maite: Fermin Lasala, María Dolores Goya Mendiola, Fermin Lasala Collado, Riscalgo Markesgoa, Errondo, Benita Asas Manterola, Clara Campoamor, Espainiako Emakumeen Elkarrekin Nazionala eta Polloeko hilerria.

Subijana, Edorta: Jose Manuel Lujanbio (Txirrita)

Uriarte, Nerea: Maite Gonzalez, Lourdes Oñederra eta Untzi museoa.

Uzelai, Joseba: Txirrain, Tomás Balbás (itzulpena) eta Donostiako Udalaren Hiriko Telefono Sarea (itzulpena).

Zabala, Mertxe: Orixe ikastola

Alonso, Aitziber: 2. atala, ilustrazioa.

Caballero, Maite: 4. atala, ilustrazioa.

Casal, Mikel: 1. atala, ilustrazioa.

Martiarena Mattin, Iñaki: 3. atala, ilustrazioa.

ARTIKULU ITURRIAK ETA EGILEAK

Edorta Agirre Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Edorta_Agirre?oldid=5637831 Lankideak: CommonsDelinker, Ksarasola, Xabier Cañas eta Ernestobanpiroa

Pedro Agirre Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Pedro_Agirre?oldid=5561997 Lankideak: Ksarasola, Marklar2007 eta Xabier Cañas

Aita Donostiaren irudia (eskultura) Iturria: [https://eu.Wikipedia.org/wiki/Aita_Donostiaren_irudia_\(eskultura\)?oldid=5624190](https://eu.Wikipedia.org/wiki/Aita_Donostiaren_irudia_(eskultura)?oldid=5624190) Lankideak: Ksarasola eta Lore Agirrezabal

Albeniz Hotela(Donostia) Iturria: [https://eu.Wikipedia.org/wiki/Albeniz_Hotela\(Donostia\)?oldid=5622766](https://eu.Wikipedia.org/wiki/Albeniz_Hotela(Donostia)?oldid=5622766) Lankideak: Euskaldunaa, Martamazao eta Lore Agirrezabal

Loli Anaut Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Loli_Anaut?oldid=5624196 Lankideak: Xabier Cañas, Lainobeltz, Eoregi eta Lore Agirrezabal

Pedro Antequera Azpiri Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Pedro_Antequera_Azpiri?oldid=5625376 Lankideak: Marklar2007, Smatxi, Xabier Cañas, Lainobeltz, Martamazao eta Lore Agirrezabal

Arenzana Imaz Intxausti Montón Peral Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Arenzana_Imaz_Intxausti_Montón_Peral?oldid=5620138 Lankideak: Ainhorka

Arrieta ahizpak Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Arrieta_ahizpak?oldid=5571372 Lankideak: Euskaldunaa, Xabier Cañas, Lainobeltz eta Iormazabal

Koldo Artola Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Koldo_Artola?oldid=5625013 Lankideak: Marklar2007, Smatxi eta Xabier Cañas

Rosario Artola Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Rosario_Artola?oldid=5624204 Lankideak: Joxemai, TXiKiBoT, Marklar2007, Euskalduna, Euskaldunaa, Arantxa Arzamendi, Xabier Cañas, Aitzoleta, Lore Agirrezabaleta Anonimo: 2

Ategorrietako Ate Gorriak (eskultura) Iturria: [https://eu.Wikipedia.org/wiki/Ategorrietako_Ate_Gorriak_\(eskultura\)?oldid=5624213](https://eu.Wikipedia.org/wiki/Ategorrietako_Ate_Gorriak_(eskultura)?oldid=5624213) Lankideak: Ksarasola eta Lore Agirrezabal

Autonomia kalea (Donostia) Iturria: [https://eu.Wikipedia.org/wiki/Autonomia_kalea_\(Donostia\)?oldid=5621850](https://eu.Wikipedia.org/wiki/Autonomia_kalea_(Donostia)?oldid=5621850) Lankideak: Joxemai, Nagoiras eta Anonimo: 1

Tomás Balbás Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Tomás_Balbás?oldid=5608084 Lankideak: Xabier Armendaritz, Xabier Cañas, Lainobeltz eta Eusuu

Batxilergoko lehen euskara katedrak Euskal Autonomia Erkidegoan Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Batxilergoko_lehen_euskara_katedrak_Euskal_Autonomia_Erkidegoan?oldid=5624250 Lankideak: Joxemai, Xabier Cañas, Lainobeltz, Lore Agirrezabal, Zemorriya eta Anonimo: 1

Benita Asas Manterola Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Benita_Asas_Manterola?oldid=5623086 Lankideak: Xabier Cañas, Maiteo42011, Lainobeltz eta Lore Agirrezabal

Berreraikuntza eskultura Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Berreraikuntza_eskultura?oldid=5603463 Lankideak: Ksarasola

Biarritz hotela (Donostia) Iturria: [https://eu.Wikipedia.org/wiki/Biarritz_hotela_\(Donostia\)?oldid=5622768](https://eu.Wikipedia.org/wiki/Biarritz_hotela_(Donostia)?oldid=5622768) Lankideak: Xabier Cañas, Lainobeltz, Martamazao eta Lore Agirrezabal

Buskando Iturria: <https://eu.Wikipedia.org/wiki/Buskando?oldid=5602932> Lankideak: Ksarasola, EnzaiBot, Am3saBot, Euskaldunaa, Xabier Cañas eta Anonimo: 1

Clara Campoamor Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Clara_Campoamor?oldid=5602935 Lankideak: Josugoni, CommonsDelinker, Joxerra, Marklar2007, EnzaiBot, Zariquiegui, Xirkan, EmausBot, Addbot, Oraina, Xabier Cañas, Maiteo42011, Hpholke, Lainobeltz eta Anonimo: 2

Caracasko Gipuzkoar Konpainia Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Caracasko_Gipuzkoar_Konpainia?oldid=5602942 Lankideak: Joxemai, Xabier Armendaritz, TXiKiBoT, Marklar2007, Iñaki LL, EnzaiBot, Zariquiegui, Euskalduna, BRUTE, ZéroBot, Elhuyar Fundazioa, Addbot, Xabier Cañas, Larraizi, Ibon U., Lainobeltz, Ernestobanpiroa eta Anonimo: 4

Continental hotela (Donostia) Iturria: [https://eu.Wikipedia.org/wiki/Continental_hotela_\(Donostia\)?oldid=5622778](https://eu.Wikipedia.org/wiki/Continental_hotela_(Donostia)?oldid=5622778) Lankideak: Xabier Cañas, Martamazao eta Lore Agirrezabal

Donostia Iturria: <https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostia?oldid=5621341> Lankideak: EL Willy, Joxemai, Mikeloñuwiki, Alfanje~ euwiki, labaro, Abeaumont, Kaxero, Josugoni, Yrbotñuwiki, Patxi Iurra, Birasuegi, Gabri-eu, Kabri, Unaiiañuwiki, Basajaun74~ euwiki, Morate, YurikBot, Theklan, TXiKi, Karrikas, Euskaltzale bat, Etxeorratz, Xabier Armendaritz, Generalpoteito, JoulSauron~ euwiki, Edupedro, TXiKiBoT, KabriBot, TheklanBot, Janfri, Aralar, Katxijasotzaile, Thijs!bot, JAnDbot, Josu, Duendeverdeñuwiki, Alex AV, CommonsDelinker, MelancholieBot, Kadan, Aingeru, VolkovBot, Gotzon, Hanskarlperez, SieBot, Zubiria, Loveless, Unai Fdz. de Betoño, Am3sa, Idioma~bot, Xabier Zubiri, Hartza, Otsoañuwiki, Ksarasola, Marklar2007, Enekinw, Assar, BOTarate, Granadar, Laukatu, Iñaki LL, XabituX, Sarkaitz, EnzaiBot, Xoneca, Lucas~bot, Mikel M. Sasikoa, Belkoainpe, Zariquiegui, Jabi sanchez, Xqbot, Rubinbot, Gorkaazk, Euskalduna, ArthurBot, MastiBot, Larbelaitz, TobeBot, Mikel M, BetoñoBot, Am3saBot, Xxagu, Taamu2, Gorigori, Sikret8, Xirkan, Euskaldunaa, Independência, EmausBot, ZéroBot, HRoestBot, Txuriurdin, WikitanvirBot, MerllwBot, KLBotz, Askasua, Vagobot, Wikiñ3, Kesoff, Vieitez23, AssarBot, Estrategia 2020 dss, Dirección de Turismo de Gobierno Vasco, Dextbot, Defender, Rotlink, Arantxa Arzamendi, Addbot, Xabier Cañas, Ibon U., Singiniu, Corria2005, Jalkorta, Joxezin, Jontxiwiki, Lainobeltz, Mperurena, Idoia elso, Blanck-oooooooo eta Anonimo: 106

Donostiako historia Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_historia?oldid=5628439 Lankideak: Xabier Armendaritz, Iñaki LL, Xabier Cañas, Lainobeltz, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 1

Dandai Iturria: <https://eu.Wikipedia.org/wiki/Dandai?oldid=5628000> Lankideak: Xabier Cañas

Donostia literaturan Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostia_literaturan?oldid=5629696 Lankideak: CommonsDelinker eta Arantxa Arzamendi

Donostiako Berritzegunea Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_Berritzegunea?oldid=5624821 Lankideak: Xabier Cañas, Lore Agirrezabal eta Elena Sarasa

Donostiako bertsolaritzaren historia Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_bertsolaritzaren_historia?oldid=5625273 Lankideak: Xabier Armendaritz, Xabier Cañas, Aitzoleta, Lore Agirrezabal eta Manexmujika

Donostiako Elizbarrutiko museoa Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_Elizbarrutiko_museoa?oldid=5624260 Lankideak: Euskaldunaa, Arantxa Arzamendi, Xabier Cañas eta Lore Agirrezabal

Donostiako Haur Liburuaren Dokumentaziogunea Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_Haur_Liburuaren_Dokumentaziogunea?oldid=5624275 Lankideak: Joxemai, Euskaldunaa, Xabier Cañas, Martamazao, Lore Agirrezabal eta

Anonimo: 1

Donostiako idazleak Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_idazleak?oldid=5618930 Lankideak: Arantxa Arzamendi

Donostiako ikastolen historia Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_ikastolen_historia?oldid=5629264 Lankideak: Joxemai, Ksarasola, Iñaki LL, Euskaldunaa, Xabier Cañas, Lainobeltz, Lore Agirrezabal, Zemorriya eta Anonimo: 1

Donostiako pilotalekuak Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_pilotalekuak?oldid=5626477 Lankideak: Xabier Armendaritz, Dco971, Xabier Cañas, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 1

Donostiako Piratak Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_Piratak?oldid=5604088 Lankideak: Joxemai, Josugoni, TXiKi- BoT, TheklanBot, Ksarasola, EnzaiBot, Euskalduna, Larbelaitz, Euskaldunaa, EnekoGotzon, Ibon U., Baxur eta Anonimo: 3

Donostiako Udalaren Hiriko Telefono Sarea Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_Udalaren_Hiriko_Telefono_Sarea?oldid=5619940 Lankideak: Xabier Cañas eta Eusuu

Donostiako Udaleko Txistulari Taldea Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_Udaleko_Txistulari_Taldea?oldid=5627472 Lankideak: Joxemai, TXiKiBoT, TheklanBot, EnzaiBot, Zariquiegui, Etxebeo7, Euskalduna, JoxemaiBot, Xabier Cañas, Lainobeltz eta Lore Agirrezabal

Donostiako Ituna Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_Ituna?oldid=5622787 Lankideak: Escarbot, CommonsDelinker, Lopezartetxe~ euwiki, Koro, Marklar2007, Enzaiklope-dia, EnzaiBot, CommonsDelinker, MelancholieBot, Kadan, Aingeru, VolkovBot, Gotzon, Hanskarlperez, SieBot, Zubiria, Loveless, Unai Fdz. de Betoño, Am3sa, Idioma~bot, Xabier Zubiri, Hartza, Otsoañuwiki, Ksarasola, Marklar2007, Enekinw, Assar, BOTarate, Granadar, Laukatu, Iñaki LL, XabituX, Sarkaitz, EnzaiBot, Xoneca, Lucas~bot, Mikel M. Sasikoa, Belkoainpe, Zariquiegui, Jabi sanchez, Xqbot, Rubinbot, Gorkaazk, Euskalduna, ArthurBot, MastiBot, Larbelaitz, TobeBot, Mikel M, BetoñoBot, Am3saBot, Xxagu, Taamu2, Gorigori, Sikret8, Xirkan, Euskaldunaa, Independência, EmausBot, ZéroBot, HRoestBot, Txuriurdin, WikitanvirBot, MerllwBot, KLBotz, Askasua, Vagobot, Wikiñ3, Kesoff, Vieitez23, AssarBot, Estrategia 2020 dss, Dirección de Turismo de Gobierno Vasco, Dextbot, Defender, Rotlink, Arantxa Arzamendi, Addbot, Xabier Cañas, Ibon U., Singiniu, Corria2005, Jalkorta, Joxezin, Jontxiwiki, Lainobeltz, Mperurena, Idoia elso, Blanck-oooooooo eta Anonimo: 106

Donostiako historia Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_historia?oldid=5628439 Lankideak: Xabier Armendaritz, Iñaki LL, Xabier Cañas, Lainobeltz, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 1

Dandai Iturria: <https://eu.Wikipedia.org/wiki/Dandai?oldid=5628000> Lankideak: Xabier Cañas

Donostia literaturan Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostia_literaturan?oldid=5629696 Lankideak: CommonsDelinker eta Arantxa Arzamendi

Donostiako Berritzegunea Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_Berritzegunea?oldid=5624821 Lankideak: Xabier Cañas, Lore Agirrezabal eta Elena Sarasa

Donostiako bertsolaritzaren historia Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_bertsolaritzaren_historia?oldid=5625273 Lankideak: Xabier Armendaritz, Xabier Cañas, Aitzoleta, Lore Agirrezabal eta Manexmujika

Donostiako Elizbarrutiko museoa Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_Elizbarrutiko_museoa?oldid=5624260 Lankideak: Euskaldunaa, Arantxa Arzamendi, Xabier Cañas eta Lore Agirrezabal

Donostiako Haur Liburuaren Dokumentaziogunea Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Donostiako_Haur_Liburuaren_Dokumentaziogunea?oldid=5624275 Lankideak: Joxemai, Euskaldunaa, Xabier Cañas, Martamazao, Lore Agirrezabal eta

imo: 2

Ezcurra hotela (Donostia) Iturria: [https://eu.Wikipedia.org/wiki/Ezcurra_hotela_\(Donostia\)?oldid=5622795](https://eu.Wikipedia.org/wiki/Ezcurra_hotela_(Donostia)?oldid=5622795) Lankideak: Lainobeltz, Martamazao, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 1

Flechas y Pelayos Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Flechas_y_Pelayos?oldid=5622797 Lankideak: Iñaki LL, Xabier Cañas, Lainobeltz, Martamazao, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 1

Formak hazkuntzan (eskultura) Iturria: [https://eu.Wikipedia.org/wiki/Formak_hazkuntzan_\(eskultura\)?oldid=5603938](https://eu.Wikipedia.org/wiki/Formak_hazkuntzan_(eskultura)?oldid=5603938) Lankideak: Ksarasola

Frente Popular (egunkaria) Iturria: [https://eu.Wikipedia.org/wiki/Frente_Popular_\(egunkaria\)?oldid=5628953](https://eu.Wikipedia.org/wiki/Frente_Popular_(egunkaria)?oldid=5628953) Lankideak: Joxemai, CommonsDelinker, Marklar2007, Arantxa Arzamendi, Xabier Cañas, Lainobeltz eta Lore Agirrezabal

Cristina Garmendia Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Cristina_Garmendia?oldid=5623104 Lankideak: Joxemai, Oraina, Xabier Cañas, Lainobeltz, Idoia elso, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 1

Beñat Gaztelumendi Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Beñat_Gaztelumendi?oldid=5621348 Lankideak: Patxi Iurra, TXi- KiBoT, TheklanBot, Unai Fdz. de Betoño, Am3sa, Ksarasola, EnzaiBot, Gartxoak, Xabier Cañas, Aitzoleta eta Anonimo: 6

Unai Gaztelumendi Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Unai_Gaztelumendi?oldid=5598850 Lankideak: Landalan, Ksarasola, Xabier Cañas, Lainobeltz eta Aitzoleta

Gente menuda Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Gente_menuda?oldid=5622801 Lankideak: Martamazao eta Lore Agirrezabal

Gipuzkoako Argazkilari Elkarte Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Gipuzkoako_Argazkilari_Elkartea?oldid=5627514 Lankideak: Euskaldunaa, Arantxa Arzamendi, Lainobeltz eta Lore Agirrezabal

Maite Gonzalez Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Maite_Gonzalez?oldid=5619505 Lankideak: TXiKi, TXiKiBoT, TheklanBot, Jmbarandiaran, EmausBot, Arantxa Arzamendi, Xabier Cañas, Urigotne eta Anonimo: 2

Maria Dolores Goya Mendiola Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Maria_Dolores_Goya_Mendiola?oldid=5627520 Lankideak: Am3sa, Marklar2007, Xabier Cañas, Maiteo42011, Lore Agirrezabal eta Zemorriya

Gran Hotel Europa (Donostia) Iturria: [https://eu.Wikipedia.org/wiki/Gran_Hotel_Europa_\(Donostia\)?oldid=5622812](https://eu.Wikipedia.org/wiki/Gran_Hotel_Europa_(Donostia)?oldid=5622812) Lankideak: Xabier Cañas, Lainobeltz, Martamazao eta Lore Agirrezabal

HABE Liburutegia Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/HABE_Liburutegia?oldid=5618839 Lankideak: TheklanBot, Xabier Cañas, Referenciando, Lainobeltz eta Ooliveri

Heriz pasealekua Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Heriz_pasealekua?oldid=5562013 Lankideak: Xabier Cañas

Hotel du Palais (Donostia) Iturria: [https://eu.Wikipedia.org/wiki/Hotel_du_Palais_\(Donostia\)?oldid=5622822](https://eu.Wikipedia.org/wiki/Hotel_du_Palais_(Donostia)?oldid=5622822) Lankideak: Iñaki LL, Xabier Cañas, Lainobeltz, Martamazao, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 1

Ikus-entzunezkoaren aldiriak Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Ikus-entzunezkoaren_aldiriak?oldid=5620093 Lankideak: Ainhorka

Fermin Imaz Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Fermin_Imaz?oldid=5627670 Lankideak: TheklanBot, Gotzon, EnzaiBot, Euskaldunaa, Elhuyar Fundazioa, Xabier Cañas, Lainobeltz, Aitzoleta eta Lore Agirrezabal

Ixa taldea Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Ixa_taldea?oldid=5627671 Lankideak: Joxemai, Xabier Armendaritz, TXiKiBoT, TheklanBot, Unai Fdz. de Betoño, Ksarasola, Xartola, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 2

Iztuetari kantua (eskultura) Iturria: [https://eu.Wikipedia.org/wiki/Iztuetari_kantua_\(eskultura\)?oldid=5607130](https://eu.Wikipedia.org/wiki/Iztuetari_kantua_(eskultura)?oldid=5607130) Lankideak: Ksarasola eta Lainobeltz

Jacobo Domínguez Iglesias Iturria: https://eu.Wikipedia.org/wiki/Jacobo_Domínguez_Iglesias

Jacobo_Dom%C3%A9nguez_Iglesias?oldid=5623107 Lankideak: Iñaki LL, Xabier Cañas, Martamazao eta Lore Agirrezabal

Juana Larando Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Juana_Larando?oldid=5623984* Lankideak: Ksarasola eta Lore Agirrezabal

Julio Villar Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Julio_Villar?oldid=5627673* Lankideak: Lainobeltz, Baxur eta Lore Agirrezabal

Kontxita Beitia Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Kontxita_Beitia?oldid=5631719* Lankideak: Ksarasola

Kutxa Ekogunea parkea Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Kutxa_Ekogunea_parkea?oldid=5557170* Lankideak: Joxemai, Euskaldunaa, Xabier Cañas, Nainaizz eta Nora222

Lapazandegi Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Lapazandegi?oldid=5601433* Lankideak: Ksarasola eta Xabier Cañas

Larratxoko gizarte-mugimendua Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Larratxoko_gizarte-mugimendua?oldid=5623963* Lankideak: Xabier Cañas eta Lore Agirrezabal

Larrotxene kultur etxea Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Larrotxene_kultur_etxea?oldid=5562495* Lankideak: Euskaldunaa, Xabier Cañas eta Nagoiras

Fermin Lasala Collado Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Fermin_Lasala_Collado?oldid=5623113* Lankideak: Josugoni, Theklan- Bot, Unai Fdz. de Betoño, Marklar2007, EnzaiBot, BetoñoBot, RedBot, Euskaldunaa, JackieBot, Elhuyar Fundazioa, Arantxa Arzamendi, Amapab, Addbot, Xabier Cañas, MaiteO42011, Ibon U. eta Lore Agirrezabal

Lasarteko aerodromoa Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Lasarteko_aerodromoa?oldid=5622836* Lankideak: Iñaki LL, Xabier Cañas, Martamazao eta Lore Agirrezabal

Lasarteko hipodromoa Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Lasarteko_hipodromoa?oldid=5622852* Lankideak: Joxemai, Josugoni, Theklan-Bot, Unai Fdz. de Betoño, Marklar2007, Iñaki LL, Euskalduna, An13saBot, Euskaldunaa, KLBotz, Xabier Cañas, Martamazao, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 2

Elena Lazkano Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Elena_Lazkano?oldid=5627677* Lankideak: Xabier Armendaritz, Ksarasola, Enzai- Bot, Sikret8, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 1

Nerea Lizarralde Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Nerea_Lizarralde?oldid=5598540* Lankideak: Ksarasola

Lugaritz kultur etxea Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Lugaritz_kultur_etxea?oldid=5621561* Lankideak: Euskaldunaa, Xabier Cañas eta Anamruizap

Jose Manuel Lujanbio Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Jose_Manuel_Lujanbio?oldid=5609181* Lankideak: Joxemai, Josugoni, Patxi lurra, Kabri, YurikBot, Theklan, TXiKi, Arabar, Xabier Armendaritz, TXiKiBot, TheklanBot, Pere prlpz, Orereta, Unai Fdz. de Betoño, Amonamantangorri, Marklar2007, EnzaiBot, Musde H, Euskalduna, An13saBot, Euskaldunaa, EmausBot, Savh, Utolotu, Ekaitz55, Addbot, Xabier Cañas, Lainobeltz, Aitzolete eta Anonimo: 9

Vicente Manterola Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Vicente_Manterola?oldid=5623384* Lankideak: Marklar2007, Aihotz, Xabier Cañas eta Lore Agirrezabal

Georges Marquet Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Georges_Marquet?oldid=5553417* Lankideak: Marklar2007, Xabier Cañas, Lainobeltz eta Martamazao

Josep Miró Nicolau Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Josep_Mir%C3%B3_Nicolau?oldid=5627683* Lankideak: Ksarasola, Marklar2007, Xabier Cañas, Lainobeltz, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 1

Moneda baserria Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Moneda_baserria?oldid=5622872* Lankideak: Xabier Armendaritz, Ksarasola, Marklar2007 eta Lore Agirrezabal

Niza Hotela (Donostia) Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Niza_Hotela_(Donostia)?oldid=5622881* Lankideak: Martamazaoeta Lore Agirrezabal

Valentin Olano Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Valentin_Olano?oldid=5585051* Lankideak: Xabier Cañas

Karlos del Olmo Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Karlos_del_*

Olmo?oldid=5564938 Lankideak: Joxemai, Josugoni, Xabier Armendaritz, TXiKiBot, Ksarasola, Lainobeltzeta Anonimo: 2

Ondarretako espetxea Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Ondarretako_espetxea?oldid=5623342* Lankideak: Iñaki Lleta Lore Agirrezabal

Lourdes Oñederra Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Lourdes_O%C3%B1ederra?oldid=5634225* Lankideak: Joxemai, Patxi lurra, Xabier Armendaritz, TXiKiBot, TheklanBot, Amonamantangorri, Oliber, Ksarasola, Marklar2007, Assar, EnzaiBot, Sikret8, EmausBot, ZéroBot, AssarBot, Kiriku, Arantxa Arzamendi, Addbot, Urigotne eta Anonimo: 2

Orixekastola Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Orixekastola?oldid=5603056* Lankideak: Xabier Cañas eta MerZab

Parador Real Hotela (Donostia) Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Parador_Real_Hotela_(Donostia)?oldid=5622897* Lankideak: Xabier Cañas, Martamazao eta Lore Agirrezabal

París Hotela (Donostia) Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Paris_Hotela_(Donostia)?oldid=5622900* Lankideak: Martamazao eta Lore Agirrezabal

Pelayos semanario infantil Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Pelayos_semanario_infantil?oldid=5619002* Lankideak: Martamazao

Polloeko hilerria Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Polloeko_hilerria?oldid=5623115* Lankideak: Euskaldunaa, Xabier Cañas, MaiteO42011 eta Lore Agirrezabal

Ponsol Etxea Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Ponsol_Etxea?oldid=5622901* Lankideak: Joxemai, Marklar2007, Xabier Cañas eta Lore Agirrezabal

Andresa Portugal Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Andresa_Portugal?oldid=5630106* Lankideak: CommonsDelinker, Ksarasola, Marklar2007, Xabier Cañas eta Lainobeltz

Pío Barojaren irudia (eskultura Donostian) Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/P%C3%ADo_Barojaren_irudia_(eskultura_Donostian)?oldid=5604421* Lankideak: Ksarasola

Andoni Sagarna Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Andoni_Sagarna?oldid=5632914* Lankideak: Joxemai, Xabier Armendaritz, TXi- KiBot, TheklanBot, CommonsDelinker, Unai Fdz. de Betoño, Oliber, Ksarasola, EnzaiBot, AnderTeht, Lainobeltz, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 3

Secundino Esnaola (eskultura) Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Secundino_Esnaola_(eskultura)?oldid=5604231* Lankideak: Ksarasola

Siluetak (eskultura) Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Siluetak_(eskultura)?oldid=5599354* Lankideak: Ksarasola

Soroborda Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Soroborda?oldid=5622909* Lankideak: Ksarasola, EnzaiBot, An13saBot, Euskaldunaa, Xabier Cañas, Lainobeltz, Lore Agirrezabal eta Anonimo: 1

Felix Soto Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Felix_Soto?oldid=5623118* Lankideak: Joxemai, Ksarasola, EnzaiBot, An13saBot, Aihotz, AssarBot, Lainobeltz eta Lore Agirrezabal

Miren Josune Tolaretxipi Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Miren_Josune_Tolaretxipi?oldid=5567445* Lankideak: Aihotz, Xabier Cañas, Josune Otxotorena Sorondo eta Anonimo: 1

Guillermo Torrijos Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Guillermo_Torrijos?oldid=5562035* Lankideak: Gotzon, Marklar2007, Xabier Cañas eta Lainobeltz

Txapillo kalea Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Txapillo_kalea?oldid=5623080* Lankideak: Xabier Cañas eta Anamruizap

Txirain Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Txirain?oldid=5618798* Lankideak: Xabier Armendaritz, An13saBot, Euskaldunaa, Xabier Cañas, Eusuj eta Anonimo: 1

Ubik (liburutegia) Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Ubik_(liburutegia)?oldid=5562050* Lankideak: Xabier Cañas, Ixkulin eta Anonimo: 2

Uliako Lore-Baratzak parkea Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Uliako_Lore-Baratzak_parkea?oldid=5567291* Lankideak: CommonsDelinker, Ksarasola, Euskaldunaa, Xabier Cañas, Uliako Auzo Elkarte eta Anonimo: 1

Ume jolas (eskultura) Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/*

Ume_jolas_(eskultura)?oldid=5599350 Lankideak: Ksarasola

Maritxu Urreta Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Maritxu_Urreta?oldid=5627691* Lankideak: Marklar2007, Arantxa Arzamendi, Xabier Cañas eta Lore Agirrezabal

Jose Zapirain Irastorza (Txapillo) Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Jose_Zapirain_Irastorza_(Txapillo)?oldid=5630097* Lankideak: Euskaldunaa, Xabier Cañas, Lainobeltz, Aitzolete, Lore Agirrezabal, Anamruizap eta Anonimo: 2

Jose Gonzalo Zulaika Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Jose_Gonzalo_Zulaika?oldid=5594987* Lankideak: Joxemai, Patxi lurra, Theklan, Muturzikin, TheklanBot, Ksarasola, Marklar2007, EnzaiBot, An13saBot, Euskaldunaa, ZéroBot, Elhuyar Fundazioa, AssarBot, AnderTeht, Addbot, Xabier Cañas, PereBot, Larraizi, Hpholke, Mailopete, Lainobeltz, Ernestobanpiroa eta Anonimo: 3

Zurriola ikastola Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/Zurriola_ikastola?oldid=5602929* Lankideak: Joxemai, Ksarasola, Xabier Cañas eta Anonimo: 1

Écoles françaises (Donostia) Iturria: *https://eu.Wikipedia.org/wiki/%C3%89coles_fran%C3%A7aises_(Donostia)?oldid=5603324* Lankideak: Joxemai, Xabier Cañas eta Zemoriya

IRUDI ITURRIAK, LIZENTZIAK ETA LAGUNDU DUTENAK

Fitxategi:A_new_and_correct_map_of_the_trading_part_of_the_West_Indies.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/Wikipedia/commons/a/ad/A_new_and_correct_map_of_the_trading_part_of_the_West_Indies.png Lizentzia: Public domain

Lankideak: from the book A new & correct map of the trading part of the West Indies : including the seat of war between Gr. Britain and Spain : likewise the British Empire in America, with the French and Spanish settlements adjacent thereto : adornid with prospects of ye most considerable towns, ports, harbours &c. therein contained from the latest & best observations London: Printed for and sold by Henry Overton, at the White Horse without Newgate, 1741 "Dedicated to the Honble. Edward Vernon Esqr., Vice Admiral of the Blue and Commander in chief of all his Maj's. ships in the West Indies, by H.O. Jatorrizko artista: Henry Overton

Fitxategi:Agina_Lesaka_Oteiza_Aita_Donostia.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/83/Agina_Lesaka_Oteiza_Aita_Donostia.JPG Lizentzia: Public domain Lankideak: No machine-readable source provided. Own work assumed (based on copyright claims). Jatorrizko artista: No machine-readable author provided. *Josugoni* assumed (based on copyright claims).

Fitxategi:Aita_Donostia_eskultura.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d8/Aita_Donostia_eskultura.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*

Fitxategi:Arbcom_ru_editing.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/63/Arbcom_ru_editing.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *User:VasilievVV*

Fitxategi:Ategorrieta_eskultura_Donostian.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/04/Ategorrieta_eskultura_Donostian.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*

Fitxategi:Baustelle.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Baustelle.svg> Lizentzia: Public domain Lankideak: No machine-readable source provided. Own work assumed (based on copyright claims). Jatorrizko artista: No machine-readable author provided. *Duesentrieb* assumed (based on copyright claims).

Fitxategi:Benita_Asas_Manterola.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4d/Benita_Asas_Manterola.jpg Lizentzia: Public domain Lankideak: [?] Jatorrizko artista: No figura en ninguna fuente. (Unknown)

Fitxategi:Berreraikuntza_eskultura.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ed/Berreraikuntza_eskultura.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*

Fitxategi:Buskando_Urbiltegia_Ulia_Donostia_Lumina_Noche.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/27/Buskando_Urbiltegia_Ulia_Donostia_Lumina_Noche.jpg Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina

Jatorrizko artista: *Lumina Noche*

Fitxategi:Carlos_III_firma_el_Decreto_de_libre_comercio.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/07/Carlos_III_firma_el_Decreto_de_libre_comercio.jpg Lizentzia: Public domain Lankideak: http://www.20-10historia.com/images/imagenes_articulos/volzemaylmi_arto3_im08_gr.jpg

Jatorrizko artista: Pere Pau Muntanya (1749-1803)

Fitxategi:CasaCoima.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e3/CasaCoima.jpg> Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Arayjogi*

Fitxategi:Casa_Guipuzcoana.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/93/Casa_Guipuzcoana.JPG Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Victor Flames*

Fitxategi:Clara_Campoamor.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a3/Clara_Campoamor.png Lizentzia: Public domain Lankideak: Mundo Gráfico, número 1026 de 1 de julio de 1931, página 30 Jatorrizko artista: No consta

Fitxategi:Clara_Campoamorren_Panteoia_01.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/h/hf/Clara_Campoamorren_Panteoia_01.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Maiteo42011*

Fitxategi:Clara_Campoamorren_Panteoia_02.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/73/Clara_Campoamorren_Panteoia_02.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Maiteo42011*

Fitxategi:Cocoa_Pods.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e0/Cocoa_Pods.JPG Lizentzia: Public domain Lankideak: *en:Image:Cocoa_Pods.JPG* Jatorrizko artista: Photo by *Medicaster*.

Fitxategi:Commons-logo.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg> Lizentzia: Public domain Lankideak: This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) Jatorrizko artista: SVG version was created by *User:Grunt* and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by *Reidab*.

Fitxategi:Compania_Guipuzcoana_Accion_2124_Madrid_1_junio_1752.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/79/Compania_Guipuzcoana_Accion_2124_Madrid_1_junio_1752.jpg Lizentzia: Public domain Lankideak: Accion Compania Guipuzcoana, June 1 1752 (web original was found [here](#)) Jatorrizko artista: Compania Guipuzcoana Madrid

Fitxategi:Crystal_personal.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Crystal_personal.png Lizentzia: LGPL Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?

Fitxategi:Crystal_personal.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/24/Crystal_personal.svg Lizentzia: LGPL Lankideak: based on *File:Crystal_personal.png* Jatorrizko artista: Everaldo Coelho; see upload log

Fitxategi:Donostia1980-_Lehenengo_Euskararen_katedradun_zenbait.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/30/Donostia1980-_Lehenengo_Euskararen_katedradun_zenbait.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: My husband's photo archive Jatorrizko artista: Fermin LEIZAOLA

Fitxategi:Donostiako_erdigunea,_Euskal_Herria.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Donostiako_erdigunea%2C_Euskal_Herria.png Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.openstreetmap.org/> Jatorrizko artista: <http://www.openstreetmap.org/>

Fitxategi:E3d_txikia.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/h/1a/E3d_txikia.png Lizentzia: Public domain Lankideak: DEM: SRTM3 published by the NASA (<http://seamless.usgs.gov>)

Jatorrizko artista: Asier Sarasua Garmendia, Assar

Fitxategi:Engraving_la_gauria_1743.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e2/Engraving_la_gauria_1743.jpg Lizentzia: Public domain Lankideak: Engraving of La Gauria 1743 Jatorrizko artista: Diary of Caracas 1743

Fitxategi:Exposicion_arenzana_imaz_intxausti_monton_per-al.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Exposicion_arenzana_imaz_intxausti_monton_per-al.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ainhorka*

Fitxategi:Flag_of_Spain.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9a/Flag_of_Spain.svg Lizentzia: CCo Lankideak: ["Sodipodi.com Clipart Gallery". Original link no longer available] Jatorrizko artista: Pedro A. Gracia Fajardo, escudo de *Manual de Imagen Institucional de la Administración General del Estado*

Fitxategi:Flag_of_the_Basque_Country.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/Flag_of_the_Basque_Country.svg Lizentzia: CC BY-SA 2.5 Lankideak: own work (modification of the former image at this page) Jatorrizko artista: Daniele Schirmo aka *Frankie688*

Fitxategi:Flag_of_the_Community_of_Madrid.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9c/Flag_of_the_Community_of_Madrid.svg Lizentzia: CCo Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?

Fitxategi:Gipuzkoa_fisikoa.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/Gipuzkoa_fisikoa.png Lizentzia: Public domain Lankideak: DEM: SRTM3 published by the NASA (<http://seamless.usgs.gov>) Jatorrizko artista: Asier Sarasua Garmendia, Assar

Fitxategi:Guipuzcoan_Company_Caracas.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3d/Guipuzcoan_Company_Caracas.jpg Lizentzia: Public domain Lankideak: File:Compania Guipuzcoana Accion 2124 Madrid 1 junio 1752.jpg Jatorrizko artista: Compania Guipuzcoana Madrid

Fitxategi:Guipúzcoa.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3f/Guip%C3%A1zcoa.svg> Lizentzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *HansenBCN*

Fitxategi:Hotel_Albeniz_1_(1908-1937).jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a1/Hotel_Albeniz_1_%281908-1937%29.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Turismo y hoteles en la tarj eta postal 1900-1975: Donostia San Sebastián Guipúzcoa Jatorrizko artista: Laurentino Gómez Beldarrain

Fitxategi:Hotel_Biarritz_1906-1911.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/82/Hotel_Biarritz_1906-1911.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Turismo y hoteles en la tarj eta postal 1900-1975: Donostia San Sebastián Guipúzcoa Jatorrizko artista: Laurentino Gómez Beldarrain

Fitxategi:Hotel_Continental_01.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c5/Hotel_Continental_01.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Las Maravillas de España : San Sebastián, residencia real. Udal Liburutegi Sarearen Liburutegi Digitala Jatorrizko artista: Suplemento Revista Internacional. Las Maravillas de España : San Sebastián, residencia real. Viuda de Tasso. Barcelona, 1915

Fitxategi:Hotel_biarritz_Arenal_1912.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/06/Hotel_biarritz_Arenal_1912.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Turismo y hoteles en la tarj eta postal 1900-1975: Donostia San Sebastián Guipúzcoa Jatorrizko artista: Laurentino Gómez Beldarrain

Fitxategi:Juan_Vicente_Bolívar.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0b/Juan_Vicente_Bolívar.jpg Lizentzia: Public domain Lankideak: <http://seamless.usgs.gov>)

www.galizacig.com/actualidade/200404/xmc_simon_boli-var_en_galiza.htm Jatorrizko artista: Ezezaguna

Fitxategi:La_Guaira_Colonial.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/30/La_Guaira_Colonial.jpg Lizentzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Severuksen*

Fitxategi:Lauburu.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ee/Lauburu.svg> Lizentzia: Public domain Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?

Fitxategi:Locator_Dot.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e9/Locator_Dot.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: *Locator Dot.gif*. Jatorrizko artista: Petr Dlouhý

Fitxategi:Monumento.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Monumento.svg> Lizentzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ecelan*

Fitxategi:Pedro_Antequera.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/32/Pedro_Antequera.png Lizentzia: Public domain Lankideak: Mundo Gráfico, número 82 de 21 de mayo de 1913, página 7 Jatorrizko artista: No consta

Fitxategi:R_artola.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a9/R_artola.png Lizentzia: Public domain Lankideak: Enciclopedia Auñamendi Estornes Lasa Jatorrizko artista: M.Zuloaga

Fitxategi:San_Sebastian_s._XVII.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/34/San_Sebastian_s._XVII.jpg Lizentzia: Public domain Lankideak: Exposición en la Biblioteca de Viena, recogida en *El País Semanal* Jatorrizko artista: *Pedro Texeira* (digitalizado por generalpoteito)

Fitxategi:TomasBalbas_xEliasSalaberria_Kutxa.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/00/TomasBalbas_xEliasSalaberria_Kutxa.png Lizentzia: Public domain Lankideak: Colección Kutxa/Kutxa Bilduma Jatorrizko artista: Elias Salaverria (Colección Kutxa/Kutxa Bilduma)

Fitxategi:Amara_Donostia_Euskal_Herria.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/db/Amara%2C_Donostia_Euskal_Herria.jpg Lizentzia: CC BY 3.0 es Lankideak: <http://argazki.irekia.euskadi.net/es/search/6045/photos/10375> Jatorrizko artista: Mikel Arrazola

Fitxategi:Amara_Errondotik_urumea.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/87/Amara_Errondotik_urumea.jpg Lizentzia: CC BY-SA 2.0 Lankideak: *Flickr: Amara Errondotik / Amara desde Errondo* Jatorrizko artista: DONOSTIA KULTURA

Fitxategi:AquariumDonostia.JPG Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/04/AquariumDonostia.JPG> Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Catatine*

Fitxategi:Arbcom_ru_editing.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/63/Arbcom_ru_editing.svg

Lizentzia: Public domain Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *User:VasilievVV*

Fitxategi:Ayuntamiento-S.S.Center.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Ayuntamiento-S.S.Center.jpg> Lizentzia: CC-BY-SA-3.0 Lankideak: Image taken by Daniel using a Olympus digital camera. Jatorrizko artista: Daniel Díez Sanquirce

Fitxategi:Bandera de San Sebastián.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/ob/Bandera_de_San_Sebasti%C3%A1n.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Generalpoteito*

Fitxategi:Baustelle.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Baustelle.svg> Lizentzia: Public domain Lankideak: No machine-readable source provided. Own work assumed (based on copyright claims). Jatorrizko artista: No machine-readable author provided. *Duesentrieb* assumed (based on copyright claims).

Fitxategi:Bilintx.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/20/Bilintx.jpg> Lizentzia: Public domain Lankideak: Portrait made by Biktoriano Iraola (1841–1919) and published in Euskal-Eria in 1895 Jatorrizko artista: Biktoriano Iraola

Fitxategi:Braun_Donostia-San Sebastián_UBHD.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/89/Braun_Donostia-San_Sebasti%C3%A1n_UBHD.jpg Lizentzia: Public domain Lankideak: Universitätsbibliothek Heidelberg <http://digit.ub.uni-heidelberg.de/digit/braun1582bd1> Jatorrizko artista: Georg Braun; Frans Hogenberg

Fitxategi:Canadian_Museum_of_Civilization_(8347674349).jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/73/Canadian_Museum_of_Civilization_%288347674349%29.jpg Lizentzia: CC BY 2.0 Lankideak: Canadian Museum of Civilization Jatorrizko artista: *shankar s.* from sharjah, united arab emirates

Fitxategi:City_locator_5.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/City_locator_5.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: self-made (*Image:Palette pour la cartographie.svg*) Jatorrizko artista: *Styx*

Fitxategi:Clima_San Sebastián (España).PNG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8a/Clima_San_Sebasti%C3%A1n_%28Espa%C3%B1a%29.PNG Lizentzia: Public domain Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?

Fitxategi:Commons-logo.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg> Lizentzia: Public domain Lankideak: This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) Jatorrizko artista: SVG version was created by *User:Grunt* and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by *Reidab*.

Fitxategi:Compass_rose_pale.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b6/Compass_rose_pale.svg Lizentzia: CC-BY-SA-3.0 Lankideak: svg version of *Image:Reinel compass rose.svg*. Jatorrizko artista: *Fibonacci*

Fitxategi:Dario de Regoyos - Basque Celebration (dance at El Antiguo, San Sebastián) - Google Art Project.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Dar%C3%ADo_de_Regoyos_-_Basque_Celebration_%28dance_at_El_Antiguo%2C_San_Sebasti%C3%A1n%29_-_Google_Art_Project.jpg Lizentzia: Public domain Lankideak: *XQHozxHrJfL-Rig* at Google Cultural Institute maximum zoom level Jatorrizko artista: *Dario Regoyos*

Fitxategi:Denis_Dighton_Storming_of_San Sebastian.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/53/Denis_Dighton_Storming_of_San_Sebastian.jpg Lizentzia:

Public domain Lankideak: <http://www.bbc.co.uk/arts/yourpaintings/paintings/the-storming-of-san-sebastian-197101> Jatorrizko artista: *Denis Dighton*

Fitxategi:Donostia_iglesia_SVicente_exterior.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f8/Donostia_iglesia_SVicente_exterior.jpg Lizentzia: CC BY-SA 3.0 es Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Crucccone*

Fitxategi:Donostia_udalerrria_OSM_2016.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/79/Donostia_udalerrria_OSM_2016.png Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.openstreetmap.org> Jatorrizko artista: OSM contributors, map made with Maperitive

Fitxategi:Donostiako_Alde_Zaharra_Euskal_Herria.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7c/Donostiako_Alde_Zaharra%2C_Euskal_Herria.jpg Lizentzia: CC BY 3.0 es Lankideak: <http://argazki.irekia.euskadi.net/eu/photos/h805> Jatorrizko artista: Mikel Arrazola

Fitxategi:Donostiako_Antzoki_Zaharra_01.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2b/Donostiako_Antzoki_Zaharra_01.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Xabier Cañas*

Fitxategi:Donostiako_auzoak.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b1/Donostiako_auzoak.png Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.openstreetmap.org/> Jatorrizko artista: <http://www.openstreetmap.org/>

Fitxategi:Donostiako_portua_eta_Urgull_mendia_Euskal_Herria.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4d/Donostiako_portua_eta_Urgull_mendia%2C_Euskal_Herria.jpg Lizentzia: CC BY 3.0 es Lankideak: <http://argazki.irekia.euskadi.net/eu/search/7297/photos/1258> Jatorrizko artista: Mikel Arrazola

Fitxategi:EA)logo.jpg Iturria: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3e/EA\)logo.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3e/EA)logo.jpg) Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *A6Bilbao*

Fitxategi:East.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5d/Boxed_East_arrow.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: *DarkEvil*. Jatorrizko artista: *DarkEvil*

Fitxategi:El_Peine_De_Los_Vientos_1_San_Sebastian.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dd/El_Peine_De_Los_Vientos_1%2C_San_Sebastian.jpg Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Sukopare*

Fitxategi:Escut_Donostia.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c7/Escut_Donostia.svg Lizentzia: CCo Lankideak: Origine : <http://perso.wanadoo.es/janthkm/sansebastian/donostia/donostia.htm> puis modifié en svg Jatorrizko artista: *Frombenny*

Fitxategi:Flag_of_Azerbaijan.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dd/Flag_of_Azerbaijan.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: http://www.elibrary.az/docs/remz/pdf/remz_bayraq.pdf and <http://www.mecis.gov.az/?az/topcontent/21> Jatorrizko artista: Skopp and others

Fitxategi:Flag_of_Europe.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b7/Flag_of_Europe.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: File based on the specification given at [1]. Jatorrizko artista: *User:Verdy p*, *User:-xfi-*, *User:Paddu*, *User:Nightstallion*, *User:Funakoshi*, *User:Jeltz*, *User:Dbenbenn*, *User:Zscout370*

Fitxategi:Flag_of_Georgia.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/of/Flag_of_Georgia.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: Norberak egina based on *File:Brdzanebuleba 31.pdf* Jatorrizko artista: *User:Skopp*

Fitxategi:Flag_of_Germany.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/ba/Flag_of_Germany.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?

Fitxategi:Flag_of_Italy.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/03/Flag_of_Italy.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: There has been a long discussion on the colors of this flag. Please read *the talk page* before editing or reverting this image. Pantone to RGB performed by <http://www.pantone.com/pages/pantone/colorfinder.aspx> Jatorrizko artista: see below

Fitxategi:Flag_of_Japan.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9e/Flag_of_Japan.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: Law Concerning the National Flag and Anthem (1999) URL link in English, actual law (Japanese, colors from http://www.mod.go.jp/j/info/nds/siyousyo/dsp_list_j.htm#Z8701 Jatorrizko artista: Various

Fitxategi:Flag_of_Mexico.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fc/Flag_of_Mexico.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: This vector image was created with *Inkscape*. Jatorrizko artista: *Alex Covarrubias*, 9 April 2006

Fitxategi:Flag_of_Western_Sahara.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/26/Flag_of_the_Sahrawi_Arab_Democratic_Republic.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: undefined Jatorrizko artista: El Uali Mustapha Sayed

Fitxategi:Flag_of_the_United_Kingdom.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/Flag_of_the_United_Kingdom.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: Norberak egina per data at <http://flagspot.net/flags/gb.html> Jatorrizko artista: Original flag by Acts of Union 1800

Fitxategi:Flag_of_the_United_States.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a4/Flag_of_the_United_States.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: SVG implementation of U. S. Code: Title 4, Chapter 1, Section 1 [1] (the United States Federal "Flag Law"). Jatorrizko artista: *Dbenbenn*, *Zscout370*, *Jacobolus*, *Indolences*, *Technion*.

Fitxategi:Gipuzkoa_-_Donostialdearen_kokapena.gif Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a4/Gipuzkoa_-_Donostialdearen_kokapena.gif Lizentzia: CC-BY-SA-3.0 Lankideak: Own work based on *Image:Gipuzkoako_eskualdeak.gif* Jatorrizko artista: *TXiki*

Fitxategi:Gipuzkoa_politikoak.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/95/Jaizkibel_016.JPG Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Assar*

Fitxategi:Green_Arrow_Up.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/Green_Arrow_Up.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?

Fitxategi:Guipúzcoa.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3f/Guip%C3%BAzcoa.svg> Lizentzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *HansenBCN*

Fitxategi:Jaizkibel_016.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/95/Jaizkibel_016.JPG Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Joxemai*

Fitxategi:Locator_Dot.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/es/Locator_Dot.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: *Locator Dot.gif*: Jatorrizko artista: Petr Dlouhý

Fitxategi:Matxinoak_Donostian_sartzen_13.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/ff/f9/Matxinoak_Donostian_sartzen_13.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Gure Gipuzkoa* Jatorrizko artista: Fondo Marín, Pascual Marín, property of Kutxa, Kutxateka

Fitxategi:North.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/44/North.svg> Lizentzia: Public domain

Lankideak: *DarkEvil*. Jatorrizko artista: *DarkEvil*

Fitxategi:Openstreetmap_logo.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bo/Openstreetmap_logo.svg Lizentzia: CC BY-SA 2.0 Lankideak: https://wiki.openstreetmap.org/wiki/File:Public-images-osm_logo.svg Jatorrizko artista: Ken Vermette

Fitxategi:Panoramika_donostia_igeldotik.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7b/Panoramika_donostia_igeldotik.jpg Lizentzia: CC BY-SA 2.0 Lankideak: <http://www.flickr.com/photos/dorron/9483773547> Jatorrizko artista: Urko Dorronsoro

Fitxategi:Portal.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c9/Portal.svg> Lizentzia: CC BY 2.5 Lankideak: Portal.svg Jatorrizko artista: Portal.svg: *Pepetps*

Fitxategi:Portal_de_la_Basilica_de_Santa_María_del_Coro-Koruko_Andre_Mariaren_basilika_San_Sebastian-Donostia_Guipuzcoa-Gipuzkoa.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d5/Portal_de_la_Bas%C3%ADlica_de_Santa_Mar%C3%ADa_del_Coro-Koruko_Andre_Mariaren_basilika_San_Sebastian-Donostia%2C_Guipuzcoa-Gipuzkoa.JPG Lizentzia: CC BY-SA 3.0 es Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Roberto Chamoso G*

Fitxategi:Red_Arrow_Down.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/04/Red_Arrow_Down.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?

Fitxategi:Renfe_MD_449-059_en_San_Sebastián.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/78/Renfe_MD_449-059_en_San_Sebasti%C3%A1n.jpg Lizentzia: CC BY 2.0 Lankideak: <http://www.flickr.com/photos/venturaz/5594888842/> Jatorrizko artista: Venturaz

Fitxategi:San_Sebastian-Tamborrada_Festival.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ed/San_Sebastian-Tamborrada_Festival.jpg Lizentzia: Public domain Lankideak: Transferred from pl:Wikipedia to Commons by *Pjahr* using *CommonsHelper*. Jatorrizko artista: *SanSe* at *poloniera Wikipedia*

Fitxategi:San_Sebastian_Palacio_Miramar.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/25/San_Sebastian_Palacio_Miramar.JPG Lizentzia: CC BY 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Generalpoteito*

Fitxategi:San_Sebastian_aerea.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b7/San_Sebastian_aerea.jpg Lizentzia: CC BY 2.5 Lankideak: Wikimedia Commons, image under Creative Commons Attribution 2.5 (*image page*) Jatorrizko artista: Hynek Moravec; modified by Generalpoteito

Fitxategi:San_Sebastian_aerial_7906a.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a9/San_Sebastian_aerial_7906a.jpg Lizentzia: CC BY 2.5 Lankideak: Self-photographed Jatorrizko artista: Hynek Moravec

Fitxategi:San_Sebastián_Gran_Kursaal.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4b/San_Sebasti%C3%A1n_Gran_Kursaal.jpg Lizentzia: Public domain Lankideak: *Biblioteca de Koldo Mitxelena Kulturunea, DFC* Jatorrizko artista: Ezezaguna

Fitxategi:South.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cd/South.svg> Lizentzia: Public domain

Lankideak: *DarkEvil*. Jatorrizko artista: *DarkEvil*
Fitxategi:Trena_donostia_amara_0001.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/ca/Trena_donostia_amara_0001.jpg Lizentzia: CC BY-SA 2.0 Lankideak: <http://www.flickr.com/photos/donostiakultura/12116640765> Jatorrizko artista: DONOSTIA KULTURA
Fitxategi:Twemoji_1f6b9.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Twemoji_1f6b9.svg Lizentzia: CC BY 4.0 Lankideak: <https://github.com/twitter/twemoji> Jatorrizko artista: Twitter
Fitxategi:Twemoji_1f6ba.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/80/Twemoji_1f6ba.svg Lizentzia: CC BY 4.0 Lankideak: <https://github.com/twitter/twemoji> Jatorrizko artista: Twitter
Fitxategi:Victoria_Eugenia_San_Sebastian_Fachada_princip..JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/35/Victoria_Eugenia_San_Sebastian_Fachada_princip..JPG Lizentzia: CC BY-SA 2.5 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: Generalpoteito
Fitxategi:West.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fo/West.svg> Lizentzia: Public domain Lankideak: *DarkEvil*. Jatorrizko artista: *DarkEvil*
Fitxategi:1937_gerratik_ihesi.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d1/1937_gerratik_ihesi.jpg Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Gure Gipuzkoa*, Kutxa Fototeka Jatorrizko artista: Pascual Marín, Fondo Marín
Fitxategi:1940_Himmler_in_Gipuzkoa_plaza.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/h/19/1940_Himmler_in_Gipuzkoa_plaza.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Gure Gipuzkoa*, Kutxa Fototeka Jatorrizko artista: FONDO MARIN, PASCUAL MARIN
Fitxategi:2016_Donostia_oroimen_ekitaldia.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/2016_Donostia_oroimen_ekitaldia.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Iñaki LL*
Fitxategi:316_ensache_amar_a_erondotik.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/de/316_ensache_amar_a_erondotik.jpg Lizeentzia: CCo Lankideak: <http://www.guregipuzkoa.eus/es/?s=errendo&lang-es#gallery/a47ea77d152e029e6b9ee4cf80b6003f/65949/comments> Jatorrizko artista: Ezezaguna
Fitxategi:Acorazado_España_(01).jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/28/Acorazado_Espa%C3%B1a_%2801%29.jpg Lizeentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: *[1]* Jatorrizko artista: Photographie de Ricardo Martín, importé par *Basilio*
Fitxategi:Almirante_Cervera-crucero.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/86/Almirante_Cervera-crucero.jpg Lizeentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: *[1]* Jatorrizko artista: José María Conzalez, importé par *Basilio*
Fitxategi:Argazkilaritza_elkartea_donostia_0001.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/cc/Argazkilaritza_elkartea_donostia_0001.JPG Lizeentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Joxemai*
Fitxategi:Bandera_de_San_Sebastián.svg Iturria: [*San_Sebasti%C3%A1n.svg* Lizeentzia: Public domain Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Generalpoteito*
Fitxategi:Baustelle.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Baustelle.svg> Lizeentzia: Public domain Lankideak: No machine-readable source provided. Own work assumed \(based on copyright claims\). Jatorrizko artista: No machine-readable author provided. *Duesentrieb* assumed \(based on copyright claims\).
Fitxategi:Beñat_Gaztelumendi_bertsolaria_2009an.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cf/Be%C3%B1at_Gaztelumendi_bertsolaria_2009an.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cf/Be%C3%B1at_Gaztelumendi_bertsolaria_2009an.jpg\) Lizeentzia: CC BY 2.0 Lankideak: originally posted to *Flickr* as *IMG_4152* Jatorrizko artista: *UKBERRI.NET Uribe Kosta eta Erandioko agerkari digitala*
Fitxategi:Crystal_personal.png Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Crystal_personal.png\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Crystal_personal.png\) Lizeentzia: LGPL Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?
Fitxategi:Crystal_personal.svg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/24/Crystal_personal.svg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/24/Crystal_personal.svg\) Lizeentzia: LGPL Lankideak: based on *File:Crystal_personal.png* Jatorrizko artista: Everaldo Coelho; see upload log
Fitxategi:Donostiako_erdigunea,_Euskal_Herria.png Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Donostiako_erdigunea%2C_Euskal_Herria.png\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Donostiako_erdigunea%2C_Euskal_Herria.png\) Lizeentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.openstreetmap.org/> Jatorrizko artista: <http://www.openstreetmap.org/>
Fitxategi:E3d_txikia.png Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/h/1a/E3d_txikia.png\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/h/1a/E3d_txikia.png\) Lizeentzia: Public domain Lankideak: DEM: SRTM3 published by the NASA \(<http://seamless.usgs.gov>\) Jatorrizko artista: Asier Sarasua Garmendia, *Assar*
Fitxategi:EI2IE_2_K.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0e/EI2IE_2_K.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0e/EI2IE_2_K.jpg\) Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:El_Diario_Vasco_1936ko_hauteskundeak.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/h/b/EL_Diario_Vasco_1936ko_hauteskundeak.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/h/b/EL_Diario_Vasco_1936ko_hauteskundeak.jpg\) Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina. From Belasteu, Unai. 2016. II. Errepublikak eta Gerra Zibila: Kronika Donostiatik / II Republica y Guerra Civil: Crónica donostiarr. EPE Donostia Kultura, Liburutegi Zerbitzua. ISBN=978-84-608-6707-7 Jatorrizko artista: *Iñaki LL*
Fitxategi:El_Pais_Vasco.tif Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a2/El_Pais_Vasco.tif\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a2/El_Pais_Vasco.tif\) Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Arantxa Arzamendi*
Fitxategi:Emakumeen_Etxearen_kanpoaldea,_Okendo_kalea_9.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c5/Emakumeen_Etxearen_kanpoaldea%2C_Okendo_kalea_9.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c5/Emakumeen_Etxearen_kanpoaldea%2C_Okendo_kalea_9.jpg\) Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Iormazabal*
Fitxategi:Escudo_de_España_\(mazonado\).svg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/85/Escudo_de_Espa%C3%B1a_%28mazonado%29.svg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/85/Escudo_de_Espa%C3%B1a_%28mazonado%29.svg\) Lizeentzia: Public domain Lankideak: Adaptación en formato SVG del modelo en PNG *Escudo de España*. png, según colores establecidos en el Real Decreto 2267/1982 y *especificaciones del Manual de Imagen Institucional de la Administración General del Estado*. Jatorrizko artista: *Government of Spain*. Vector graphics image by *Sancho-PanzaXXI*.
Fitxategi:Flag_of_the_Basque_Country.svg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/Flag_of_the_Basque_Country.svg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/Flag_of_the_Basque_Country.svg\) Lizeentzia: CC BY-SA 2.5 Lankideak: own work \(modification of the former image at this page\) Jatorrizko artista: Daniele Schirmo aka *Frankie688*](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0b/Bandera_de_</p>
</div>
<div data-bbox=)

Fitxategi:Formak_hazkuntzan.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d8/Formak_hazkuntzan.JPG Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Formak_hazkuntzan_eskultura.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9f/Formak_hazkuntzan_eskultura.JPG Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Garmendia_DEN_2011_(cropped).jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Garmendia_DEN_2011_%28cropped%29.jpg Lizeentzia: Public domain Lankideak: www.lamoncloa.gob.es/ Jatorrizko artista: Gouvernement du Royaume d'Espagne
Fitxategi:Gipuzkoa_fisikoa.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/Gipuzkoa_fisikoa.png Lizeentzia: Public domain Lankideak: DEM: SRTM3 published by the NASA (<http://seamless.usgs.gov>) Jatorrizko artista: Asier Sarasua Garmendia, *Assar*
Fitxategi:Gipuzkoako_Bertsolari_Txapelketa_2015.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4e/Gipuzkoako_Bertsolari_Txapelketa_2015.jpg Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Gartxoak*
Fitxategi:Gran_hotel_europa_01.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3e/Gran_hotel_europa_01.jpg Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Las Maravillas de España : San Sebastián, residencia real. Udal Liburutegi Sarearen Liburutegi Digitala Jatorrizko artista: Suplemento Revista Internacional. Las Maravillas de España : San Sebastián, residencia real. Viuda de Tasso. Barcelona, 1915
Fitxategi:Guipúzcoa.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3f/Guip%C3%B1aAzcoa.svg> Lizeentzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *HansenBCN*
Fitxategi:Hotel_Ezkurra_01.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/81/Hotel_Ezkurra_01.jpg Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Las Maravillas de España : San Sebastián, residencia real. Udal Liburutegi Sarearen Liburutegi Digitala Jatorrizko artista: Suplemento Revista Internacional. Las Maravillas de España : San Sebastián, residencia real. Viuda de Tasso. Barcelona, 1915
Fitxategi:Jose_Bizente_Etxagarainen_testua_«Festara»_liburutik.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b9/Jose_Bizente_Etxagarainen_testua%2C_%C2%ABFestara%C2%BB_Liburutik.png Lizeentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Irudi hau Lur entziklopedia tematikotik hartu da. Egile-eskubideen jabeak, *Eusko Jaurlaritzak*, entziklopedia hori lizeentzia librearekin laga zuen, *euskal Wikipedia osatzeko proiektu baterako*. Jatorrizko artista: Ezezaguna
Fitxategi:Katalina_Eleizegi_Maiz.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/h/he/Katalina_Eleizegi_Maiz.jpg Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: <https://www.bagera.eus/blog/eleizegi-maiz-katalin/> Jatorrizko artista: Bagera
Fitxategi:Lagonie_dlrn_1936.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c7/Lagonie_dlrn_1936.jpg Lizeentzia: Public domain Lankideak: *Gure Gipuzkoa* Jatorrizko artista: Agencia Keystone; ugarte 1950
Fitxategi:Lauburu.svg Iturria: [*wikipedia/commons/e/ee/Lauburu.svg* Lizeentzia: Public domain Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?
Fitxategi:Locator_Dot.svg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e9/Locator_Dot.svg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e9/Locator_Dot.svg\) Lizeentzia: Public domain Lankideak: *Locator Dot.gif*: Jatorrizko artista: Petr Dlouhý
Fitxategi:Loiolako_kuartela_0001.JPG Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/86/Loiolako_kuartela_0001.JPG\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/86/Loiolako_kuartela_0001.JPG\) Lizeentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Joxemai*
Fitxategi:Maria_Dolores_Goya.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/Maria_Dolores_Goya.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/Maria_Dolores_Goya.jpg\) Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Maiteo42011*
Fitxategi:Maria_Dolores_Goya_2.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Maria_Dolores_Goya_2.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Maria_Dolores_Goya_2.jpg\) Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Maiteo42011*
Fitxategi:Matxinoak_Donostian_sartzen_10.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/55/Matxinoak_Donostian_sartzen_10.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/55/Matxinoak_Donostian_sartzen_10.jpg\) Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Gure Gipuzkoa* Jatorrizko artista: Fondo Marín, Pascual Marín, Kutxa Fototeka, Donostia-San Sebastián
Fitxategi:Matxinoak_Donostian_sartzen_11.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/84/Matxinoak_Donostian_sartzen_11.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/84/Matxinoak_Donostian_sartzen_11.jpg\) Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Gure Gipuzkoa* Jatorrizko artista: Pascual Marín, property of Kutxateka
Fitxategi:Matxinoak_Donostian_sartzen_18.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Matxinoak_Donostian_sartzen_18.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Matxinoak_Donostian_sartzen_18.jpg\) Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Gure Gipuzkoa* Jatorrizko artista: Fondo Marín, Pascual Marín; Kutxa_Fototeka, DONOSTIA-SAN SEBASTIAN
Fitxategi:Matxinoak_Donostian_sartzen_4.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bb/Matxinoak_Donostian_sartzen_4.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bb/Matxinoak_Donostian_sartzen_4.jpg\) Lizeentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: *Gure Gipuzkoa*, Pascual Marín, stored in Kutxateka Jatorrizko artista: *Iñaki LL*
Fitxategi:Monumento.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Monumento.svg> Lizeentzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ecelan*
Fitxategi:Ondarretako_espetxea.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/27/Ondarretako_espetxea.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/27/Ondarretako_espetxea.jpg\) Lizeentzia: CCo Lankideak: <http://www.guregipuzkoa.net/photo/1080224> Jatorrizko artista: Barcelona: L. Roisin, fot.
Fitxategi:Sfernando_ospatzeko_parada.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Sfernando_ospatzeko_parada.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Sfernando_ospatzeko_parada.jpg\) Lizeentzia: Public domain Lankideak: *Gure Gipuzkoa*, Foto Kutxateka Jatorrizko artista: Unknown
Fitxategi:San_Sebastian_-_Hotel_Maria_Cristina_5.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/ce/San_Sebastian_-_Hotel_Maria_Cristina_5.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/ce/San_Sebastian_-_Hotel_Maria_Cristina_5.jpg\) Lizeentzia: CCo Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Zaratemán*
Fitxategi:1916_hipodromoa_lasterketa_01.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/ec/h916_hipodromoa_lasterketa_01.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/ec/h916_hipodromoa_lasterketa_01.jpg\) Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: BNE. Hemeroteca digital Jatorrizko artista: Revista La Construcción moderna. N.15 \(15-08-1916\)
Fitxategi:1916_hipodromoa_panoramica01.jpg Iturria: \[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7d/h916_hipodromoa_panoramica01.jpg\]\(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7d/h916_hipodromoa_panoramica01.jpg\) Lizeentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: BNE.](https://upload.wikimedia.org/</p>
</div>
<div data-bbox=)

Hemeroteca digital Jatorrizko artista: Revista La Construcción moderna. N.15 (15-08-1916)

Fitxategi:1916_hipodromoa_tribuna_p02.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4b/1916_hipodromoa_tribuna_p02.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: BNE. Hemeroteca digital Jatorrizko artista: Revista La Construcción moderna. N.15 (15-08-1916)

Fitxategi:1916_hipodromoa_tribuna_r01.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fd/1916_hipodromoa_tribuna_r01.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: BNE. Hemeroteca digital Jatorrizko artista: Revista La Construcción moderna. N.15 (15-08-1916)

Fitxategi:1916_hipodromoa_tribunak_02.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/h/h6/1916_hipodromoa_tribunak_02.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: BNE. Hemeroteca digital Jatorrizko artista: Revista La Construcción moderna. N.15 (15-08-1916)

Fitxategi:1916_hiporomoa_tribunak_01.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d3/1916_hiporomoa_tribunak_01.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: BNE. Hemeroteca digital Jatorrizko artista: Revista La Construcción moderna. N.15 (15-08-1916)

Fitxategi:1916_lasarte_hipodromoa_plano.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/32/1916_lasarte_hipodromoa_plano.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: BNE. Hemeroteca digital Jatorrizko artista: Revista La Construcción moderna. N.15 (15-08-1916)

Fitxategi:Arbcom_ru_editing.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/63/Arbcom_ru_editing.svg Lizenzia: Public domain Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *User:VasilievVV*

Fitxategi:Asteasu_eta_Txirrita_Mai-Kutz.ogg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/83/Asteasu_eta_Txirrita_Mai-Kutz.ogg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: "Mai-Kutz". Regal. Disc.Donostia: Columbia, 1927. Mai-Kutz diskoa. Jatorrizko artista: Asteasu and Txirrita

Fitxategi:Bandera_de_San_Sebastián.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0b/Bandera_de_San_Sebasti%C3%A1n.svg Lizenzia: Public domain Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Generalpoteito*

Fitxategi:Baustelle.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Baustelle.svg> Lizenzia: Public domain Lankideak: No machine-readable source provided. Own work assumed (based on copyright claims). Jatorrizko artista: No machine-readable author provided. *Duesentrieb* assumed (based on copyright claims).

Fitxategi:Commons-logo.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg> Lizenzia: Public domain Lankideak: This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) Jatorrizko artista: SVG version was created by *User:Grunt* and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by *Reidab*.

Fitxategi:Crystal_personal.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Crystal_personal.png Lizenzia: LGPL Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?

Fitxategi:Donostia_udalerria_OSM_2016.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/79/Donostia_udalerria_OSM_2016.png Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.openstreetmap.org> Jatorrizko artista: OSM contributors, map made with Maperitive

Fitxategi:Donostiako_erdigunea_Euskal_Herria.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Donostiako_erdigunea%2C_Euskal_Herria.png Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.openstreetmap.org/> Jatorrizko artista:

<http://www.openstreetmap.org/>

Fitxategi:E3d_txikia.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/h/1a/E3d_txikia.png Lizenzia: Public domain Lankideak: DEM: SRTM3 published by the NASA (<http://seamless.usgs.gov>) Jatorrizko artista: Asier Sarasua Garmendia, *Assar*

Fitxategi:Eusko_Jaurilaritza_Antiguo_Auzoa.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/38/Eusko_Jaurilaritza_Antiguo_Auzoa.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: HABE - Helduen Alfabetatze Berreuskalduntzerako Erakundea Jatorrizko artista: HABE - Helduen Alfabetatze Berreuskalduntzerako Erakundea

Fitxategi:Fermín_Lasala_y_Collado.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/62/Ferm%C3%ADn_Lasala_y_Collado.jpg Lizenzia: Public domain Lankideak: Fermín Lasala y Collado . La Ilustración Española y Americana de 15 de enero de 1880: 29. Jatorrizko artista: *Arturo Carretero y Sánchez*

Fitxategi:Flag_of_the_Basque_Country.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/Flag_of_the_Basque_Country.svg Lizenzia: CC BY-SA 2.5 Lankideak: own work (modification of the former image at this page) Jatorrizko artista: Daniele Schirmo aka *Frankie688*

Fitxategi:Gipuzkoa_fisikoa.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/Gipuzkoa_fisikoa.png Lizenzia: Public domain Lankideak: DEM: SRTM3 published by the NASA (<http://seamless.usgs.gov>) Jatorrizko artista: Asier Sarasua Garmendia, *Assar*

Fitxategi:Gnome-mime-sound-openclipart.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/87/Gnome-mime-sound-openclipart.svg> Lizenzia: Public domain Lankideak: Norberak egina. Based on *File:Gnome-mime-audio-openclipart.svg*, which is public domain. Jatorrizko artista: *User:Eubulides*

Fitxategi:Guipúzcoa.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3f/Guip%C3%B4zcoa.svg> Lizenzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *HansenBCN*

Fitxategi:Haur_parkea_Kutxa_Ekogunea.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f3/Haur_parkea_Kutxa_Ekogunea.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Nora222*

Fitxategi:Heriz_pasealekuko_eraikina.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Heriz_pasealekuko_eraikina.JPG Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Joxemai*

Fitxategi:Hotel_du_Palais_Donostia.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4c/Hotel_du_Palais_Donostia.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Donostia San Sebastián: Turismo y hoteles en la tarj eta postal: 1900-1975. P.25 Jatorrizko artista: Laurentino Gómez Beldarrain

Fitxategi:Ikus_entzunezkoaren_aldiriak.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/do/Ikus_entzunezkoaren_aldiriak.jpg Lizenzia: CC BY-SA 2.5 Lankideak: Tabakalera Jatorrizko artista: CICC - Tabakalera

Fitxategi:Intsektuen_hotela_Kutxa_Ekogunean.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/31/Intsektuen_hotela_Kutxa_Ekogunea.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Kutxa Ekogunea*

Fitxategi:Iztueta_Eskultura_Donostian.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Iztueta_Eskultura_Donostian.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*

Fitxategi:Lapazandegi_Moneda_1861.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/62/Lapazandegi_Moneda_1861.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*

Fitxategi:Lapazandegi_baserria.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b7/Lapazandegi_baserria.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*

Fitxategi:Larratxo_01.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e6/Larratxo_01.jpg Lizenzia: CCo Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Xabier Cañas*

Fitxategi:Larratxo_03.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/91/Larratxo_03.jpg Lizenzia: CCo Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Xabier Cañas*

Fitxategi:Larratxo_1977_02.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c9/Larratxo_1977_02.jpg Lizenzia: CCo Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Xabier Cañas*

Fitxategi:Larratxo_1977_03.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4b/Larratxo_1977_03.jpg Lizenzia: CCo Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Xabier Cañas*

Fitxategi:Larrotxene_baserria.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/49/Larrotxene_baserria.JPG Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*

Fitxategi:Lasarteko_Hipodromoa_sarrera_003.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3d/Lasarteko_Hipodromoa_sarrera_003.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Martamazao*

Fitxategi:Lauburu.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ee/Lauburu.svg> Lizenzia: Public domain Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?

Fitxategi:Locator_Dot.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e9/Locator_Dot.svg Lizenzia: Public domain Lankideak: *Locator_Dot.gif*: img alt="Locator_Dot.gif" src="https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/01/Locator_Dot.gif" width="24" height="24" data-file-width="8" data-file-height="8" /> Jatorrizko artista: Petr Dlouhý

Fitxategi:Lugaritz_Kultur_Etxea.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f2/Lugaritz_Kultur_Etxea.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Anamruizap*

Fitxategi:Mapa_BPS.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/25/Mapa_BPS.png Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Nora222*

Fitxategi:Monumento.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Monumento.svg> Lizenzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ecelan*

Fitxategi:Portal.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c9/Portal.svg> Lizenzia: CC BY 2.5 Lankideak: Portal.svg Jatorrizko artista: Portal.svg: *Pepeps*

Fitxategi:Proiektuen_Mapa.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/63/Proiektuen_Mapa.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Nora222*

Fitxategi:Txirrita.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0a/Txirrita.jpg> Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.guregipuzkoa.net/photo/3725> Jatorrizko artista: *Indalecio Ojaguren*

Fitxategi:Txirrita_eta_Saiburu_koloretan.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a2/Txirrita_eta_Saiburu_koloretan.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Xabier Cañas*

Fitxategi:Wikisource-logo.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4c/Wikisource-logo.svg> Lizenzia: CC BYSA 3.0 Lankideak: *Rei-artur* Jatorrizko artista: Nicholas

Moreau

Fitxategi:Xxx.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ee/Xxx.jpg> Lizenzia: Public domain Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Mdd4696*

Fitxategi:Zabalegi_nekazaritza_eskola.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/85/Zabalegi_nekazaritza_eskola.png Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Nora222*

Fitxategi:Zientzia_Club_Elenaz.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e9/Zientzia_Club_Elenaz.png Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*

Fitxategi:2016_ponsol.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/32/2016_ponsol.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Joxemai*

Fitxategi:52570_N_16-07-12-22-59-39.jpeg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c4/52570_N_16-07-12-22-59-39.jpeg Lizenzia: Public domain Lankideak: http://protestantdigital.com/blogs/1290/2R_propaganda_catolica_antiprottestante_s_XIX Jatorrizko artista: Fotografía

Fitxategi:Agina_Lesaka_Oteiza_Aita_Donostia.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/83/Agina_Lesaka_Oteiza_Aita_Donostia.JPG Lizenzia: Public domain Lankideak: No machine-readable source provided. Own work assumed (based on copyright claims). Jatorrizko artista: No machine-readable author provided. *Josugoni* assumed (based on copyright claims).

Fitxategi:Aita_Donostia.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Aita_Donostia.jpg Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.guregipuzkoa.net/photo/1075/> Jatorrizko artista: Autor Euskara: Eglea Indalecio Ojaguren da, baina argazkiaren kudeak eta Cipuzkoako Foru Aldundiko Kultura eta Euskara Departamentuko eskuetan dago.

Fitxategi:Aita_Donostia_argazkia.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/co/Aita_Donostia_argazkia.jpg Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.guregipuzkoa.net/photo/9647> Jatorrizko artista: Juan San Martin

Fitxategi:Aita_Donostia_bustoa_Donostia_2.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e8/Aita_Donostia_bustoa_Donostia_2.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Larraizi*

Fitxategi:Andoni_Sagarna_2.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5e/Andoni_Sagarna_2.png Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*

Fitxategi:Andoni_sagarna_0001.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fb/Andoni_sagarna_0001.jpg Lizenzia: CC BY-SA 2.0 Lankideak: <http://www.flickr.com/photos/badihardugu/4300864979/> Jatorrizko artista: Badihardugu Elkarte

Fitxategi:Arbcom_ru_editing.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/63/Arbcom_ru_editing.svg Lizenzia: Public domain Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *User:VasilievVV*

Fitxategi:Bandera_de_San_Sebastián.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0b/Bandera_de_San_Sebasti%C3%A1n.svg Lizenzia: Public domain Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Generalpoteito*

Fitxategi:Bandera_de_Vizcaya_2007.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cb/Bandera_de_Vizcaya_2007.svg Lizenzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *SanchoPanzaXXI*

Fitxategi:Baroja_idazlearen_eskultura_Donostian.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Baroja_idazlearen_eskultura_Donostian.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0

Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: **Ksarasola**
Fitxategi:Baustelle.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Baustelle.svg> Lizentzia: Public domain
Lankideak: No machine-readable source provided. Own work assumed (based on copyright claims). Jatorrizko artista: No machine-readable author provided. *Duesentrieb* assumed (based on copyright claims).
Fitxategi:Clara_Campoamorren_Panteoia_02.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/73/Clara_Campoamorren_Panteoia_02.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Maiteo42011*
Fitxategi:Commons-logo.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg> Lizentzia: Public domain Lankideak: This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) Jatorrizko artista: SVG version was created by *User:Grunt* and cleaned up by *3247*, based on the earlier PNG version, created by *Reidab*.
Fitxategi:Crystal_personal.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Crystal_personal.png Lizentzia: LGPL Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?
Fitxategi:Donostiako_Alde_Zaharra_Euskal_Herria.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/95/Donostiako_Alde_Zaharra_Euskal_Herria.png Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: [http://www.openstreetmap.org/?minlon=-\\$2.68757128715515&minlat=42.8599395751953&maxlon=-\\$2.68697619438171&maxlat=42.8603820800781](http://www.openstreetmap.org/?minlon=-$2.68757128715515&minlat=42.8599395751953&maxlon=-$2.68697619438171&maxlat=42.8603820800781) Jatorrizko artista: www.openstreetmap.org
Fitxategi:Donostiako_erdigunea_Euskal_Herria.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Donostiako_erdigunea%2C_Euskal_Herria.png Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.openstreetmap.org/> Jatorrizko artista: <http://www.openstreetmap.org/>
Fitxategi:E3d_txikia.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/h/1a/E3d_txikia.png Lizentzia: Public domain Lankideak: DEM: SRTM3 published by the NASA (<http://seamless.usgs.gov>) Jatorrizko artista: Asier Sarasua Garmendia, Assar
Fitxategi:Egongela_liburutegia.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a2/Egongela_liburutegia.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: <https://www.tabakalera.eu/eu/sorkuntza-liburutegia/zerbitzuak> Jatorrizko artista: TABAKALERA. Kultura Gararikidearen Nazioarteko Zentroa
Fitxategi:El_Deposito_-_Lumina_Noche.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3c/El_Deposito_-_Lumina_Noche.jpg Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Lumina Noche*
Fitxategi:Escut_Donostia.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c7/Escut_Donostia.svg Lizentzia: CCO Lankideak: Origine : <http://perso.wanadoo.es/janthkm/sansebastian/donostia/donostia.htm> puis modifié en svg Jatorrizko artista: *Frombenny*
Fitxategi:Fabrica_de_Cal_La_Fe_-_Loretopeko.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a0/Fabrica_de_Cal_La_Fe_-_Loretopeko.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Gure Gipuzkoa, Kutxa Fototeka Jatorrizko artista: Fondo Marín, Pascual Marín
Fitxategi:Flag_of_Belgium_(civil).svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/92/Flag_of_Belgium_%28civil%29.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: ? Jatorrizko artista: ?
Fitxategi:Flag_of_France.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c3/Flag_of_France.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: [http://web.archive.org/web/"/http://](http://web.archive.org/web/)

www.diplomatie.gouv.fr/de/frankreich_3/frankreich-entdecken_244/portrat-frankreichs_247/die-symbole-der-franzosischen-republik_260/trikolore-die-nationalfahne_114.html Jatorrizko artista: This graphic was drawn by *Skopp*.
Fitxategi:Flag_of_the_Basque_Country.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/zd/Flag_of_the_Basque_Country.svg Lizentzia: CC BY-SA 2.5 Lankideak: own work (modification of the former image at this page) Jatorrizko artista: Daniele Schirmo aka *Frankie688*
Fitxategi:Georges_Marquet01.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dz/Georges_Marquet01.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: La construcción moderna: revista quincenal ilustrada (hemeroteca digital BNE) Jatorrizko artista: Ezezaguna
Fitxategi:Gipuzkoa_fisikoa.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/Gipuzkoa_fisikoa.png Lizentzia: Public domain Lankideak: DEM: SRTM3 published by the NASA (<http://seamless.usgs.gov>) Jatorrizko artista: Asier Sarasua Garmendia, Assar
Fitxategi:Guipúzcoa.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3f/Guip%2C3%BAzcoa.svg> Lizentzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *HansenBCN*
Fitxategi:Hotel_Nizai1.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9f/Hotel_Nizai1.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Turismo y hoteles en la tarj eta postal 1900-1975 Jatorrizko artista: Laurentino Goméz Beldarrain
Fitxategi:Hotel_paris_2.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/Hotel_paris_2.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Turismo y hoteles en la tarj eta postal 1900-1975 Jatorrizko artista: Laurentino Goméz Beldarrain
Fitxategi:Josep_Miró_Nicolau_2014.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ec/Josep_Mir%2C3%B3_Nicolau_2014.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Lapazandegi_Moned_1861.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/62/Lapazandegi_Moned_1861.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Locator_Dot.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e9/Locator_Dot.svg Lizentzia: Public domain Lankideak: *Locator Dot.gif*: Jatorrizko artista: Petr Dlouhý
Fitxategi:Lore_Baratzak_2015_10_25.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bd/Lore_Baratzak_2015_10_25.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Lourdes_Oñederra_2013.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/Lourdes_O%2C3%B1ederra_2013.jpg Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.argaia.com/argaia-astekaria/2377/lourdes-onederra> Jatorrizko artista: Dani Blanco
Fitxategi:Miren_Josune_Tolaretxipi.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7a/Miren_Josune_Tolaretxipi.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: Josune Otxotorena Sorondo
Fitxategi:Misc.png Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3d/Misc.png> Lizentzia: LGPL Lankideak: <http://www.icon-king.com/v2/files/nuvola-1.o.tar.gz> Jatorrizko artista: David Vignoni
Fitxategi:Moneda_baserria_2009an.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/72/Moned_baserria%2C_2009an.jpg Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://ketari.nirudia.com/10830> Jatorrizko artista: Ketari
Fitxategi:Moneda_baserria.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/df/Moned_baserria.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Monumento.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Monumento.svg> Lizentzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ecelan*
Fitxategi:Ondarreta_Igeldotik.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/90/Ondarreta_Igeldotik.jpg Lizentzia: CCO Lankideak: Gure Gipuzkoa, Gipuzkoa Kultura Jatorrizko artista: Author unknown
Fitxategi:Ondarretako_kartzelako_presoak.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8d/Ondarretako_kartzelako_presoak.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Gure Gipuzkoa*, Kutxa Fototeka Jatorrizko artista: FONDO FOTO CAR. RICARDO MARTIN
Fitxategi:Ondarretako_kartzelatik_ateratzen.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8f/Ondarretako_kartzelatik_ateratzen.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Gure Gipuzkoa*, Kutxa Fototeka Jatorrizko artista: FONDO FOTO CAR. VICENTE MARTIN
Fitxategi:Orixe_Ikastola_-_Donostia-San_Sebastian.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/o/o4/Orixe_Ikastola_-_Donostia-San_Sebastian.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Unaiga*
Fitxategi:Parador_real.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c7/Parador_real.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Turismo y hoteles en la tarj eta postal 1900-1975 Jatorrizko artista: Laurentino Goméz Beldarrain
Fitxategi:Saint_Sébastien-Ecoles_Françaises-Velasco_fot.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Saint_S%2C3%A9bastien-Ecoles_Fran%2C3%A7aises-Velasco_fot.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: <http://www.guregipuzkoa.eus> Jatorrizko artista: Saint Sébastien : Ecoles Françaises : Maison de France / Velasco fot.
Fitxategi:San_Sebastián_(Guipúzcoa)-Cementerio_de_Polloe-1-Sepultura_de_Clara_Campoamor_política_española,_principal_impulsora_del_sufragio_universal_en_España.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4f/San_Sebasti%2C3%A1n_%28Guip%2C3%BAzcoa%29-Cementerio_de_Polloe-1-Sepultura_de_Clara_Campoamor%2C_pol%2C3%ADtica_esp%2C3%B1ola%2C_principal_impulsora_del_sufragio_universal_en_Espa%2C3%B1a.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Javi Guerra Hernando*
Fitxategi:San_Sebastián_-_Cementerio_de_Polloe_001.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/41/San_Sebasti%2C3%A1n_-_Cementerio_de_Polloe_001.jpg Lizentzia: CCO Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Zarateman*
Fitxategi:Secundino_Esnaola.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/83/Secundino_Esnaola.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Xabier Cañas*
Fitxategi:Secundino_Esnaola_Eskultura_Donostian.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/75/Secundino_Esnaola_Eskultura_Donostian.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Siluetak.JPG Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/o/o2/Siluetak.JPG> Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Soroborda_urbiltegiko_sarrera.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/53/Soroborda_urbiltegiko_sarrera.JPG Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:TxilgKol_10x14x80.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/do/TxilgKol_10x14x80.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Eusuu*
Fitxategi:TxirainBazkideei-Diru_laguntzak-8x5x80.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/o/of/TxirainBazkideei-Diru_laguntzak-8x5x80.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Eusuu*
Fitxategi:Ubik-platoz.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/94/Ubik-platoz.jpg> Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: <https://www.tabakalera.eu/eu/sorkuntza-liburutegia/zerbitzuak> Jatorrizko artista: TABAKALERA. Kultura Gararikidearen Nazioarteko Zentroa
Fitxategi:Ubik_tabakalerako_sorkuntza_liburutegia.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8b/Ubik_tabakalerako_sorkuntza_liburutegia.jpg Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <https://tabakalera.eu/eu/sorkuntza-liburutegia> Jatorrizko artista: Tabakalera Kultura Gararikidearen Nazioarteko Zentroa
Fitxategi:Uhandrea_ULB1.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/as/Uhandrea_ULB1.JPG Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Ume_jolas.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/o/o9/Ume_jolas.JPG Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Zapirain.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d7/Zapirain.jpg> Lizentzia: Public domain Lankideak: <http://www.euskomedia.org/aunamendi/146109> Jatorrizko artista: Ezezaguna

upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/53/Soroborda_urbiltegiko_sarrera.JPG Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:TxilgKol_10x14x80.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/do/TxilgKol_10x14x80.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Eusuu*
Fitxategi:Uhandrea_ULB1.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/as/Uhandrea_ULB1.JPG Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Ume_jolas.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/o/o9/Ume_jolas.JPG Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Zapirain.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d7/Zapirain.jpg> Lizentzia: Public domain Lankideak: <http://www.euskomedia.org/aunamendi/146109> Jatorrizko artista: Ezezaguna

upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/53/Soroborda_urbiltegiko_sarrera.JPG Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:TxilgKol_10x14x80.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/do/TxilgKol_10x14x80.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Eusuu*
Fitxategi:Uhandrea_ULB1.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/as/Uhandrea_ULB1.JPG Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Ume_jolas.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/o/o9/Ume_jolas.JPG Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ksarasola*
Fitxategi:Zapirain.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d7/Zapirain.jpg> Lizentzia: Public domain Lankideak: <http://www.euskomedia.org/aunamendi/146109> Jatorrizko artista: Ezezaguna

tion_%288347674349%29.jpg Lizenzia: CC BY 2.0 Lankideak: *Canadian Museum of Civilization* Jatorrizko artista: *shankar s.* from sharjah, united arab emirates

Fitxategi:Darío_de_Regoyos_-_Basque_Celebration_(dance_at_El_Antiguo,_San_Sebastián)_-_Google_Art_Project.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Dar%C3%ADo_de_Regoyos_-_Basque_Celebration_%28dance_at_El_Antiguo%2C_San_Sebasti%C3%A1n%29_-_Google_Art_Project.jpg Lizenzia: Public domain Lankideak: *XQHozxHrJfL-Rig at Google Cultural Institute* maximum zoom level Jatorrizko artista: *Darío Regoyos*

Fitxategi:Denis_Dighton_Storming_of_San_Sebastian.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/53/Denis_Dighton_Storming_of_San_Sebastian.jpg Lizenzia: Public domain Lankideak: <http://www.bbc.co.uk/arts/yourpaintings/paintings/the-storming-of-san-sebastian-197101> Jatorrizko artista: *Denis Dighton*

Fitxategi:Donostia_Euskal_Herria.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/db/Donostia_Euskal_Herria.jpg Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Euskalduna*

Fitxategi:Donostia_-_San_Sebastian_par_Didier_Petit_de_Meurville_(années_1860).jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/Wikipedia/commons/c/ca/Donostia_-_San_Sebastian_par_Didier_Petit_de_Meurville_%28ann%C3%A9es_1860%29.jpg Lizenzia: Public domain Lankideak: <http://www.albumsiglo-19mendea.net/autoriamaeuna.php?pag=7&texto=Petit%20de%20Meurville%2C%20Didier> Jatorrizko artista: *Didier Petit de Meurville*

Fitxategi:Donostia_iglesia_SVicente_exterior.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f8/Donostia_iglesia_SVicente_exterior.jpg Lizenzia: CC BY-SA 3.0 es Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Cruccone*

Fitxategi:Donostiako_Kortazar_zabalgunea.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/20/Donostiako_Kortazar_zabalgunea.jpg Lizenzia: Public domain Lankideak: ^[1] Jatorrizko artista: *Antonio Kortazar* (1823-1884)

Fitxategi:El_Peine_De_Los_Vientos_1_San_Sebastian.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d5/El_Peine_De_Los_Vientos_1%2C_San_Sebastian.jpg Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Sukopare*

Fitxategi:Elbira_Zipitria.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c3/Elbira_Zipitria.jpg Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.guregipuzkoa.net/photo/1014385> Jatorrizko artista: *Jesús Elósegui Irazusta*

Fitxategi:Franco_Donostian_1939.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/94/Franco_Donostian_1939.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *(Gure Gipuzkoa* Jatorrizko artista: *Fondo Marín. Pascual Marín. Kutxa Fototeka* (owner)

Fitxategi:Jaizkibel_016.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/95/Jaizkibel_016.JPG Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Joxemai*

Fitxategi:Maria_cristina_zubia_autobus_geltokia_Ia-nak_2014.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a2/Maria_cristina_zubia_autobus_geltokia_Ia-nak_2014.jpg Lizenzia: CC BY-SA 2.0 Lankideak: <https://www.flickr.com/photos/moxola/13725157764> Jatorrizko artista: *mertxe iturrioz*

Fitxategi:Matxinoak_Donostian_sartzen_13.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f9/Matxinoak_Donostian_sartzen_13.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Cure Gipuzkoa* Jatorrizko artista: *Fondo Marín, Pascual Marín, property of Kutxa, Kutxateka*

Fitxategi:Modell_der_Bremer_Kogge_von_1380.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8c/Modell_der_Bremer_Kogge_von_1380.jpg Lizenzia: CC BY-SA 3.0 de Lankideak: own photography / eigenes Foto Jatorrizko artista: *Heinz-Josef Lücking*

Fitxategi:Plaza_de_la_Constitución,_San_Sebastián.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b6/Plaza_de_la_Constituci%C3%B3n_San_Sebasti%C3%A1n.jpg Lizenzia: CC BY 3.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *José Luis Filpo Cabana*

Fitxategi:Portal_de_la_Basilica_de_Santa_María_del_Coro-Koruko_Andre_Mariaren_basiliika_San_Sebastian-Donostia,_Guipuzcoa-Gipuzkoa.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d5/Portal_de_la_Bas%C3%ADlica_de_Santa_Mar%C3%ADa_del_Coro-Koruko_Andre_Mariaren_basiliika_San_Sebastian-Donostia%2C_Guipuzcoa-Gipuzkoa.JPG Lizenzia: CC BY-SA 3.0 es Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Roberto Chamoso G*

Fitxategi:San_Sebastian,_Espanha_início_do_Séc_XX_Jardines_de_Alderdi_Eder,_Arquivo_de_Villa_Maria_Angra_do_Heroísmo,_Açores.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5a/San_Sebastian%2C_Espanha%2C_início_do_S%C3%A9c_XX%2C_Jardines_de_Alderdi_Eder%2C_Arquivo_de_Villa_Maria%2C_Angra_do_Hero%2C%2C_Açores.jpg Lizenzia: Public domain Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *José Luís Avila Silveira/ Pedro Noronha e Costa* (Arquivo de Villa Maria)

Fitxategi:San_Sebastian_-_San_Telmo_16.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5b/San_Sebastian_-_San_Telmo_16.JPG Lizenzia: CCo Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Zaratemán*

Fitxategi:Sello_de_Sancho_el_Sabio.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cd/Sello_de_Sancho_el_Sabio.svg Lizenzia: CC BY 3.0 Lankideak: self-made *Sello de Sancho VI Garcés - Enciclopedia Auñamendi* Jatorrizko artista: *Miguillen*

Fitxategi:Trena_donostia_amara_0001.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/ca/Trena_donostia_amara_0001.jpg Lizenzia: CC BY-SA 2.0 Lankideak: <http://www.flickr.com/photos/donostiakultura/12116640765> Jatorrizko artista: *DONOSTIA KULTURA*

Fitxategi:BerritzeguneDonostiaz2016.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/BerritzeguneDonostiaz2016.jpg> Lizenzia: CCo Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Xabier Cañas*

Fitxategi:Commons-logo.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg> Lizenzia: Public domain Lankideak: This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) Jatorrizko artista: *SVG version was created by User:Grunt and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by Reidab.*

Fitxategi:Done_Jakue_Donostiako_Elizbarrutiko_museoa.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Done_Jakue%2C_Donostiako_Elizbarrutiko_museoa.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Aranxa Arzamendi*

Fitxategi:Donostiako_Alde_Zaharra_Euskal_Herria.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/95/Donostiako_Alde_Zaharra_Euskal_Herria.png Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: [http://www.openstreetmap.org/?minlon=-\\$-42.68757128715515&minlat=42.8599395751953&maxlon=-\\$-42.68697619438171&maxlat=42.8603820800781](http://www.openstreetmap.org/?minlon=-$-42.68757128715515&minlat=42.8599395751953&maxlon=-$-42.68697619438171&maxlat=42.8603820800781) Jatorrizko artista: *www.openstreetmap.org*

Fitxategi:Donostiako_erdigunea_Euskal_Herria.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Donostiako_erdigunea%2C_Euskal_Herria.png Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.openstreetmap.org/> Jatorrizko artista: *Frankie688*

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Donostiako_erdigunea%2C_Euskal_Herria.png Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.openstreetmap.org/> Jatorrizko artista: <http://www.openstreetmap.org/>

Fitxategi:Flag_of_the_Basque_Country.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/Flag_of_the_Basque_Country.svg Lizenzia: CC BY-SA 2.5 Lankideak: own work (modification of the former image at this page) Jatorrizko artista: *Daniele Schirmo* aka *Frankie688*

Fitxategi:Guipúzcoa.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3f/Guip%C3%Aazcoa.svg> Lizenzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *HansenBCN*

Fitxategi:Locator_Dot.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e9/Locator_Dot.svg Lizenzia: Public domain Lankideak: *Locator Dot.gif*: Jatorrizko artista: *Petr Dlouhý*

Fitxategi:Martutene_saizarbitoria_01.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/85/Martutene_saizarbitoria_01.jpg Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.argia.com/blogak/boligrafo-gorria/2013/05/24/martutene-eta-historiarik-goibelen/> Jatorrizko artista: *argia.com*

Fitxategi:Monumento.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Monumento.svg> Lizenzia: GFDL Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ecelan*

Fitxategi:Portal.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c9/Portal.svg> Lizenzia: CC BY 2.5 Lankideak: *Portal.svg* Jatorrizko artista: *Portal.svg: Pepetps*

Fitxategi:Commons-logo.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg> Lizenzia: Public domain Lankideak: This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) Jatorrizko artista: *SVG version was created by User:Grunt and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by Reidab.*

Fitxategi:HLN_HLD_Asun_Balzola_Dohaintza.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/HLN_HLD_Asun_Balzola_Dohaintza.JPG Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Haur Liburutegi Nagusia* Jatorrizko artista: *Donostia Kultura*

Fitxategi:Haur_Liburutegi_Nagusia_HLDokumentazio-gunea_1.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c5/Haur_Liburutegi_Nagusia_HLDokumentazio-gunea_1.jpg Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: *Haur Liburutegi Nagusia* Jatorrizko artista: *Donostia Kultura*

Fitxategi:1023210_fronton_de_atocha_1917_fondo_foto_car_Ricardo_marin_kutxateka.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ed/1023210_fronton_de_atocha_1917_fondo_foto_car_Ricardo_marin_kutxateka.jpg Lizenzia: CC BYSA 4.0 Lankideak: <http://www.guregipuzkoa.eus/?s=fronton+de+atocha&lang=eus#gallery/2828b579afa8b-31f078ad8f07fb8aboe/h3036/ comments> Jatorrizko artista: *Ricardo Marín 1917*

Fitxategi:1025056_1936_kutxa_fototeca_fondo_marin_pascual_marin.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6c/1025056_1936_kutxa_fototeca_fondo_marin_pascual_marin.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: <http://www.guregipuzkoa.eus/es/?s=jai+alai+ategorrieta&lang=es#gallery/e89e2261aa628994c73c3a4509a8b86f/14610/comments> Jatorrizko artista: *Pascual Marín 1936*

Fitxategi:121105donostia-harresia-pilota.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/93/121105donostia-harresia-pilota.jpg> Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Norberak egina Jatorrizko artista: Joxemai*

tia-harresia-pilota.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Norberak egina Jatorrizko artista: Dco1971*

Fitxategi:2003-05-09-DONOSTIAKO_ANDEREÑOAK.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ee/2003-05-09-DONOSTIAKO_ANDERE%C3%91OAK.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: *Fermin Leizaola, my husband* gave it to me Jatorrizko artista: *Fermin Leizaola*

Fitxategi:Baustelle.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Baustelle.svg> Lizenzia: Public domain Lankideak: No machine-readable source provided. Own work assumed (based on copyright claims). Jatorrizko artista: No machine-readable author provided. *Duesentrieb* assumed (based on copyright claims).

Fitxategi:Dolores_redondo.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/57/Dolores_redondo.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Sapristi000*

Fitxategi:Donostia_pio_baroja_001.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cf/Donostia_pio_baroja_001.JPG Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Joxemai*

Fitxategi:Donostiako_Karkizano_kaleko_ikastola_1958.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/53/Donostiako_Karkizano_kaleko_ikastola_1958.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Zemori-ya*

Fitxategi:Donostiako_erdigunea_Euskal_Herria.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Donostiako_erdigunea%2C_Euskal_Herria.png Lankideak: <http://www.openstreetmap.org/> Jatorrizko artista: <http://www.openstreetmap.org/>

Fitxategi:Donostiako_txistulariak_07.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/ba/Donostiako_txistulariak_07.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: <https://www.flickr.com/photos/129643063@N07/albums/72157672757588472> Jatorrizko artista: *Donostiako Udalar-en Txistulari Banda*

Fitxategi:Eli_Tolaretxipi.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b0/Eli_Tolaretxipi.jpg Lizenzia: CC BY-SA 2.0 Lankideak: <https://www.flickr.com/photos/donostiakultura/5750500584/in/album-72157626651534406/> Jatorrizko artista: *Iñigo Royo*

Fitxategi:Fernando_Aramburu_en_Dresde.JPG Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/33/Fernando_Aramburu_en_Dresde.JPG Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Aramburu*

Fitxategi:Flag_of_the_Basque_Country.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/Flag_of_the_Basque_Country.svg Lizenzia: CC BY-SA 2.5 Lankideak: own work (modification of the former image at this page) Jatorrizko artista: *Daniele Schirmo* aka *Frankie688*

Fitxategi:Joan_Mari_Irigoien.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Joan_Mari_Irigoien.jpg Lizenzia: CC BY-SA 2.0 Lankideak: *Joan Mari Irigoien* Jatorrizko artista: *Luistxo eta Marije*

Fitxategi:Jose_Manterola_idazlea.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c4/Jose_Manterola_idazlea.jpg Lizenzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.guregipuzkoa.net/photo/9639> Jatorrizko artista: *Juan San Martín*

Fitxategi:Katalina_Eleizegi_Maiz.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1e/Katalina_Eleizegi_Maiz.jpg Lizenzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: <https://www.bagera.eus/blog/eleizegi-maiz-katalin/> Jatorrizko artista: *Bagera*

Fitxategi:Lourdes_Oñederra_2013.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/>

Lourdes_O%C3%B1ederra_2013.jpg Lizentzia: CC BY-SA 3.0
Lankideak: <http://www.argia.com/argia-astekaria/2377/lourdes-onederra> Jatorrizko artista: Dani Blanco
Fitxategi:Mikel_Lasa.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c6/Mikel_Lasa.jpg Lizentzia: CC BY-SA 3.0
Lankideak: KOLDO MITXELENA Kulturunea Jatorrizko artista: Ricardo Iriarte
Fitxategi:Monumento.svg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/Monumento.svg> Lizentzia: GFDL
Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Ecelan*
Fitxategi:Mujeres_de_telefonos_Donostia.png Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b9/Mujeres_de_telefonos_Donostia.png Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Gorostiflora*
Fitxategi:Question_book-4.svg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/64/Question_book-4.svg Lizentzia: CCBY-SA-3.0 Lankideak: Created from scratch in Adobe Illustrator. Originally based on *Image:Question book.png* created by User: *Equazcion*. Jatorrizko artista: *Tkgd2007*
Fitxategi:Ramon_saizarbitoria_0001.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/39/Ramon_saizarbitoria_0001.jpg Lizentzia: CC BY-SA 3.0 Lankideak: <http://www.argia.com/argia-astekaria/2180/egunero-hasten-delako-40-urte> Jatorrizko artista: argia.com (Amaia Linares)
Fitxategi:Sede_Central_telefonica.jpg Iturria: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/28/Sede_Central_telefonica.jpg Lizentzia: CC BY-SA 4.0 Lankideak: Norberak egina Jatorrizko artista: *Gorostiflora*
Fitxategi:Txillardegi.jpg Iturria: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/Txillardegi.jpg> Lizentzia: CC BY-SA 2.0 Lankideak: <a data-x-rel='nofollow' class='external text' href='http://www.flickr.com/photo_zoom.gne?id=1802844776,&,,&,,size='>Flickrtik hartua Jatorrizko artista: *Luistxo*

EDUKIEN LIZENTZIAK
Creative Commons Aitortza-Berdin Partekatu 3.0

DONOSTIA PEDIA

AUZOLANEAN
ERAIKITAKO
LIBURUA

Donostiapedia liburua, Donostiari buruzko ezagutza biltzeko saiaker bat da. Ez, agian, zorrotzena, ez zehatzena, ezta profesionalena ere; baina bai ordea parte hartzaileena eta irekiena, auzolanean egindakoa. Ezbairik gabe, liburu hau egile gehien dituen Donostiari buruzko liburua da.

Donostia 2016 Kultur Hiriburutzak sustatutako proiektua da eta funtsean, Wikipedian idatzita dago oso-osorik. Wikipedian egin diren artikuluen bilduma da, handik atera eta paperera ekarri duguna. Liburua donostiarrek egin dute, modu desinteresatuan beren denbora eskainiz, eta urtean zehar egin diren hainbat lantegitan parte hartuz, hiriari buruzko artikulua idazten aritu diren boluntario nekaezinak.

Emaita hauxe da: Donostiari buruzko 115 artikulua. Sortutako artikulua guztiek paperean betetzen duten espazioa izugarria dela eta, norabide bikoitzeko gonbitea egiten diogu irakurleari: lehenik, Wikipediatik paperezko liburura kolorezko edizioan ekarri duguna, gustura irakurtzea eta lehen jakin-mina asetzeko moduko irakurketa egitea; eta bigarrena, liburutik Wikipediara itzultzea, artikulua bakoitzaren xehetasunak goitik behara ezagutzeko aukera ematen duten QR kodeen bidez.